

941.5

K22s

UNIVERSITY OF ILLINOIS
LIBRARY

Class

941.5

Book

K22s

Volume

100
~~REPRINTED~~

SSÉALAISGEACT CÉITINN.

STORIES
FROM
KEATING'S
HISTORY OF IRELAND

EDITED WITH NOTES AND GLOSSARY

BY

OSBORN BERGIN, Ph.D.

Dublin

SCHOOL OF IRISH LEARNING, 122a ST. STEPHEN'S GREEN
HODGES, FIGGIS & Co., LTD., 104 GRAFTON STREET

1910

Þáðiuisig Ó Þjórin,
Closðarðóijí,
46 Sjárit Cúfa, Baile Ácta Cliat.

23 May 1923 Craige
Hodges

941.5
K22s

PREFACE

Some years ago it struck me that a book of extracts from Keating's History of Ireland would serve a two-fold purpose. First, from the linguistic point of view, it would familiarize readers of modern Irish with the beautifully clear yet thoroughly idiomatic form of the literary language which was the common property of the Gaelic race in Ireland and Scotland three hundred years ago. In the second place it would form an easy introduction to that part of our native literature which has been cultivated with most success — the romantic tales.

No one will deny that Keating's Stories are the most interesting part of his history, and that to them is due the popularity the work enjoyed in manuscript copies for two hundred years after its first appearance.

Naturally Keating knew nothing of the problems a critical historian is expected to solve in these days, and in any case the materials at his disposal would have been quite inadequate for a task involving anything like research work. We must take him as we find him, and be thankful for the fact that his love of a good story so often tempted him to turn aside from the somewhat tedious lists of names that he copied from the early annalists and synchronists. Stories inserted in this fashion lose nothing by being separated from their context.

207723

A critical edition of Keating's stories would be incomplete without some investigation of his sources. No doubt he sometimes summarized from memory, but in many cases he certainly had an earlier version before him, which he modernized more or less as it stood. In the following list I have tried not so much to identify his immediate sources, as to refer the reader to existing versions in the older language.

1. A version of this tale occurs in the Yellow Book of Lecan (YBL.), from which it has been edited and translated by Whitley Stokes in *Revue Celtique* ii. A similar story about King Eochaid's ears has been edited by Kuno Meyer in *Otia Merseiana* iii.

2. There are several Middle Irish and Modern Irish versions of this famous tale. The most important are that contained in the Book of Leinster (LL.) *Longas mac n Uisnig*, edited by Windisch in his *Irische Texte*, i, 67-82; the YBL. version, *Loinges mac n Uisleand*, edited by O'Curry in the third volume of *Atlantis*; that edited by O'Flanagan, *Longes mac n Uisnig*, in Volume I. of the Gaelic Society's Transactions, 1808; and the early modern version in the Glenn Masáin MS., Edinburgh, *Oided mac n Uisnig*, edited by Stokes, *Irische Texte* ii.

3. Five Middle Irish versions of *Aided Chonchobuir* have been edited by K. Meyer in his *Death Tales of the Ulster Heroes*, R.I.A. Todd Lect. Series, vol. xiv, from LL., Edinburgh MS. xl., 23.N.10 (R.I.A.), D.4.2 (R.I.A.), and the Liber Flavus Fergusiorum.

4. The Middle Irish version *Aided Cheit maic Mágach*

has been edited by K. Meyer in *Death-tales*, from the Edinburgh MS. xl.

5. The earliest version of this tale *Aided Conrói maic Dáiri* is contained in YBL., from which it has been edited with a translation by R. I. Best in *Eriu* ii.

6. For this story see No. 17, where it occurs again.

7. The story of the *Bóroma* is told at length in LL., from which it has been edited with translation by Whitley Stokes in *Rev. Celt.* xiii, and by S. H. O'Grady in *Silva Gadelica*.

9. The oldest copies of this story are contained in two twelfth century MSS., LL. and Rawlinson B. 502. It has been edited with translation by Whitley Stokes in *Rev. Celt.* xxv., under the title of *Esnada Tige Buchet*, The Songs of Buchet's House.

11. See O'Grady's edition of the Battle of Crinna from the Book of Lismore, *Silva Gadelica*, i. 319 sq., ii, 359 sq.; and a shorter version from LL., ib. ii. 492 and 540-1.

12. The tale summarized by Keating occurs in the Book of Lismore fo. 126 a 1 — 140 a 2, and in the Book of Lecan, fo. 167 sq. It is still inedited.

13. There is a summary of this story in Leabhar na hUidhre (LU.), p. 50, in the tract called *Senchas na Relec*, which is printed with a translation in Petrie's Round Towers, p. 98 sq.

15. The story of the Three Collas is given in LL. 332, whence it has been published with translation by O'Grady in *Silva Gadelica*, ii, 461 and 506.

16. A version of this tale occurs in the Bodleian MS. Rawlinson B. 502, whence it has been edited and translated by K. Meyer, *Zeit. für Celt. Phil.* ii, 134 sq., under the title of *Gein Branduib maic Echach ocus Aedáin maic Gabráin*. There is another version in YBL. 128 a.

17. Similar stories of the early lawgivers will be found in the Laws, Vol. I., p. 24.

18. The Middle Irish version in Rawlinson B. 512, is given by Stokes, *Tripartite Life of S. Patrick*, p. 556.

19. The oldest copy of this tale *Cath Cairnn Chonaill* is contained in LU. It has been edited with translation by Stokes, *Zeit. für Celt. Phil.* iii, 203 sq. Keating, however, follows a later version which has been edited by O'Grady in his *Silva Gadelica* i, 396 sq., ii, 431-437 from a MS. of 1419. It is worth noting that in Keating's version Diarmaid's 'jester' (*drúth*) has been turned into a *víaoi*.

20. This tale is contained in YBL., from which it has been edited with translation by J. G. O'Keeffe in *Eriu* i, 43 sq.

21. Cf. 19. This legend is inserted in the account of the battle of Carn Conaill in the older version, *Zeit. für Celt. Phil.*, and follows it in *Silva Gadelica*.

23. The stories connected with Colam Cille's visit to Ireland are taken from the introduction to some copy of the *Amra*. See Stokes's *Lives of Saints from the Book of Lismore*, 309 sq., and his edition of *Amra Coluimb chille* (The Eulogy of Saint Columba), *Rev. Celt.* xx.

24. The origin of the name Colam Cille is stated in

the *Leabhar Breac* 236 b, quoted by Stokes, *Lismore Lives*, 301. See also Henebry's edition of *Betha Columb Cille*, *Zeit. für Celt. Phil.*, iii, 558.

25. Keating himself quotes as his authority a tract called *Cath Bealaigh Mughna*. He evidently had before him the account of the battle given in *Three Fragments of Irish Annals*, edited by O'Donovan, Arch. and Celt. Soc., p. 200-16, which he sometimes follows word for word.

26. This is an epitome of the saga *Caithréim Cellacháin Caisil*, contained in the Book of Lismore, from which it has been edited with an English translation by Professor Alexander Bugge, Christiania, 1905.

27, 28, and 29. The substance of these extracts will be found in the semi-historical tract, *Cogadh Gaedhel re Gallaibh*; see Todd's edition, pp. 118-135, 142-153, 212-217.

30 and 31. These two extracts stand apart. They do not properly belong to the native series of tales, for Keating is evidently following foreign sources such as the *Expugnatio Hibernica* of Giraldus Cambrensis, to which he refers. They are given here as specimens of historic narrative. An earlier Irish abridgment of the *Expugnatio Hibernica* has been edited and translated by Stokes in the *English Historical Review*, Vol. xx.

I have been unable to trace earlier Irish versions of Nos. 8, 10, and 22; and No. 14 is not a story, but a comment by Keating on druidism.

I leave to historical students the task of determining

how much basis of fact lies behind these stories. To me they seem bits of folklore and romance, legend and saga, with picturesque settings of real events. The historic background becomes firmer in the later tales, but to the last the romantic element is still prominent. To the tales in general we may apply the well-known criticism of the *Táin bó Cuailnge*, by the scribe of the Book of Leinster, written about the year 1150: *quædam figmenta poetica, quædam similia vero, quædam non.* To add, as he does, *quædam ad delectationem stultorum,* would argue a needlessly harsh and unsympathetic attitude, and as applied to Keating's stories, a total lack of literary taste.

At the time the selection was made, indeed until after the text had been printed off, very few of the stories had been published. Had the édition of the Irish Texts Society been then completed, it would of course have materially altered my choice of a subject. Under the circumstances it seemed to me that the best thing to do was not to construct a critical text, but to take one good manuscript and follow it. That would serve as an introduction to the language of the tales, and to the tales themselves, quite as well as if I had used twenty manuscripts, while the difficult question of the two recensions of the history does not concern those for whom the book is intended. I have, therefore, followed the text of a copy in the library of the King's Inns, Dublin, written in 1657 by Seán Ó Maoilchonaire, with occasional readings from H. 5. 26 and H. 5. 32, T.C.D.

As regards the orthography, I should have preferred to leave the text in its seventeenth century dress, but in deference to the prejudices of modern readers, I have modernized and in general normalized the spelling. But I have not tampered with the forms or inflexions of words, and where a change in the spelling would have implied a change in the form of the word or its pronunciation, I have let the old form stand. Thus *vol*, *eɔɪ* and the like have been left as they were. I have followed the usage of modern printed books in keeping *iŋ* for the present indicative of the copula. This, from its unstressed position, had fallen together with the relative form *aŋ*, and both are written *aŋ* in the manuscripts. Though the broad *r* and the neutral vowel are common in the spoken language, most readers will prefer the spelling *iŋ* to avoid confusion with the preposition *aŋ*. So for the preposition *in* I have written *i n-*, against *a n-* of the manuscripts. But while modernizing the spelling, I have not felt called upon to put the clock back by turning Keating's *vo-ní* into *vo-ȝní*, a form which had been archaic or obsolete centuries before his time, or *aníú* into *invíú*, nor have I followed later scribes in supporting purely etymological spellings like *biaðtac* for *biactac*.

The grammatical introduction contains, it is hoped, all that need be said about the accidence of the noun or pronoun. I have given a list of all forms of irregular verbs occurring in the text.

The list of Latin loan words in the stories is intended

to interest students in the history of the language. It may prove useful in view of the oft-quoted quatrain, attributed to Keating himself, in which it is apparently maintained that Gaelic has no borrowed words. The vocabulary of these stories also contains words of Welsh or British origin, some from Norse or Old English, and a number from Norman French or Middle English.

It remains for me to express my thanks to the librarians of the King's Inns Library and of Trinity College for their courtesy; to Mr. R. I. Best for help in tracing the sources of the various tales; and especially to Miss Maud Joynt, M.A., for help in compiling the vocabulary and indexes.

O. J. B.

March, 1909.

CONTENTS

Introduction :—

The Noun.	-	-	-	-	-	-	xiii
The Pronoun	-	-	-	-	-	-	xiii
The Preterite	-	-	-	-	-	-	xiv
The S-Perfect	-	-	-	-	-	-	xiv
Irregular Verbs	-	-	-	-	-	-	xv
Latin Loan-Words	-	-	-	-	-	-	xix

Text :—

1. <i>Úá Cluairt Cápaill ari Leabharlaiú Lomsgreasach</i>	-	-	-	-	-	-	1
2. <i>Deirghe</i>	-	-	-	-	-	-	3
3. <i>Bárár Connchúthair</i>	-	-	-	-	-	-	7
4. <i>Máirbhéadh Ceit agus Úéalcon</i>	-	-	-	-	-	-	12
5. <i>Bárár Conn Ri</i>	-	-	-	-	-	-	14
6. <i>An tSeoiliú Móranach</i>	-	-	-	-	-	-	18
7. <i>Bóralaithe Láigean</i>	-	-	-	-	-	-	18
8. <i>Ailtíling Mháistír Connachtach</i>	-	-	-	-	-	-	20
9. <i>Eisíne agus a hOide</i>	-	-	-	-	-	-	21
10. <i>Na Ceisteoirí Coimhrialleacha</i>	-	-	-	-	-	-	23
11. <i>Cat Criannta</i>	-	-	-	-	-	-	26
12. <i>Foibhéalair Óróma Dáimhíre</i>	-	-	-	-	-	-	30
13. <i>Bárár Connachtach agus a dónacal</i>	-	-	-	-	-	-	32
14. <i>Cérb' iad na Órlaoithe?</i>	-	-	-	-	-	-	33
15. <i>Na Tíri Colla</i>	-	-	-	-	-	-	35
16. <i>Aonáin agus Úrbanus</i>	-	-	-	-	-	-	38
17. <i>Na hUigheanair Phágánata</i>	-	-	-	-	-	-	40
18. <i>Ráonrais agus Mac an Riocht</i>	-	-	-	-	-	-	41
19. <i>Suaire agus Ólármaití</i>	-	-	-	-	-	-	42
20. <i>Bóráir na Miag</i>	-	-	-	-	-	-	46
21. <i>Na Tíri Miána</i>	-	-	-	-	-	-	48
22. <i>Mochua agus a Chúl Seoide</i>	-	-	-	-	-	-	48
23. <i>Mórúál Óróma Ceat</i>	-	-	-	-	-	-	49
24. <i>Máir fuailear Colam Cille a dinn</i>	-	-	-	-	-	-	58
25. <i>Cat Bealaig Muigheana</i>	-	-	-	-	-	-	59
26. <i>Tóraítheasct Ceallacláin Ódairil</i>	-	-	-	-	-	-	67
27. <i>Máir do fhadh Úrbanus Úrbanus Flaitheas Íuireann</i>	-	-	-	-	-	-	73

28. Fáid Cata Cluana Táinb	-	-	-	-	79
29. Filleadh ó Fine Gall	-	-	-	-	82
30. Diaghairíodh na nGall	-	-	-	-	86
31. Saibholtur Gall	-	-	-	-	89
Notes	-	-	-	-	103
Vocabulary	-	-	-	-	118
Index of Persons	-	-	-	-	126
Index of Places and Tribes	-	-	-	-	129
Corrigenda	-	-	-	-	133

INTRODUCTION.

THE NOUN.

The eclipsis of the initial of nouns is sometimes puzzling to modern readers. Eclipsis is regular when a preceding word, closely connected, formerly ended in *n*, which was carried on by a process like the French *liaison*. Such words are the prepositions *i n-*, *go n-*, 'with,' *pe n-*, 'before,' *ap n-*, the def. art. in the acc. sg. and gen. pl., any noun or adj. in the same cases, and the nom. and voc. sg. neut. The following prepositions governed the acc., *gan*, *go h-* 'to,' *rom*, *le*, *pe*, *cá*, *cáe*, and *um*, with *ap*, *i n-* and *ra* after verbs of motion. And the following nouns in the nominative show traces of their old neuter gender, *buaidh*, *cineál*, *vál* 'tribe,' *píon* 'truth,' *lá*, *loc*, *mag*, *pat*, *píol*, *glúab*, *teac*, *cruan*. But owing to the confusion of cases and the decay of the neuter gender eclipsis often spreads beyond its original limits. Thus the nom. *Cineál neogáin* gives a gen. *Cineál neogáin*. Attention is drawn in the notes to the more important of the analogical changes. Often the presence or absence of eclipsis in modern MSS. depends upon the taste and fancy of the scribe.

THE PRONOUN.

Of the forms affixed to prepositions the following are to be noted:—

with <i>ap</i>	<i>pl.</i> 1 <i>emph.</i> <i>oílme</i> .
„ <i>ap</i>	<i>sg.</i> 3 <i>f.</i> <i>eirroe</i> , <i>aírroe</i> .
„ <i>ao</i>	<i>sg.</i> 1 <i>oamh</i> .
„ <i>ra</i>	<i>pl.</i> 3 <i>fútaih</i> .
„ <i>gan</i>	only <i>sg.</i> 3 <i>céana</i> , adverbial.
„ <i>le</i> , <i>lé</i>	<i>sg.</i> 1 <i>leam</i> , <i>liom</i> , 3 <i>m.</i> <i>laif</i> , <i>leif</i> , <i>f.</i> <i>lé</i> .
„ <i>pe</i> , <i>pé</i> (<i>fri</i>)	<i>sg.</i> 1 <i>píom</i> , 2 <i>píot</i> , 3 <i>m.</i> <i>píj</i> , <i>fri</i> , <i>f.</i> <i>pia</i> , <i>pé</i> , <i>pl.</i> 1 <i>pínn</i> , 2 <i>píb</i> , 3 <i>píú</i> .
„ <i>reac</i>	<i>sg.</i> 3 <i>m.</i> <i>reacá</i> .
„ <i>um</i>	<i>sg.</i> 2 <i>iomad</i> , <i>pl.</i> 3 <i>iompa</i> .

le, *lé* (O. Ir. *la*, 'with') and *pe*, *pé* (O. Ir. *fri*, 'towards' 'against') and their compounds had been early confused, and at times there is a further confusion with *pe n-*, *pé n-*, *pia n-*, 'before.'

THE VERB.

THE PRETERITE.

In O. Ir. there was a preterite or narrative tense, *carais*, 'he loved'; *ní car*, 'he did not love,' as distinguished from the perfect *ro car*, 'he has loved'; *ní rochar*, 'he has not loved.' The 3 sg. absolute is still common in the narrative portions of Keating's writings. At a late period it takes the form of the relative present, but in good 17th century MSS. it differs from that in two points—(1) the initial is never aspirated; (2) the final *r* is slender.

The following examples occur in these selections;—**αποκινιτίη**, απαιρ,
αντικινιτίη, **ατέκινιτίη**, **βεασδαιρ**, **βεασαιρ**, **βεασνασαιρ**, **βειριη**, **βυαιλιη**,
ceileabhrasair, **cinniη**, **cpomaiη**, **cuiηη**, **éagdaiη**, **éagcadoηη**, **éiristiη**, **fágdaiη**,
fáiltiηη, **fárgaiη**, **fiafriuηtīη**, **filliη**, **fneadraiη**, **gabaiη**, **gaipmīη**, **geallaiη**,
gluaιηη, **gnedraiη**, **guaiη**, **iadaiη**, **iarrdaiη**, **inpiηη**, **ionpriuηtīη**, **leandaiη**
léigiη, **lingiη**, **márglaιη**, **noētaιη**, **rgaoiη**, **rgreadaiη**, **rgrioiηdaiη**, **ruindaiη**
teirbéanaiη, **teiηgiη**, **teitηη**, **togdaiη**, **tréigiη**, **tríallaiη**, **tuintηη**.

THE S-PERFECT.

The normal type was as follows :—

<i>Singular.</i>	<i>Plural.</i>
1. दो शब्दार्	दो शब्दराम
2. दो शब्दार्य	दो शब्दराय
3. दो शब्द	दो शब्दराव

The plural has been altered analogically in Mid. and Mod. Ir. But the ending of the 3 plur. -*r̄ad*, -*read* is still found in Keating, beside the later -*raðar*. It is necessary to remark that this -*r̄ad*, -*read* has no connection with the pronoun *r̄au*. The following instances occur in these selections:—*do beanr̄ad*, *do cailleead*, *do cinnr̄ead*, *do comhaisigread*, *do cùigread*, *do rónr̄ad*, -*dearbh̄rad*, *do fheagairread*, *do gáb̄rad*, *do lionr̄ad*, *do mairb̄rad*, *do mòtuirgread*, *ruiḡrad*, *do r̄gárr̄ad*, *do tachtr̄ad*, *tusgr̄ad*.

IRREGULAR VERBS.

I.—COPULA.

Pres. Ind. :

neg.	ir
with má	ni h-
„ cé, gé	márga (asp.)
„ gó	gíð
	gomad, gurab

Past. :

neg.	ir
„ rel.	ni h-
with gé	márga (asp.)
„ ná	gíð
„ gó	gomad, gurab
„ do + a	rá h-, rá h-, do bá, do buð, buð
„ le + a	niorb, nočarþ

Fut. Rel. :

Cond. :

with gó	ir
„ má	buð, do buð

Pres. Subj. :

with gó	gomad
„ má	máð

Past Subj. :

with gé	gomad
„ gó	gomad
„ ná	vámað, vamad
„ má	máð

II.—SUBSTANTIVE VERB.

Pres. Ind. : sg. 2 ataoi, 3 atá, pl. 1 atámurið, 2 atátaoi, 3 atáin.

Depend. sg. 2 -fuiile, 3 -fuiil, pl. 1 -fuiilmid, 3 -fuiilir.

Habit. Pres. : sg. 3 -bi, pl. 3 bið.

Impf. : sg. 3 do bioð, pl. 3 do bívir.

Perf. : sg. 3 do bi, -raíbe, pl. 3 do báðar, -raðarðar.

Fut. : sg. 1 -biað, 3 biaið, -bia.

Cond. : sg. 3 do biað.

Impv. : sg. 3 bíoð.

Pres. Subj. : sg. 3 -raíbe.

Past Subj. : sg. 1 -beinn, 3 -beit, pl. 3 -beitoir.

Verb. Noun : beit,beit.

III.—*beirim.**Pres. Ind.:* pl. 3 *beirio.**Pass.:* *beirēaō.**Impf.:* sg. 3 -*beirēadō.**Pret.:* sg. 3 *beirīr.**Perf.:* sg. 3 *tau,* pl. 3 *tauzō.**Fut.:* sg. 3 *bēaraiō,* rel. *bēarai.**Pass.:* *bēartō.**Cond.:* sg. 3 *to bēarā.**Impv.:* sg. 2 *beir.**Verbal of Necessity:* *beirē.**Verb. Noun:* *bēreit.*IV.—*aθeirim.**Pres. Ind.:* sg. 3 *aθeir.**Impf.:* sg. 3 *aθeireadō.**Perf. Ind.:* sg. 3 *aθeiraiō,* pl. 1 *aθeiriamai,* 3 *aθeirā.*V.—*to-beirim.**Pres. Ind.:* sg. 1 *to-beirim,* 3 *to-beir,* pl. 3 -*tauzaiō.**Impf.:* sg. 3 *to-beirēadō,* pl. 3 *to-beirīrō.**Pass.:* *tauzētō.**Perf.:* sg. 1 *tauzai,* 2 *tauzai,* 3 *tauz,* pl. 3 *tauzā,* *tauzētō.**Fut.:* sg. 1 *to-bēar,* -*tauzēr,* pl. 1 -*tauzēram,* 3 *to-bēaraiō.**Cond.:* sg. 1 -*tauzēramai,* 3 *to-bēarā,* -*tauzērā,* -*tauzētō,* pl. -*tauzēramaiō.**Pres. Subj.:* sg. 2 -*tauzai.**Past Subj.:* sg. 1 -*tauzaiō,* 3 -*tauzā.**Verb. Noun:* *taθai.*VI.—*gabaim.**Pret.:* sg. 3 *gabai.**Perf.:* sg. 3 *to gab,* pl. 3 *to gabā,* *to gabā.**Pass.:* *to gabā.**Fut.:* sg. 1 -*gēab,* 3 *gēabaiō.**Cond.:* sg. 3 *to gēabā,* pl. 3 -*gēabā.**Past Subj.:* sg. 3 -*gabā.**Verb. Noun:* *gabāl,* gen. *gabāla.*

VII.—**DO-GEIBIM.***Perf.:* sg. 3 բաւր.*Pass.:* բրօտ.*Fut. sg. 2* ո ցեածար, -բայցիր, 3 ո ց-ցեած(թ).*Cond.:* sg. 2 ո ց-ցեածէ, 3 ո ց-ցեած, -բայցեած.*Past Subj.:* sg. 3 -բայցած.*Verb. Noun:* բայցալ.VIII.—**FÁGBAIM.***Impf.:* sg. 3 ո բայցած.*Pret.:* 3 բայցար.*Perf.:* sg. 3 ո բայցած.*Impv.:* sg. 2 բայցած.*Verb. Noun:* բայցալ.IX.—**TÓGBAIM.***Impf.:* pl. 3 ո տօցեածաօր.*Pret.:* տօցեար.*Perf.:* sg. 3 ո տօցած.*Impv.:* sg. 2 տօցած.*Verb. Noun:* տօցեալ.X.—**DO-NÍM (DO-ZNÍM).***Pres. Ind.:* sg. 1 -ռենիմ, 3 ո ռ-նի, *pl.* 3 ո ռ-նի՛.*Pass.:* ո ռ-նիտար.*Impf.:* 3 ո ռ-նօծ, -ռենեած, *pl.* 3 ո ռ-նօ՛ր.*Perf.:* sg. 1 ո ռ-րունեար, 3 ո ռ-րունե, ո ռ-րունե, -ռերուն(թ), *pl.* 1 ո ռ-րունեածար, 3 ո ռ-րունեածար, -ռերունածար, ո ռ- րունշան, -ռերունշան.*Pass.:* ո ռ-րունեած, ո ռ-րունած, -ռերունած.*Fut.:* sg. 1 ո ռ-ցեան, -ռնցեան, -ռեան, *pl.* 1 ո ռ-ցեանամ.*Pass.:* -ռեանտար.*Cond.:* sg. 3 ո ռ-ցեանած, -ռնցոցնած.*Impv.:* sg. 2 ռեն, *pl.* 2 ռեանած.*Past Subj.:* sg. 3 -ռեանած, -ռերունած.*Verb. Noun:* ռեանան.XI.—**AU-CÍM, DO-CÍM.***Pres. Ind.:* sg. 1 ո ռ-ցիմ; 2 -բաւչ, 3 աւ-ցի, *pl.* 3 աւ-ցի՛.*Pass.:* -բաւչեար.*Impf.:* *pl.* 3 աւ-ցիօր.*Perf.:* sg. 3 աւ-ծոնուար, աւ-ծոնուար, ո ռ-ծոնուար, -բաւ(թ), *pl.* 3 ո ռ-ծոնուածար, ո ռ-ծոնուածար

xviii

Pass. : **vo-connaucar.**

Ovnd. : *sg.* 3 -**fasceadō.**

Verb. Noun : **fascein.**

XII.—**vo-cluinim, av-cluinim.**

Pres. Ind. : *sg.* 1 **vo-cluinim.**

Impf. : *sg.* 3 -**cluineadō.**

Perf. : *sg.* 3 **vo-cuala(ið), av-cuala(ið), ac-cuala(ið), pl.** 3 **vo-cualadap.**

Pass. : **ac-clor.**

Verb. Noun : **clor.**

XIII.—**téigim.**

Pres. Ind. : *sg.* 3 **téis.**

Impf. : *sg.* 3 **vo téigeadō.**

Perf. : *sg.* 3 **vo-tuaidō, -veadcaidō, pl.** 3 **vo-tuaidap, -veadcaidap.**

Fut. : *sg.* 1 **raðao, 3 raðaið.**

Cond. : *sg.* 3 -**raðadō, pl.** 3 -**raðadaoir.**

Pres. Subj. : *sg.* 3 -**veadca(ið).**

Past Subj. : *sg.* 3 -**veadcað, pl.** 1 -**veadcaðoir, 3 -téigðoir.**

Impv. : *pl.* 2 **éirgeidō.**

Verb. Noun : **vul, vul.**

XIV.—**tigim.**

Pres. Ind. : *sg.* 3 **tig, pl.** 3 **tigid.**

Impf. : *sg.* 3 **tigeadō, vo tigeadō, pl.** 3 **tigidir.**

Perf. : *sg.* 2 **tángair, 3 táning.**

Fut. : *sg.* 3 **reli tiocfað.**

Cond. : *sg.* 3 **tiocfað, vo tiocfað.**

Impv. : *sg.* 2 **tañra.**

Pres. Subj. : *sg.* 3 **teaga.**

Past Subj. : *pl.* 3 **tigoir.**

Verb. Noun : **tañbeact, teact.**

XV.—**riðim.**

Perf. : *sg.* 3 **riámig, pl.** 3 **riángadap.**

XVI.—**feadar.**

Pret. Pass : -**feaf.**

Past Subj. : *sg.* 1 **go bfeafainn.**

XVII.—**tarla.**

Only in this form, which is *perf. sg.* 3.

LATIN LOAN-WORDS.

*abb, abbas.**adora, adoro.**adversarius (αντίπεροι), adversarius.**aer, atēa,**offerann, O. Ir. oifrend, offerenda.**angeal, angelus.**altōir, altare,**ome, jejunium.**archangeal, archangelus.**arma, armi.**bacall, baculus.**bairreath and bairrom, O. Ir. bait-sim, baptizo.**caibroil, Mid. Ir. caiptel; capitulum. cailleac from O. Ir. caille, 'veil,' pallium.**catt, cattus.**ceangal, cingulum; hence ceanglaim.**ceap, cippus.**celeabhráv and ceileabhráim, celebro.**ceirt, quaestio.**craipéa, from céip, cera.**circocail, circulus.**cios, census.**clann, planta; hence gaorclainna, gaorclanva.**cléipeat, clericus.**conneal, candela.**conseagdaim, consecro.**colum, columbus.**colltar, culter.**coqdair, quadragesima.**corp, corpus.**crocáim, from croc, crucem; cf. croj, from the nom. crux.**croj-fígil, from croj, crux and fígil, vigilia.**cúj, causa.**deocan, diaconus.**díreacht, desertum.**eaglair, ecclesia.**eagbog, O. Ir. epscop, episcopus.**péil, féile (saint's day). vigilia.**promhád, O. Ir. promad, probo.**geimhlíb, gentilis.**glóip, gloria.**grád, gradus (grád 'love' is a native word).**ídóal, idolum; hence uolanté.**lact, lac, gen. lactis.**laidean, (lingua) Latina.**laoc, laicus; hence laocrasib.**leabhar, liber.**léagaim and léagád, lego; hence léagán.**léigean, legendum.**leitir (litir), O. Ir. liter, littera. The vocalism of leitir may have been influenced by the French and English forms.**line, linea.**long, (navis) longa; hence lungear and longreac.**longport from long, and port, portus, originally a fortified haven or camp for the defence of shipping: hence portlongport.**mainistir, monasterium; cf. muin-tear.**manac, monachus.**míaf, mensa.**mile (thousand), mília (pl.). mile, 'mile,' is the same word, formerly mile céimeann = milia passuum.**mileád, O. Ir. mil, gen. msled, miles; hence tréin-mileád.**muinseap, monasterium; an older borrowing than mainistir.**múr, murus.**návúir, natura.*

ονγασθ, *unguo*.

ονόρας from ονδιρ, *honorem* (acc. sg.).

ορθογασθ, ορθογίτιμ from ορν, *ordo*.

ράγαντα, *paganus*; hence ράγανται.

ρεαρρα, O. Ir. persan, *persona*.

ροβαλ, *populus*; hence *publice*.

ρόγ, *pacem* (acc. sg.), hence ρόγαιμ.

ροπτ, *portus*; cf. *longiborpt*; hence ράν-ροπτ, ρίοζ-ροπτ. There was probably some confusion between *portus* and *porta*. Cf. the O. Eng. *port*, 'town.'

ρόγατιμ, ρόγαθ, *sponso*; cf. Fr. épouser.

ρηονην, *prandium*.

ρυβαλ, *papilio* (cf. *pavilion*).

ρυργασθόη, *purgatorium*.

ρειλιγ, *reliquiae*.

ριαγάλτα from ριαγάλ, *regula*.

ραγαρτ, O. Ir. *sacardl*, *sacerdos*.

ραγδοεοιρ, *sagittarius*.

ραλμ, *psalmus*.

ραλταιρ, *psalterium*.

ραογαλ, *saeculum*; hence ραογαλτα.

ρεακτίμαι, *septimana*.

ρισιάθ, *schema*.

ρενιοθαим, *scribo*.

ριλέαстам, *flecto*.

ριлéастам, *flexionem* (acc. sg.).

ρρηέтб, *praeda*.

ρрáто, *strata (via)*.

ρтaiр, O. Ir. *stoir*, *historia*.

ρум, *summa*.

τeampal, *templum*.

τeannaim, *tendo*.

τeарmann, *terminus*.

τrάкт, *tractus*.

τрéимре, O. Ir. *trimse*, (*spatium*) *trimense*, originally 'a quarter of the year.'

υасир, *hora*.

υбall, *Abella* (?)

υгoap, O. Ir., *auctor*, *auctor*.

үинге, *uncia*.

үиhaл, *humilis*; hence үиha.

1. Dá cluais capaill ar labhairt loingseach

Leaðtari ari Laðvitaro Loingreac gurri cuma cluair
grapairill do þi ari a cluairaiþ, 7 uime rin gac aon do
þioð ag bealriðað a fuit, do mairbað do látairi é,
o'fraitcear go mbiað fiof na hainne rin aige, ná ag aon
oile. Fá gnátt leir iomorlio é féin do bealriðað gacca
bliadóna, marí atá, a mbioð óna vár cluairi ríof vár
kylsalig do tcealzgað óe. Fá hérgean ciannd-ðoij do ðoij, vár
fiof cia vár joiðfead an lii do bealriðað gacca bliadóna,
do þliið go scleacctað bár do tæðairit do gac aon vár
mbealriðað é. Aðt céana tuitir an ciannd-ðoij ari aon-
mac baintrieabtairjé do þi i n-ealri a haorfe, 7 i ag
áitiuszgað láim rié Loingrójic an riðs, 7 marí do cluairið
an ciannd-ðoij do tuitim ari a mac, tainig do gumiðe an
liðið, ag a ralriðað ari gur a haon-mac do báruðgað, 7
i taoð liif do fliocð. Seallair an lii vó gur an mac do
mairbað, vár nreapinað liún ari an ri do-ðífead, 7 gur a
noðctað do neoc go bár. Agur iari mbealriðað an riðs
don miacaom, do þi tolimac an liúin rin ag riaðað 'na
ðoip, gurib' éigean vó beit i luisz e oclairi; go naðairi
gab leirgear ran biorð grleim óe, 7 ari mbeit i þfar 1
scjóisizze óó tig uriaoi veigseolað vár fiof, 7 inniliðr vár

25 οὐαίη, τοι 1 γεωργαρι ἀειτηει μιαν, γ τιλλεαὸ αἱ α λάιη
θειη, γ αη σέασ-χηιανη το ἀειγέαμαὸ ώό τ' αγαλλιαὶ γ
α μύη το λέιγεαὸ μιη. Ιη ἐ σέασ-χηιανη ταηια ώό
γοιλεαὶ ηιόη, γυη λέιγ. α μύη μια. Λειη γην γειθηιη αη
ταιηιηέαρ τιηηηη το θη 'ηα θηιοηηη, γο μαιθε γηλη το
30 λάταιη αγ φιλλεαὸ γο τεαὶ α ιάταιη ταιη αιη ώ.

45   Acht éceaná go fúlaisn ná éig rín tairila gúr bhrígeadach cíuit
    Círaiftine, i'c téarán t'íarlaíair aóthairí cíuite, go tairila
    an t-choileacach céasna léig mac ná baingneadh-éairge a
    liún, ná, i'c beanair aóthairí cíuite eifde, i'c ari mbeic
    náeanta don cíuit i'c gléasra, mali do rinn Círaiftine
    aillige, i'c eað do raoiltí rír gád n-aon ná gcluineadach
    i'c gúrlab eað do éceaná an cíuit. Ó ó jíll fóir Laethairí
    Lojic (i.e. Laethairí Loingreacach). Ó ó cluairí capaill ari
    Laethairí Lojic. Agur gád a mincha do rinnneadach ari an
    gcluairí rín, i'c é an ní céasna do cuiigteí uairí, i'c ari gclor
    an ríseil rín don ríj, do gád aitmeile é tairé n-ari báir-
    uigheadach do thaoineadh leir, ag ceilt na hainmíte rín do bhi
    airí, i'c tairbhéanaír a cluairí ór aijio don teaghlach, i'c ní oili
    éiní ceilt ó rín amach oíjia.

45   I'c mó raoilim an éinid-je don ríseal do bheit 'na rinn-
    ríseal filisúeactha ioná 'na rítairi.

2. DEIRRORE

Ír fada iomolúio do bhí cogadh ag coinnéilíocht ionairí Connachtach agus Ultais i le linn Meiríthe dotheann beirt agus Connacht ag Connachtáir 'na hUlladó. Ionnuig séanád go mbraitheas ríos fácta na heagraonta tarila eacnamaí agat, a léasctóiri, cuijfead ríos annró mar do mairíba Cillann 5 Uíbhreac tar éis plánaid nór tar éis coimhiche Fealidhur a meic Róis ag Connachtach Conloingeas agus Dubhcais Dhaol Ulladó. Ag ro ríos do cumasair éilimh na heacctaí.

Lá n-aon iomolúio dá n-ideasair Connachtáir, iúi Ulladó, do chaitéasai pleidé go teac Féirölímitó, mic Daill, ríseal- 10 airde Connachtáir, agus linn na pleidé rín iusg bean Féirölímitó ingean alainn, agus ionnach Caithláir Ó Riadaí do bhí rian coimhtháil an tana rín, tuairí agus tairisighis doon inéin, go dtiocfaidh iomad dochais agus díochána don cónigeadáin dá toir. Ági n-a clóig rín don Laocháir 15 do chogairí a mairíba do Láthair.

Ní bheadar, ági Connachtáir, acht bheadar tuige liom í, agus cuijfead ági oileamhain í, go luath na haon-mhnaoi agam féin.

Deiridhie do gairim an riadaí Caithláir ó thí. Do chuirí 20 Connachtáir agus lior agus leití í, agus buimeasach dá hoileamhain, agus láthair neacach doon cónigeadáin 'na Láthair acht a horde agus buimeasach agus cónigeadáin Connachtáir dá ngairidí Leabharlacham. Do bhí ági an oifigíseach ríomh do bheit iontachasair ó, agus cinn agus mnáibh a comhdaitheas 25 agus.

Tarila iomolúio dá hiorde Laoch do mairíba i le ríomh do ollamhúasach óige lá ríneacha, agus iarai n-ideasair fóla an

лаорд ৰান প্রেস্টা, এমনিয় ফিল দুব দাহুল, অঙ্গু মারি
 30 তুস দেইয়োলে দাহুলে, আবুবাইত যে লেবার্জাকাম শুমার
 মাই লে ফেইন ফেলি দো বেইত আই আ ম্বেরুই নাত্তি দাচা
 আ-কোন্নাইজ, মারি আচা, দাচ আন ফেইচ আই আ ফোল, দাচ ফোল
 লাওর্ড আই আ শ্রিমান্থ, য দাচ আন প্রেস্টা আই আ স্নেহ।

আচা আ ফার্মাই যিন দ'ফিল যে প্রাইটেলি নাওয়ে মাচ
 35 নাইপ্রেস ই ভ্রুচাই কন্সুবাই রান তেগ্লাচ।

মার্জেদু, আ লেবার্জাকাম, আই যি, শুরুড়িম-যে তুফা ফা ন-অ-
 চোল দুম অগাললান্থ ফেইন শুন ফিল।

অঙ্গু নোচ্চাই লেবার্জাকাম দো নাওয়ে আন নি যিন। লেই-
 যিন তাইনিগ নাওয়ে ওঁ স্রেল ই নোাই দেইয়োলে, য সুলিল ই
 40 যুনি মোন আ রেলিচ উড়, য ইয়ালাই আই ই ফেইন দো ভ্রীলেই আই
 এলুড় ও কন্সুবাই। তুস নাওয়ে আন্তা যুই যিন, শেপি-
 লেফ লাই ই দেগ্লা কন্সুবাই। ক্রিমাই ফেইন য আ-
 ৩৪ ভ্রীলেই আই। আইলে য আইডান য দেইয়োলে য ত্তি ক্ষাইড
 লাও মারি আন যুন শো হাল্বাইন, আই ই ভ্রুচাই দুন্দাই
 45 ভুমণ্ডাচ্চ ও যুই আল্বান, শো ভ্রুচাই তুলিয়ে দেবাই।
 দেইয়োলে, য শুন ইয়ালি না মনাই উড় ফেইন ই। শাবাই ফেলিগ
 নাওয়ে শুনা ভ্রীলেই উমে যিন, য ক্রিমাই আ হাল্বাইন
 ই ন-ওলোন মারা আই তেইচোও যে দেইয়োলে, তাই এই মোন-
 কোন্বলিওচ্চ দো ক্রাবাইত দো মুনিত্তি আই যুইড য দোই ফেইন।

50 দা শাচ লেই যোম্মে যিন।

আচ কেনা আই ন-অ ক্লোফ ই নাল্টাই শো প্রাক্ষাদাই মেইচ
 নাইপ্রেস রান এইগেন-দাই যিন, আবুবাই মান্দাই
 দুবাইলি আন কোইডিঁ যে কন্সুবাই শুলি ত্রিমাঙ্গ ক্লান
 নাইপ্রেস দো বেইত আই দেওয়াইয়েচ্চ ত্তি উলোচ্চনাই, য শু-
 55 মান কোই ফিল দো কোই মুলি য আ ন্তাবাইত দুন ত্তি। দো-
 ভেই কন্সুবাই আন্তা যুই যিন আই মুরিয়ে না ন-মারাই, য
 তুস ফেলিগ্স মাচ রোইড য দুব্বাই দোল ন্লাও য কোলিমাচ

Conloingeas i ghlánaidh aili féin fa beitc vileas ósib. Aí na heacataibh riu cùiliúr Fealidhur mac Róis Fiachaird a mac féin i gcoinne Cloinne hUigrneac, do utas leig 60 i nÉirinn iad gona mburón, ag Téirlisie marí aon riú, ag ní haitiúrtsearí a beag rá géalaiib go iocatain fáitce na hEamhna ósib. Taíla Eoghan mac Óuiríteata, flait Fealidhur, aí aon bfaictce go gluaig lionmhaí maille liúr, iie feall do théanamh aí Cloinn Uigrneac aí fóil- 65 áileamh Concuðairi, ag marí riangadairi Clann Uigrnid do latairi, téirí Eoghan o'fáiltiúsgaibh iie Óaoire, ag liúr an bfaílte cùiliúr rátaidh gleisge ériú. Marí do-connadairic Fiachaird mac Fealidhur riu, linseir iorúr Eoghan ag Óaoire, do utas Eoghan an daidh rátaidh aí Fiachaird, suír tairb 70 marí aon lié Óaoire é, ag rá éir riu linseir Eoghan ag a gluaig aí Cloinn Uigrneac, suír maribad leo 140, ag do utasgadairi neairidh-ári a muintir.

Marí do-éualaíodh ioniomhio Fealidhur ag Óubháidh maribad Cloinne hUigrneac tarí a glánaidh féin, tuiallairi o'ionn- 75 gairge na hEamhna, ag tuisgadairi féin ag muinteari Concuðairi coimheargair rá céile, suír éuit Maine mac Concuðairi leo, ag tlii céan rá iomaintíri marí aon liúr. Lóigrítearí ag aigítearí Eamain, ag maribháidh banntríadaí Concuðairi leo, ag císiúinniúis a iannnta da gac leit, 140 féin ag Coimhac Conloingeas, ag fa hé lion a gluaig an tan riu tlii inile laoche, ag tuiallairi ar riu i gConnacataibh do illeribh ag do hOileill, marí a bhuailairi fáilte ag fagóórd. Aili iocatain annraíbh ósib ní bivis aon-oisibce gan lúct roghla uata ag aigéain agus lóigríde aula. Marí riu ósib suír círeacáid cíos Óuailgne leo, gníomh rá utáinig iontar do-éualaí agus ag tibreibhise iorúr an rá

έσιγεασ, η νο ἀιτεαναι γεαστ μβλιασηα απι αν οιρυγκασ
την δαν ορασ απι-υαιηε εατομηια.

90. Dála Óeiliúire ná ctáinsearai na gniomha do luaró-eamairi, do bhi i bhfoícaí Concuibhai i fead bliathra o' éirí mairibh. Céinne hUiginn, agus tóisbháil a cinn, ná gean gáilear do chuidídeasct tairiú a béal, ní Óearnaíl lúir an ríe rím é. Marí do-connaiúic Concuibhai náli fáth 95 cluiche ná caoineasg gileimi don inéigin, agus ábáct ná áineasg ariúasg ailiú a haingneas, do chuirí fíor aili Eoghan m'ac. Óigícte, fíraitheasct, agus tóisbháil le Óeiliúire, ó náct fuailear féin a haingneas do claocháidh óna cumhaidh, do gcaictfead 100 dol gearlach oile ríe hEoghan, agus leir rím cuijtearí ari cùlairí Eogain 'na cárbaid i. Téir Concuibhai ná ctíos-laca, agus tóisbháil tóisbháil do-ctíosbháil ríre rúil fiochtá aili Eoghan ríomhpe, agus tóisbháil le Concuibhai 'na tóisbháil, óir ní phairbhé tóisbháil aili talúnaitur i gach tóisbháil ioná 105 iad ariú. Marí do mótúig iontakillio Concuibhai i gach ríleas faiseas aili féin agus Eoghan, a chuidídeasct rí a tóisbháil —

Α Θειτοιο, αρι γέ, ιηγάνιλ έαορας τοιηρ θά λειτε άντράνιλ γην ρο-θειρ τύ οιλαμ-ρά γ αρι Εοξαν.

- 110 Αἱη η-α ἔλοιρ γιν νο Θειησιε νο ἁδε βεαδέδαστο λειρ να
θηιατήιαιδη γιν ι, γο ωντας θαοιτ-λειμ αρ αν γαλιβαν
αμαά, γυρι θηιαλ α ceann αῃ ἔληιτε ἔλοιτε νο θι αῃ αν
λάι ηοιηρε, γο ηνεαληναστο πίηιε πιον-θηύιττε θά ceann
γυρι λιηδ α ληνέιηη γο λοβανη ειρνε. Σοναστο απλαιρό¹
115 γιν τάιηιγ τίθειητ Φεαλιγυρα πίεις Ρόιξ η Κοιημαϊς
Conloingseαρ πίς Κονέυθαιη η Όυθέαιξ Όαολ Ολαό, η
θάρ Θειησιε.

3. bās cōncubair

Nóir iomorúio do bhois fán am roin ann mairi ghríofraí ari lucht dalaír i mbéit calma i gcomhlannais óisib, mair atá míl cùrlas ña mair cónartha buas do éabhairt don tí ba roinntille i bfeiríom aoinfíil, ag a mbhois buasib láitheasach dalaír i a céile comhraing. Táinig ceara 5 don nór ro go dtarla impreasán fán gcuairat-o-thír i díri Conall Ceapnaí, Ceara 10 gCulainn, Laoighaire, Buadach, nÉamhain, gur iarrí Conall inéinn Meir-Deasla, tréinfeair calma do Laichnib, do mairbháil leir fén, gcomhlann aoinfíir, ag ari dtairbhéanaí inéinne an tréin- 15 fír rín, do léig Laoighaire, Cú Culainn, dá gcoimmeasg i Conall, ari n-a measg na cnealainí ceacáil óisib fén a cónamóil rín do ghníomh goile ná dalaír i miam. Fá bheag iomorúio fán am roin gribé tréinfeair lé dtuitfead tréinfeair tárgamail oile, go mbeanaí a inéinn ar a 15 ceara, ag gcuimhneadh aol tréise, go mbhois 'na lialtúi círuinn círuas ña aige, aga tarbhéanaí ari aonadúiib, 20 agus mair do-cóncaudair dá óinmíos do bhi ag Concubair méad an ceara do bhi ag cás ari an inéinn, gártar leo ag n-a mairi ari an gCraoibh-ðeirlig Concubair.

Tá hálúair iomorúio do bhois i nÉamhain ré linn Concubair. 1. Órlón-ðeairg, Craoibh-ðeairg, Craoibh-ðeairg. San cérto-teac do bhois a n-oíráil, agus uime rín iáittear Órlón-ðeairg ria, do bhríodh go mbidír na hoscaili do bhois 25 innse fa bhrón agus fa chuirfe agus fa mheala ó gsoin na ngean agus na ngealair do bhois oiliua. An tairis teac dá ngealairí Craoibh-ðeairg, iñ ann do bhois na haisim agus geoirse

uaistíle, i gcuimhneadh, agus i níme rín do cuijreadh inéinn
 30 Meir-Geaigíla, udarraigíodh ann maraí gád réad uairíle.
 An tseoir teac do thír a d'fhan Conchúbair, an Chlaoibh-riadaí do
 35 gairidí ó, i nínte do pháirtíaoi é féin maraí aon ríe Líon a
 laocheiríde.

Dála an tá ó innéar, aige mbeireint inéinne Meir-Geaigíla
 40 ar an gCíaoibh-Óeigí, amair aitneáin, do-éuadairí
 ari fairsing na hEamhna, go láthairí aig, iomáin na hin-
 cinn amairí lataighíodh ó láimh go láimh, go dtáinig oncú
 uile ari Ultachair. Ceat mór Máigí, tigéinfeair do
 Connachtair, gur bhléasg inéinn Meir-Geaigíla ó na
 45 hamairí, go lúd leir, gConnachtair i, go gád a mionca
 do éigearáid, n-10igíair, n-aigíair Ultach, do bhois inéinn
 Meir-Geaigíla ari a chlior aig, i nDóig éadctha do théanam
 ari Ultachair, óiliú do thír i udarraigíodh Meir-Geaigíla tá
 50 óigíair féin ari Ultachair d'éir a báir, go meair guríab
 don inéinn do tiochair fíoraíodh na fáirtheann rín, gonaíodh
 uime rín do cleachtáid Ceat inéinn Meir-Geaigíla do
 55 beirt ari iomádarí aig, do fúil ríe neac éigint oíshainníb
 Ulladó do mairíbaidh lé.

Téir iomairí Ceat, go ríuaig líonmaraí maille rí, go
 60 udarraig tairn móri bó a feairíair Roi, i nUltachair, ag
 leanairi uiong móri d'Ultachair é, ag cluinniúigíodh ríi Connacht
 don leit aniarí d'fhuilteacht Ceit, ag Conchúbair don leit
 anoirí d'fhuilteacht Ultach. Maraí do-éuadairí tigí Ceat go
 65 mar Conchúbair rian tóiríuiseacht, cuijilír fios go bann-
 tigíacht Connacht, do thír ari cnoc ag feictearí an tá
 ríuaig, ag a iarríairiú oírlia Conchúbair do bhléasgaidh tá
 bhléascaidh féin, ari mbeirt 'na tháinig fócmha folaíbairí
 70, óiliú ní Léigfriúir Ultachair é féin rian cait, gcoinne

Connacht. Ar a éloj iomparúil do Connachtar go raibh
mian ar an mbaonntrílacht é féin o'fhaicirin, tuiallaír 'na 60
aonair ón dtuileadh 'na raibh sé i meadóin an
tig Ceat ór i gceal don leit oile go raibh i meadóin an
baonntrílactica o'oilicill ar Connachtar do marbhád. Ar
mbeiséidheana do Connachtar ag curadhacáit i nDáil don
baonntrílacht, éigiltear Ceat, ag do-ní inéinn Meil-Geaigila 65
o'inneall 'na círainn-taibhiall pie Connachtar do marbhád.
Ar bfaicirin Ceit uó tuiallaír tairi air i meagair a
mhuinntiríle féin, ag doil go Doireach ná Óaocht óró, tuig
Ceat uilcaili o'inéinn Meil-Geaigila air a círainn-taibhiall
'na óir, gur leasail 'na baitear é, gur leasail bhrigeadh a 70
fearne don uilcaili rinn, gur leasail lean inéinn Meil-Geaigila
ná baitear.

Agus leis an t-áigíod a milleann teairi féin ná fóirmeáin ó Ceat. Cuiriu is fiúr an triláct roin i gcoimhne fíngean fáitlais agus, agus aon uisceach do lácaíl i gceann, go bhfuigheas báis do lácaíl.

11. የዕለታዊ ሪኑን, ማን ልሬት, ማን ልማት ጥወቃውን አስተካክል ነው እና ይጠና.

Leiðjiltæapi le Þingjum é, Þ aðuðaþit ainnyrðein 50
 fægilig do Þéanam ná völ api eac ná ferðum fólihéigneac
 do Þéanam, Þá nreapinað, lé gluafraðt fylloðbuaalte
 a inčinne férin, 50 vteilfæad an meall rín aí a céann,
 Þ 50 þfuiðþeað bár.

do b'i 'na fiocairi, creibh d'a dtáinig an malaire neamh-
90 fionnálaítear goin ari neannaiibh níomh e talman.

Íosa Chríost Mac Dá, ari an tUíaoi, atá ag a báruig a
anoir ag lúdairiibh.

Triuasg' riu, ari Concubai, d'a mbeinn-re do láthairi do
mhuiribh riunn a gairbhéimeall mo Rioch d'a báruig a.

95 Agus leir' riu tuig a clairdeamh amach e téin fa òuirne
eoille do b'i láimh iur, gur fiaf' ag a fseallílaidh e ag a
buaín, eis eaó aodúbhairt, d'a mbeirt i meagd na nlu-
airdeac, guriasab é riu viol do-bhéaraíbh oiliú. Agus ari
mérao na dárfaicta do fiaf' é, do líng an meall ar a
100 ceann, go dtáinig ciúin d'a inéinn 'na óláir, e leir riu
go bhrúairi báir. Coill Láthairiibh i bfeairiaibh Rois
fionnálaíri von mhuine eoille riu.

Ari mbeirt mairibh do Concubai annriún tairisgeairi
110 iúiochtáileacht illaibh von tí do bhéaraíbh coirp Concubai leir
fian ríscíte go hEacham. Tarla giosolla ag Concubai ari
an láthairi riu daibh' ainnm Ceann Béarlaibh, e i nuaibh
iur an iúiochtáileacht d'a joctain féin, tóigheair an coirp go
calma, eis gairdín go hAilrion-aícaibh Sléibe Phuair é, gur
bliu a clíoráid, eis gairdín go bhrúairi báir annriún. Sonad tliér an
115 ngniomh riu atá an gteanfocal adeirí guriasab i iúiochtáileacht
Cinn Béarlaibh iairítear neac, an tan clíoráid iománe go
hualail-símlaíac céimh do joctain iur aillse ioná mairi do
fíeadarbaibh do fionnálaí.

Acáit fáid éis iúiochtáileacht uigúraíri an gtaíri-re
120 Concubai, eis gairdín feairi comhaimseartha do Chríost é, do
náisiúnta an gteanconcúra ní iuscaibh Chríost go haimsear
i mchéin i nuaíair Concubai. Agus iur aillseir atá fíúinn
na gtaírie-re, gur éairíonnáibh Basciacaí, tUíaoi do Laiéinib,

τηιέ ƒáitoinne go ngeinfióine Círioirt an Táinigsearthaí, Mac
Óé, ၊ ጀo ngeábað colainn, ၊ ጀo n-imeoilasaoir na 120
hloðail báj ari, ၊ guslað ne tiosfrað fuaðglad an cínið
ðáonna a hænþrorið an aibírrgeoria. Agus ar n-a éloj
jíon vo Concubail, vo ጀað táract feilige aðail aðuð-
lumagi é, ၊ vo ጀað tlié combáir jie Círioirt ag gsealírad
Coille Láttuivóe i jmoðt na nloðal, go þruaíj báj von 125
þfeiðom jin.

Sibé 1000jlio vo cùirfead i n-iongantaf go þréaðraf
ðacriaíc nó 71aor oile vá raiðe ráðanta báj Círioirt vo
táinigjire, cito ƒáj cónra vona Sibillae vo bí ráðanta
Círioirt jíana Þeim vo ræðiðræfirin ioná vo Þacriaíc nó 130
vá jamaile oile? Uime jin ní vísleitte an rtairi mali j.

4. MARBÁÐ CÉIT AGUS BÉALCÓN

Fa tliéinfeair an Ceat-jo, agus bhoisibh é a bhoisibh ari Ultaibh é feadó a rié. Lá n-aon vár nuaicaiú an Ceat-jo i nUltaibh do théanamh thíbhfeilge marí fa gnáct leir, go dtarla rneaccta móri fán am roin ann, agus tilleadh 5 óró, ag tliú cinn laocte aige do mairbhadh leir fán tuilius roin, tig Conall Ceapinaí ari a lórig, gurí éiní fá dirlíomh ag An Ceit é, gurí comhlaigrean jie céile, gurí éuit Ceat fán comhlaann, ag gurí tliomh-ésonadh Conall, gurí éuit i néall ari an láchtáiri, iairi dtliéidsean iomad pola óró. Agair leir, 10 fín tig Béalcún Bhléirne, tliéinfeair do Connachtai, go láchtáiri an comhlaig, marí a bhfuairi Ceat mairbh ag Conall i gceiliochtai báir, ag aithnídhait gurí máit an t-séal, an vár oncoin vár dtáinig aitinnillteadh Éigieann do bheit 'rna haimreacctaibh fín.

15 Is éig seoirse Conall, agus Connachtai mairb-ra mé.

Is éig seoirse Connachtai, do bhléid gomad fealipí láir ioná fhlaitheag Éigieann laocte éigin oile vár fín, ionnuig na ciblach clú a mhairibh ari éan-laocte amain do Connachtai.

11 Is mhairibhfead é, ari Béalcún, óiri is gheall jie bheit mairb óuit an liocht 'na bhfuile. Siúdeadh béalaitiú mór leamh é, ag cuimhfead leigear oile, ag mairt téaljino ót oilius roit, do-éasan comhlaig aoinfíri liocht, go nuaigal-25 tarbáil liom oile gáct docháiri agus gáct ríot daí haimreacadh leat ari Connachtai.

Agair leir fín cuimhí iomádair faoi, ag bheilír leir vár

teac Féin é, gusli cùili leigsear air ann go beit vā
 círéadaithe cneasuisigthe. Marí do meas iomoljio Béalcú
 eircean do beit ag téarnó, ḡ a neairt Féin ag fáir ariū 30
 ann, do fád easla ria Conall é, ḡ ollamhuisigtheair tlium
 laoc vā clóinn le Béalcoin Bliéifne ne marbhád Conall
 tlié feall ran oróche ari a leabaird. Siúdeas fuaile Conall
 d'óig ari cósairi na ceilge riu, ḡ an oróche do b'i a bára
 fan gclóinn teacht do théanaini na feille, aonúdarit 35
 Conall ne Béalcoin go scatifeas malaist leaptha
 ṭ'fagáil uair, nō go muirobfeas é, ḡ leir riu luidir
 Béalcú, géri leapas lair é, i leabaird Conall, ḡ do luid
 Conall i leabaird Béalcon, go dtánzadarri an tlium
 laoc riu fa clann do Béalcoin d'ionnraighe na leaptha 40
 i mbioi Conall, gusli marbhád a n-aċairi i muoċt Conall
 leo. Marí do moċuig iomoljio Conall iad-ran ari
 marbhád a n-aċairi 'na muoċt Féin, do líng oħra, ḡ marbh-
 āri iad a tlium lair, ḡ vīċeantair leir iad marí aon
 jéna n-aċairi, go luu ari n-a máliaċ na ciui vā għom- 45
 maorħeain go hēamain.

Zona vā ē marbhád Čeit meieic Mágħaċ ḡ Béalcon
 Bliéifne għonn ċlium mac go luu ro.

5. bás con rí

17 é ní tháinig bár Con Rí, coinnéigéidh do-éadaí
cuairiú na Círaobh-luaidh o' aigéain oiléin maria láinní ré,
habbaian tháinig leat Manainn, mar a raibh iomad óir
7 ailligeas 7 iolnáidheas, 7 iomad do fheoiridh uairle oilé,
5 7 ingean álainn aontusma do chinn ari innáidh a com-
aimhriú 7 gcuimh 7 i gceim ag tisearlana an oiléin; Bláth-
náidh fa hainm ói. Agus mar do-éadaír Cú Rí na
cuairiú ag tuisceall ran tuairis roin, cuimh é féin tirié
óraoiúeacá 7 mbliéig-luiocht go nuaícaidh ran comhdáil,
10 7 ari mbeic ari tis ailligeas an oiléin doibh 7 bfeoilbair bfealaí
bfealgá, do mearadair vocamal móri do bfeic doibh 7
ngabhdáil an tún do bí ran oiléan, mar a raibh Bláth-
náidh 7 fheoiridh uairle an oiléin uile, ari daingne an
tún 7 ari iomad óraoiúeacá na órauinge do bí 'fa
15 cormaí.

Do-^gé ari, ari Cú Čulainn.

Mareadú, ari ré, iñ i Blátnair mo liođa dona geoiridb.

Do liođain dona geoiridb oile òuit, ari Cú Čulainn, aét Blátnair amáin.

80

Ní g'éab a malairt, ari feaj an òrnuit laetna.

Leir riu iarríaij Cú Rí áriac ari Blátnair o'fhuasac, do utus amus ór ireal uirre, do ruis leir i i gcealtair òraoiðeaccta. Marí do móchuig Cú Čulainn earfaito na hinnéimhe air, do mear gurib' é Cú Rí ruis lair i, g lean- 85 air a loigd do réimi-òrigeac iad von Muimain, do ruis oiliua ag Solcónio, g beirriu na tréinfíri ari a céile, g do-níu gleic calma cùriata, guri trárgára Cú Čulainn lé Coin Rí, g do utus ceangal na scóid gcaol air, guri fágairb' 'na cimeac cùibhriúigte annriùn é, iari mbeair- 40 jiaò a fuilt léna clároeam, g beirri gfein Blátnair leir i n-iaritári Muimain, iari bffágáil Con gCulainn ceangailte amail aubhiamar.

Tig iomoljio leir riu laog mac Riangábhra, g fadaoisir do Coin gCulainn, g tuiallair ari riu do tuairgeairt 45 ulao, guri áitígeadair láimh jie Óeannaibh Óuiricé ari fead bliaona gan teacit i gcomháil feaj níllaò, nò guri fár folc Con gCulainn. Agur i gcionn na bliaona riu taifla Cú Čulainn ari Óeannaibh Óuiricé, do bfacair ealta mór o'éanairi vuba ag tuisdeacit aotuairto do 50 ólium na maria, g ari lioctain i tíl óróib leanair ari a loigd iad, g maribair ari a cíann-tabhaill, leir an gcleap dá nígailltei táitbéim, éan ari gac círc óróib, guri mairib an vuiib-éan téideanaac óróib ag Sliuin. Órion i n-iaritári Muimain. Agur ag tillead aniaj i ór gcair Blátnair 55 do huaigneac láimh jie Fionn-Ólaise i gCíalpuijé, mar

а юаіб€ тун-рояіт соіннаізг€ Сон Рі ап тан јоіи, зо
тсаіла соіагаллііа еатоіїа аядаон ап тгіацт ѓін, зуі
ноіт ўіре Ѹó тоац юаіб€ аji труііи томіаін феаі. буó
60 аппія лé іонá є, 7 юаіїаіj аіп, ап тСамаін fa неаіа
юоіb, тгааct ліон ѡлуаg тá һлеіt феіn аji аіj нó аji
еізгеан лай; 7 зоміаó сóіаіsе Ѹó јіn то ѿéанам, зо
тсіоcфaó Ѹi феіn ап тгіацт ѓіn Су Rі то һеіt і n-uaаaó
рлуаg 7 юоіuіsе. Зеallaij Су Culainn тіrе таіuеаct
65 тан аm јіn тá һюонніаіzе. Ceileabhrіaij leij јіn іомоіlіo.
щi, 7 тгуallaij і nUltaij, 7 ноіctaij ап таіl то Concuñdai.

Оála һlácnaiue, атуðaijit юé Con Rí зуіb' оіїcеаj
то саcaij ап то ѿéанам Ѹó феіn, то һéаріаó һаjlii аji
juioзrояіtaij ҆іjieann uile, 7 зуіaіb амлаіt һuó еіnij
70 јіn то ѿéанам, Clanna ҆eaðaij то ёuji то ёuаgраc 7
то ёuаiuiuаzаó аjiаðauij то һiaðaij cloс 'na յeаraij
nЕiuiuо, то ѿéанам саcliac Ѹó феіn, 7 fa hе фаt
һlácnaiue juj јіn, зо mbeidij Clanna ҆eaðaij fa
ёliоcaij үmciana ҆іjieann і һfaø о Con Rí юе тгааct
75 Con зCulainn тá һлеіt феіn лай.

Аji n-a ёloj јіn іомоіlіo то Con зCulainn зо юаіb-
адаuij Clanna ҆eaðaij аji n-a յzannriaij fa ҆іjuiu-
maji јіn, тгуallaij оj iреal зо ѡluаg-бuiiоin leij, 7 nі
hаiсliiрteaj аjiаðauij 7еаg тá յzéalaіj зо ёuіnig , nsoiule
80 ёcoille то һi lámj юé longrояіt Con Rí, 7 аji mbeit аnn-
rіn то, cuiuij յzéala оj iреal зо һlácnaiu, е феіn то
һеіt аппіrіn зо ѡluаg 'na յoіaij, 7 juj é comarіtа то ёuіn
ёuіzе, зо ngoiufreаó claiudeam Сon Rí, 7 leij јіn зо
nsoiulefrеаó таіaсt leamіnaacta то һi јan lioj juj an-
85 juut то һi аg јnіzе ón һaile тгіéj ап зcoill 'na юаіb-
Су Culainn. 1aji зcloj аn comarіtа Ѹó, nі cian то һi,

an tan do-onnamairc an tiut bn n ainne, agus  leir
 in tusadair amur ari an longrois,  do lingeadairi an
 lior ari Con Ri, ui marba leo , ari mbeit na aonair
 an aini o, o usrdo Blnair i nUltaib leo. Fionnn- 90
 lairfe ionioillio fa hainm von tiut eamaitte, ari
 mbeit fionnn n ainne o.

Teo file Con Ri, feilicetne a ainm, i nuaidh Blnair
 i nUltaib, i nsoi o busgbea ari Blnair
 do marba i nsoigail Con Ri,  ari octain i 95
 nUltaib o, fuaili Concubar  Cu Culainn  Blnair
 o gcomail ionra a unn Conn Baria,  mar
 do-onnamairc an file Blnair na realam ari bua aille
 ann, teo ta hionuraige  adair a lma uimpe, ui
 cui  e ein  i duscari ij an aill, ui marba alair 100
 in 140.

6. AN 10Ó MORAINN

1f 'na géillítear do thí Moiléann m'ac Maoinn ná n'gairidí
Cairibhile Cinn Cait ann, i.e. an ceiríte-bhleisceamh ag a
 gnáthadh an 10ó Moiléann láige, é do buaibh ná bhuadhaibh gáibé
 do chuirfeadh fána bhlátháin i gceann bhlátháin ailtí
 ag éigceirtear do uileanamh, go n-iaothaibh an 10ó go daingean
 timcheall a bhlátháin, é do mbioibh ag fáisgeadh ailtí a bhlátháin
 go mbéireadh an mbhlátháin gcoír, é do-níos mairi an gceadraon
 riur an tí. Tígeadáin do uileanamh fiaóntaíte bhléighe, go
 haomáil na fílinne, é. Sonadó ón 10ó roinnt atá an
 10 réanfocal, mairi a n-oiliúintseann neacá an 10ó Moiléann
 do bheití fa bhlátháin an tí bhoí ag uileanamh fiaóntaíte, i
 nuaigéid go nuaiongnaibh fílinne.

7. BÓRAIMHE LÁIÉGAN

1f é an Tuataile Teacstmári júo aili a bhrúilimis ag
 tráchtáin do cheanngail an Óráipíne aili Láiégníb mairi cain
 nuaol báis a ná ingean .i. fiúili é Óráipíne a n-anmanna.
 Rí ríomhliúis do thí aili Láiégníb dairib' ainnm Eocairí Áin-
 g cheann, é tuisig júé Óráipíne ingean Tuataile Teacstmári do
 minnais, é juisig leirí Láiégníb ná Longphóirt féin, Tuisig
 Láaibh í, é gcionn aitriúise ná éigí rínt téid go Teamhrach,
 é nochtair do Tuataile go bhrúalú Óráipíne báis, é marúdar

an ṭeiliúthriúri oile .i. fiáili aili, go ṭuas ḡuaċal vó i,
⁊ beijuij leij go Laiġnib vá l-oŋgħojet t-rein i. Agur 10
taġi vó-ċonnaijc fiáili a ṭeiliúthriúri Ḑájju ne jioin pē' beo,
vo l-inġ a hanam go lobann aijxet tlié nájje, ⁊ tāniż
Ðájju ne vá caonnead; ⁊ fuajji báj r-va l-áċċaj vá cuuiaid.

Maji vó-ċualariō ioniojjo ḡuaċal báj na ṭeixe bax
go ḫaġ-feajjix mόjli ē, ⁊ vo ċuji teat-ta uaiō do għaċ-ċeit 15
go huajjib Ímpreann, vo ċaġra oħra na feill-bejjite v-
riinne ji Laiġean aili, ⁊ uimie jiġi tufarfa uaij-lex Ímpreann
congnati r-luagħ j-ocċarōt vo jiġi n-ħiex, vo ḡuaċal,
jei. vioċċail an m-ixx-nisja ja, ⁊ taġi vo b-leaqet-kunigħ ḡuaċal
Laiġin u'ajidha 20 ⁊ vo ċieacċad, ⁊ gan iad ionċaċċ-ġaġżeen
jużi, vo fiex-xaqqa cain vo v-sol uat-tar-féin ⁊ óna j-ħloċ-
n-a n-darri, i-n-ċoc báj na-mban j-rojn, vo ḡuaċal ⁊ vá
għad-jiġi vá ṭuċċafha aji a l-oġġ.

Agħiż luu mi na cāna vo vioċċaoi l-é Laiġnib v-o-jiġiċċaib
Ímpreann għaż-ċa v-awja bħla v-na i-nnōl báj ċloinnej 25
ġuaċċail, maji aktà tlii fiċċiō cέaġ bō, tlii fiċċiō cέaġ
u inġe v-ajidha, tlii fiċċiō cέaġ bħixxat, tlii fiċċiō cέaġ
t-oġġi, tlii fiċċiō cέaġ molt, ⁊ tlii fiċċiō cέaġ coiġie u-ma.
Agur iji i-jio innu vo bissi aji an għċain jiġi, a tħalli
v-ġeajjalib Connacċet, a tħalli v-Oħriġi all-laiħ 30 ⁊ a tħalli vo
u iñ Néill.

Ij-voen ċ-ċānn-gei kċċa jidher bħol-ġaġnej
bórija tiegħi Laiġean, ⁊ vo bissi
i-ñi v-á toħbaċ jei l-inn wa fiċċeav jiġi kċċa
Ímpreann, maji aktà o' aixx-riji ġu-aċċail Teat-tin-riji go
haġiixi fionnhaċċa vo bejiet i-ñi b-laiċċej Ímpreann. 35

8. AISLINGH MÁCTAR CORIMAIC

1f ionsguað an aifling do-connaiac an Éacraç úd .1.
 máctairi Coimairc. Dáil lé iomolúio, aili mbeit 'na coolaó
 mairi aon pié hAilit ní, do ceafgað a ceann dá colainn, ḡ
 do fáig bille móri aij a muinéal, ḡ do leatnuig a gheaga
 5 ór Éilieann uile, ḡ táinig an tuisiú ór cionn an bille rín,
 gusri cíarafraiað é, ḡ dá éir rín fáigfar bille oile a phréim
 an céir-bille, go ntáinig ríðe gaoitche aníairi léi leagfað
 é. Aghair lé facairin na haiflinge rín beaðgair an bean,
 10 ḡ túnfórlair aij a coolaó, gusri nocht rúim na haiflinge
 D'Airit.

1f fíorí rín, aili Airit. Ceann gácha miná a feoir, ḡ bean-
 fariðeari tuijre óíotra i gcaíl linniúe Mucciuine; ḡ if é
 bille fáigfar aigras, mac béalairi tú óaílra buj' jí aij
 Éilieann; ḡ if i tuisiú báisfeair é, cnáin éirig jloisfeair, ḡ
 15 taictfeariðeari liéna linn rín é; ḡ if é bille fáigfar a
 phréim aon céir-bille, mac béalairi do rín buj' jí aij
 Éilieann; ḡ if é ríðe gaoitche aníairi leagfar é, caíl cùili-
 riðeari tuijri é ḡ an fían, ḡ tuitfirid ríðe leir an bfféin ran
 20 caíl rón, gíðeara ní bia jíat aij an bfféin ó rín amach.

Aghair táinig an aifling rín i gclíic do Coimairc ḡ dá
 mac Cailbhlíe, óili pié linn énáma éirig do flogað do
 taictfeari ná riabhlía é, ḡ if leir an bfféin do tuit
 Cailbhlíe lífeacáilí i gcaíl Gabhlía.

9. eitne agus a hoide

Acht ceana i fíorí Guibhí i Eitne Ollamhó a ingean Duibhlainng mic Eanna Niaidh mácaí. Cailbhíre liceascair, agus i doba valta do Bhuicead, bhuscraithe bóicéadaí do thí, i Laiagnibh, do comhleádaí coille féile ari teinidh ne biaclach. Gac aoin d'fearlairíb Éireann tigeadh dá éis. Agus i 5 amhlairí do thí an Bhuicead ro go n-ionad. Láistíbhreagair, óiliú do bádairi greadh n-airgse aige, agus greadh bfricír bó in gac airgse óiobh sona bhfuilíteann ghlóríse agus cinnéil ghríréireach oile, ionnuig go dtigdir uaire le Laiagnan sona inbhiútonibh dá éis, go inbheigieadh tionscail díobh ríaoi dá 10 bhuaidh uairí agus tionscam oile aicme dá ghlóríse agus tionscail oile ríaoi dá eaclairíb, go lusgadhair a maoín uile amhlairí ríon uairí, ionnuig nári an aige acht greadh mba ag tairb, agus téin i n-éalóid oisíche, é féin ag a bhean ag a valta Eitne, ó ón Bhuicead go doille vo thí láimh ré Ceanannus na 15 illiú, marí a ngnáctuisigeadh Coimhac comhnaidh an tan ríon, agus do éogairíb Bhuicead boit 'na gcoinniusigeadh féin ag a bhean ag a valta an tan ríon. Agus do bhoiódh Eitne ag flioscrólaí, nó ag tigmíleac, dá hoide agus buimisg amhail bhanóglais.

Lá n-aon ionomhíl oíriú Éiríse Coimhac amach 'na aonair ari eaí do éairgeal an fhuinn tigméall an baile, go bfracaír an ingean álainn Eitne ag bleoighain, nó ag cíúin, na greadh mbo ríon Bhuicead, agus i amhlairí do thí dá fionteac aice, agus do cíúin tigrac an laetha ó gac boin 25 rian céad-fionteac, agus do aonair leat rian aonair fionteac, agus marí ríon ói go cíúin na greadh mbo, agus Coimhac agus feacain ari nínead a gceana uirlíe. Tísg ar fíon do boit iona láithe a hoide agus fágáil an bainne ann,

7 beiliúr ná fóideac, oile, 7 coipin 'na láinn lé amac
 30 Suísean ríuit do bì láinn iúr an mboirt, 7 do lion leir an
 scóipin an céad-fóideac do bì aice vonn uifge do bì láinn
 ná rojít, 7 an dajia fóideac vonn uifge do bì i láit an
 trriota, 7 fillír ainnréim vonn boit. Téid amac an tríead
 feaist 7 cairíán lé do buain luacája, 7 aji mbeit ag buain
 35 ná luacája thí, do éuiríeadh gac fgoit fada uiluačja ná
 mbeanaidh aji leit, 7 an luacáin gealjí vonn leit oile.
 Taíla céana do Coimac aji méad a ghláda thí beit ná
 feiteain aji feaist gac feauma. Uisdeán rí, 7 riapáisigir
 Coimac thí cia ná ndéineadó cinéal an uifge an laicta
 40 7 na luacája.

An tí aji a ndéinim, aji rí, Ulásioth óiom-ja ciméal buo
 mó, ná mbeit aji mo cuman.

Se hainm é? aji Coimac.

Buiceadu Úisgeatbheath, aji rí.

45 An é Buiceadu Úiatteac do Laisginn, atá ionriáitteac i
 nÉireann? aji Coimac.

1r é, aji rí.

Máigeas, ijr tuig Eitne ingean Dublaining, a valta,
 aji Coimac.

50 1r mé, aji Eitne.

Maiti taíla, aji Coimac, biaidh tú it aon-nánaoi
 agam-ja.

Ni hagam féin atá mo thíol, aji ihe, acht agom orde.

Leir ríin téid Coimac mairi aon illa go Buiceadu, 7
 55 Seallair cumatbheath óthó tré Eitne o'fagáil 'na mnáoi óthó
 féin. Aontuasigir Buiceadu Eitne do tháil do Coimac
 'na mnáoi, 7 tuig Coimac Tuait O'liáin gona fuiljú-
 tainn trépáitde ná ríor. Teanniaidh óthó feaist a jé.

10. na ceitre comairleacá

Is i ré linn, Coimhaisc uo mairí Piéale, ní h é fa hainm
bhreitheamh óó, aji mbeit, o' Piéal, ní h uisc, mbair
o' fágáil, uo cùili píofr i gcoinne a meic uá ngsairpí flaití,
a dobuó uinne glíc foighlaimh an flaití, rín. Do
fágairb Piéal a beannacht aige, a tuig uo comhairle 5
óó ceitíle neitce. uo connéadó go phluochnamach, a gomad
rocají uó rín uo théanamh, mairi atá: gan mac ríos
valtaim ná uoileainain, gan rún 'na mbeit, guair, uo
léigeadó liena minaoi, gan mac mo fágaird, uo mearusgad,
gan a círde, nó a rtóil, uo tábairt, a tairisíodh uá ríaili. 10

Aghair i ndiaidh báir Piéil uo mearg flaitíli píomhaod uo
théanamh aji gac ní thioth rín, a mairi théaribh aod oiliúa glacair
mac uo Coimhac mac Ailt aji valtaíur, a 1 gcionn
aithriúe 'na thiaidh rín beirír an leanb fa coill leir, a
tuig uo muicidhe uá muintíri féin uo bí i ndiaidh aili coille 15
é, a duibhairt iur an leanb uo ceilt go mairt, go gcuireadó
féin coimhac cinnte chuíge. Aghair leir rín tillir don
baile uá tuisík féin, a léigir cuírré a doibrión móri aili,
a riarríusígir a bean fáit a chuírré. Aduibhairt-gean na
gairbhé a bheag. Siúleadh, mairi uo-comhaimic ríre an bhlón 20
aji mairtai aige, uo gáth go liosra ag leasúr aili, ag
loingsearibh aodháil a chuírré. Aduibhairt uá ndéanadó
liún aili, go nochtfaod fáit a bhrónin tú. Uo muionnaisg ríre
go gceileadh gac ní uá nochtfaod reilgean tré le liún tú.

Maireadó, aji ré, tarila óamh-ja feill-bheairt anabaird uo 25
théanamh, mairi atá, mo valta, mac an ríos, uo mairibh aod.

Sgileadair an bean aji n-a élos rín tú, a gairimír
muintearai an toisí, a duibhairt iurú an fiongálaic uo

čeangal tlié māc an jiōg do mājbaū, ḡ do-níčeapí
 30 amláis jin Leo, ḡ beijčeapí ceangailte gur an jiōg é.

Taillá fój do flaitlín gur mēadairí mac gaeacairie
 ná muintili féin do jaihe 'na duine fáidhí. Tug mair
 an gceádona do gliois i nuaistí báil a aċaij cuius ná ionn-
 tair i ntaifgió ná jiaj, ionnuj nac jiacas éinni dona
 35 ceitile neitib aonúbaile a aċaij juij gan fliomád uai.
 Mai fuairi omoilijo mac an gaeacairie fa ñaoijre é. ḡ an
 jí aji tí a báruigče, ní jaihe duine óib 1f tliumíte
 ḡ daine do bí i n-aġairí flaitlín ioná mac an gaeacairie,
 1 nńoig do břuigbheal féin oigreacit flaitlín jé a
 40 ceannac óó féin.

Cuillir flaitlín, aji mbeit j'an éigean roin dó, fioj i
 nuaíl a freatliač, ag a jaġjairi uillje an mēit ionnúisra
 tuj i ntaifgió ói do cōj ċuige, do nionongna cajairi dō
 féin timcheall an jiōg. Agur mair jaġiñig an teacairie
 45 i, do férán naċaj glac féin a faijal jin uaij jiam. Agur
 mair jaġiñig aii fgeal roin flaitlín. ḡ é jie huċċa
 báruigče, jaġjairi a lēigeani do láċairi an jiōg, do
 nionongna cōjjač jum juij, ḡ aji nteacit do láċairi
 Cōjjač óó, do innuij do jaihe an mac flán, ḡ aonúbaile
 50 é féin do cōngħál j'an ċuībireac 'na jaihe do tuiħeacit
 ná valta do láċairi. Cuillčeapí fioj aji ceann aii mēic,
 ḡ aji ntuixħeacit do láċairi don leanb ón muixiħe ag a
 jaihe i għoġi nħad ażże. Mai do-ċonċaġiex fē flaitlín cuib-
 55 ċuīb, għiex nō gan fgeal ċonċaġiex ór īreal ve, cipreav aji aji
 fuċċainq é féin do cōj ħan nġáħba dō.

Do fliomád nac għeitlie għoġi ażże luu
 do-juu neaq é, aji flaitlín, ḡ fuqja aji n-a nseajibba

Tríomhaib círionna na ceitíre comáilileacá tuig in' achtairi Óamh.
 Ári Óctúr, ní círionna do neac' oileanain i meic lioig do 60
 Éabáil ari a rocht, 'eagla faille do théanamh, dá tciocfaidh
 leat nó milltear do théanamh don valta, ag beartá ná bár
 an oibre do-théanamh faille ari cumanus an lioig. An tara
 ní, do liéiri nádúrige, ní bi congbáil liúnin Éamhachtaidh,
 innaoi rian bhoi go coitceann, ag uime rion ní círionna a 65
 fáimail do liúnin do léigean lié. An tmeas comáilile tuig
 in' achtairi Óamh, gan mac moigheach ná óuirne uirlírlí do
 théanuig, ná do tóigbáil go hinnmhe, do bhiúig Éamh
 gnáthach leo bheis deajimadach rian comadoin cumaniseari oiliúra,
 ag fóir Éamh olc leo fios na deajióile ag na huiúrlíle óri 70
 fáigheanári do bheis ag an tmeas in' achtairi Óamh. Is maith,
 ari ré, an ceathairidh comáilile tuig in' achtairi Óamh, gan
 mo lóirí do thábhairt domh ríláilí; óiliúig eadair i gcaill do na
 mnáibh, éasáil do théanamh do gac' ionnointus dá tciocfaidh
 a gcaillairi 1 75

11. CÁT CRIONNÍA

1r é an Feairgusur ró tainig fa Ímláidais Coimhais in eis. Ailtít i Ímlaireas nÉireann iarú n-ionnaíbheas Coimhais le húltairib, Connachtairib, iarú mbláit a ghiall, agus nuaeanairín na pleithe óróib do Coimhac i dtuairgeairt 5 illiúise Órlieag, marú a dtug fios illaodh an coinneal fa foilt Coimhais gusúl loifidh do móri é. Táí meic Fionnchaoa. 1. Feairgusur Ónib-Óéadair, Feairgusur Caig-fiaclaí, ag Feairgusur Foilt-leabhairi do iomairi an t-anfóiríann-ró ari Coimhac, ag téird Coimhac o'íarlaíair conganta ari. Tád 10 mac Céin do thí neairtúairi nÉilis an tan roin.

1r eaó aduibairt Tád, iur, go dtiobhlaí congnaíonn órá dtá dtuigdaí feairgáinn do.

Do-béarla ónuit, ari Coimhac, a dtíomcheallraír do cailbaon do illiúise Órlieag fa ló iarú mbláit ari 15 Feairgusurair.

Máireadó, ari Tád, bialaitim-re ónuit gá Órlaíjír an tréimhseáid Lusgairi Lággá, brialáití mo fheanachair, agus dtuigdaír ian cait é, ír coimhail go muijibhriú jé na trí Feairgusur; agus é áit 'na Órlaíjír é i nEacáilair, láim 20 ié Slíabh ÓCíriot.

Leir rím tríallair Coimhac go hEacáilair, marú a Órlaíjír Lusgairi Lággá, Ímlaionbhóit 'na Lusgair. Cuimhí Coimhac a gá tréir an Ímlaionbhóit, agus sonair Lusgairi 'na órúim.

25 Cia gionar mé? ari Lusgair.

Míre, Coimhac mac Ailtí, ari jé.

Mairt fuaireair míre do gionn, ari Lusgair, óili ijr mé do mairib h'acáilí. Artaid doinfeair.

Éijic óamh ann, aji Cojmáic.

Ceann ríosg i gcaidh óuit, ari Lusgaird.

Mareáu, ari Cojmáic, taibh air ceann ríosg Ulaó. Fealig-
súra Óuib-Óéadairg óamh, atá ag coi im aghaidh fa-
fhlaitheas n-éigieanán.

Oo-éabhairi rinn, ari Lusgaird.

Leir rinn tuiallair go Taobh mac Céin i nÉilis, 7
tuiallair férin i Taobh go lion a ríuaig go Óluisig Meic
an Óig i gCionnna Cinn Comairi, maji ari commóraid cat
Cionnna iomlai Cojmáic i na tui fealig-súra.

Oo bí fós páit oile ag Taobh fa óul i gcoinne Ulaó,
oo bhlíss gújair é an fealig-súr Óuib-Óéadairc-ro do mairib a 40
atáir i gcaidh Samhna. Oo commóraid cat Cionnna eac-
oiria. Gióeaó níor léis Taobh Cojmáic rian cát, acit do
fágairib ari cnuic ari cùlairib an cát, é, g siolla 'na fochairi
ann. Tug iomoirí Taobh i Lusgaird Lárga uct ari na
fealig-súraib é ari a ríuaig, gurí tuit fealig-súr. Poilt-45
leabhairi lé Lusgaird Lárga, gurí bean a ceann de, i
tuiallair gurí an tctulairg 'na ríair Cojmáic iur an
gceann. Ij é iomoirí oo-junn Cojmáic ié huict cait
do óul rian cát, éadaic Óileann Óliúint. a. a gsiolla. oo
cúri níme férin é a éadaic-rian ari an ngsiolla. Oili fa 50
dearib leir, an tan oo fárrfaidh lonn laoic Lusgaird, i do
éabhair confair catá é, náib' iontasobhá oo neoc é.
Dála Lusgaird, tig iur ari gceann oo bí aige oo, láthairi
an gsiolla oo bí i mhocht Cojmáic, i fiafliusidh' de náib'
é rinn ceann fealig-súra Óuib-Óéadairg.

Ní hé, ari an gsiolla, acit ceann a bhláthair.

Leir rinn téio Lusgaird rian gcaidh ari, i beanair a
ceann o'fealig-súr Cail-fiacláic, i tuis 'na láimh gur an

otulearg 'na gairdhe an gíolla i gúocht Coimhneach é.

60 An é jú ceann gúoig illaó? ari lusgaró.

Ní hí, ari an gíolla, acht ceann a bhíáitai oile.

Teilgeir lusgaró an ceann ari an láatáil, ag téis an tsearf reacáit fan gcaid, go otus ceann feapáigusra Ónibh-
chéadairg leir, ag fiafliusigur an céadraon von gíolla. Do
65 fíleagairi an gíolla agus arduaileas gurib' é ceann gúoig
illaó é. Leir jún tuig lusgaró uisceupi von céann von
gíolla, guri bhuail 'na bhíollaí é, guri éag an gíolla do
láatáil, ag téis lusgaró féin i néall iari otgéigean iontao
fola ó ó tré leisniamairi a chléacáit.

70 Dála Cárthach meic Céin, do chuirí an bhuireadó ari fíleag
illaó, ionnuig go otus reacáit maothanna oifíra fan ló
céadraon, ó Chluonna go Glaise an Eapia i nDaoiibh Óriomha
lneal-gluinn. Téis Táos agairin 'na caibear, ag tuisceáctá
ó éili fíleagairi, ag arduaileas gíolla an caibear
75 do thíorúgach thíorúgraighe 'na Teampair, go otusgád túri
Teampair von leit i gcaid do timcheall a caibear an lá
fóin. Tríallair go ríeimh-dírleacáit riomha, ag Táos ag doil
i néall go minic ó chléigear a fola ar a chléacáit, ag
ari giotctain láinni ríe hár Cliait thíorúibh, do fiafliusig Táos
80 von gíolla an otusgádai Teampair leo fan turis fóin,
nó fan timcheall fóin.

Ní chugamairi, ari an gíolla.

Leir jún buailetearí ag mairbheartí le Táos é. Agus iari
mairbheató an gíolla tig Coimhneach inac Ailis do láatáil, ag
85 mairi do-chonraoiric na tríi chléacáit móra do bhí ari Táos,
tuig ari an liaig do bhí 'na fíocairi diaf eorpa do cónaí i
gcleacáit do chneadairb Táos, ag doiligh bheo i gcleacáit oile,
ag físolb do linn gáoi fan tsearf chléacáit, ag cneafusgach tarí

Tríomh do théanamh oiliúid, ionnuig go piabéil Tairbher feadó bhláthna ná thíon ríon i gceiliúise, go nuacláidí Lusán Tairbher go Láthair don Muinníain aip ceann an tAiltéalaigh.

Táinig aii lialach d'fona éilí valtaíibh go scualasairí éagcaoinne Tairbher ag curthearct gur an tún dóibh. Fiach-riamháig ait tAilté-lialach don céad-valta don tráiní, aip scloirí ná céad-máilige ó Tairbher, crieathar fáit ná maijige ríon. 95

Cneas rí, aip rí, do coláist, aip mbeirt do coláist eolma ná crieáct.

Aip scloirí an tairis Maijige fiach-riamháig don tairis valta crieathar é aúthair ná maijige.

Cneas do mholbheo rí, ait ait tairis valta, aip mbeirt 100 do tóimhíbheo rí an tairis crieáct.

Aip scloirí na tmeairí maijige don tAilté-lialach fiach-riamháig don tmeairí valta crieathar é aúthair ná cneisne ríon.

Cneas do lúinn ailtíim rí, aip an tmeairí valta.

Aigur aip rochtain don tóig iona piabéil Tairbher don tAilté- 105 lialach, iur eadó do-triúime, colltarí tairisinn. do coláist rí an teallach, go nuacláidí caorí théarig óe, γ a chéadairt ná inneall aip bhrúinnibh Tairbher. Mar do-connairic Tairbher ait t-áiríann théarig ná inneall iie a fáidíb ná coláist, do shéas cíuiocthuscás cíoríde é, ionnuig go ntáinig don uaftfáil 110 ríon gurri círeisibh go foiliúiseach an tairis, an tóimhíb, γ an rígoibh do lúinn shaoi ar a crieáctaiibh, gurribo rílán Tairbher don fiúileac ná éig ríon.

12. FORBÁIS DROMHA DÁIN AIRE

Capila fán aon roin teijice feola ari Coimac mac Áilir,
 ní Éilieann, ḡ é ari gcaitheamh cíora na gcoigseach tré
 lionmáire lúcta a cheadlaig, ḡ cinniū comairile réna
 ailiu-féadmannac, cionnuig do-ğéabao ní le riap a
 5 náisiúpi go ham a cíora do ेóghbáil. Agus i' comairile
 éusg an feadmannac óó, ríuaig lionmári do tónól, ḡ
 tmaill don Muimain do ेobac lúplaçair cíora níos
 náiliueann. Óiri ní violtaí leo, ari ré, acht cíor aon-
 10 cíor cíogidh do níos náiliueann ari gac cíogeaóthioth.
 Cinniū Coimac ari an gcomairile jin, ḡ cíuiúr teacsta
 go fiaċaió Muilleatán fa ní ari an Muimain an tan
 jin do ेobac cíora an tara cíogidh ari. Frieagħrair
 fiaċaió dona teacstaib, ḡ aubħajjit naċ-violhað bari
 15 cíora jie Coimac naċ-ċarj violað jui ná níosdaiib tāmīg
 jloimhe. Agus marj nájnejn an rgéal jin Coimac, cíuij
 tónól ari ríuaig lionmári, ḡ tmaillair leo, ḡ ní ेdeajnata
 cominata ñe go nájnejn. Oħsu im Dáinairi jen Muimain, áit
 20 ná ेfrazżeżeen Cnoc Lusinje anu, agus juriż i ेfroġħair
 ná ेfroġħlongħoġit ann, ḡ tig fiaċaió Muilleatán, ní
 Muimain don leit oile uċċet ná ेħċet uð.

Ij am�ai ñe go b' Coimac an tráċ jin ḡ ेraoritse Al-
 banaċa 'na ेfċair ann, ḡ iad ag juijiet ेraoritħeaccta ari
 níos Muimain ḡ ari a mħiġi tħalli ɿ go hājnejt níos ेħġba
 25 aon-ħraon u ġejse lāi ná ेħġba ɿ go hājnejt níos Muimain, ionnuj
 go náħbadaj ेraorne ɿ aijnejr i ęgħad ħalli ेħġba
 u ġejse, ionnuj ęs-silb' éiġean do níos Muimain fior do

éor i nuaile filoigh Ruit, oíraoi do bhi i gCiallairis
 Luságra. Agur tairi éainig Moig Ruit, fa héigean don
 ríj d'á érisceá c'éan feair Muighe (d'á ngeoirítearí Círioic 30
 Róirtheacá & Círioic Connúnaic) do éabhairt do, & leir rinn
 fadaóilír Moig Ruit an glas do bhi ar an uirge ag a
 éongbáil ó fíluagh riog Muimhne, maille ré gá geintleibhe
 do bhi aige do cheilgeadach fan aiceoí fuaig, & fan áit ar
 éorpling an gá, do líng tobair fionn-uirge ar, téig 35
 fóirpeadó fíri Muimhne ón éigean tartha na hAbhaonair. Agur
 leir rinn língír i Muimhne gona fíluagh arí Círimac & arí a
 muintírl, gurí muagadair ar an Muimhne iad gan caé do
 éabhairt gan chreidc do théanamh Óróibh, & do bádair ag
 tóruisítheacáit oíra go hOirliuigibh, guribh héigean do Círimac 40
 cuiri & teannra do éabhairt uairí ré bhráigheoiribh do
 éorí uairí ó Téamhlaithe go Ráic ndoi ré páittearí Cnoc
 Raefann go Fiachair Muilleathan i ngeoll ré cùitiusgád
 do éabhairt in gach dochar d'á ndearla fan Muimhne don
 turas roin. 45

13. báis Cormaic agus a aónacal

Do thír an Fhíneadhúr ghníomhach, bhíeadh, agus aonachta Cormaic go dtuigsí Óraí goluim an chleioriúin ór feachtas mbliaona pie mbáir, agus i níme ríomh do thíomáist aonachta do Láimh-Óréibh, agus do dháibh pie air cárthúr agus onóiriú do thábhaisítear don Fhíl-Óraí.

5 Ionnuig guslaibh é an tseirfear fhealainn do chleioriú i nÉireann é, ríul táinig Phádraig, mar aonach Conchubhair mhaic Neasa, aige n-a clois do ór Óglaigh Óriaoi, Círíort dotheit aige n-a céadraí; Moiliann mhaic Maoinean do daingean fhealainn, agus Cormac an tseirfear duitne.

- 10 Lá ná piabéid Cormac i nDíog Cleitig, do tháinig na Óglaioitear 'na fiaidhneile ag aonachta an laoigh ór, agus cárthúr aonachta aige lóig na nognusaí. Do fiafhlaiodh Maoil-
Gheann Óriaoi do Cormac círéadair aige nac aonachta an laoigh ór, agus ná d'éan, aige Cormac, aonachta don ceap do-jróine nio
chéartha féin, agus doibh fhealainn an duitne do-jróinne é o' aonachta,
óiliú i níme uairíle é ioná an ceap.
- 15 Siarfaidh Maoil-Gheann Óriaoi an laoigh ór, gusli Liníg 'na bhríadóinair uile.

- 20 An bhfaicear rún a Cormaic? aige Maoil-Gheann.
- Cia do-čím, aige Cormac, ní thiomáisean aonachta acht do Óraí
nime agus talmhan agus i níme.

Do beajíbaí a chuirtear doinill rísear, agus níos déanaí, agus i ní
míle do bhríadán ón mbóinn. Leis ríomh táinig daingean na
25 ríabhrí aige n-a ngsíreafraíct do Maoil-Gheann, agus mar leibhéal
an rí Leo. Siarfeann oile aonairí gusli cnáimh bhríadáin do
lean ná bhríadair agus do thácte é, óiliú i ní agus i ní eisge do thír
an uairí do tháctear na ríabhrí é. Mar aonachta o' aigí-

Fréanait báir i nDáil an Ríog, aonadhaitiú leána aor ghláit
gáin a chuirp ó aónacal rian Óilius, mar a raibhadairi ríog - 30
raior Teamhríacach ríomhe rín.

Ari mbeicte do cárach ag bheicte a chuirp dá aónacal do n
mBhríus, cuiptiu na riabhráin i n-aibhinn go dtuile móijí tui
huairpe ríomha é. Óiliú níor b' aíl leo a chuirp do léigear
i neilis iosál tré círeideamh don Fír-Óia ó, ag an ceat- 35
riamháid feacáit ríugadair a lucht ionchéairi rian aibhinn é, ag
bheiltear uata an coirp ié ríomha na Dóinne, go ríáinig
Róis na Rioch, ag fáiltear an coirp ríof an bhfuad, níof ríof
an gcuíocháin, gonaidh de rín atá áit fuaire ari Dóinn. Ó
caoinneadó annrín é, ag do-ríunneadh a uairí ag do haistí - 40
naiceadó ag Róis na Rioch é.

14. CÉRBUÍADH NA DRÁOITE

Oíche láthair i mbáis aonúinn láthair ari ná oiliúin aonú, mearsain
guriasb oícheasg náin láthair ari chuitiú dá nDáil, agus
háimhne ari a n-iostbaitsaithe ari a ngealraithe, marí buri
follus iónári nDáil.

Atáid ionomhailio ié a bhráicíon i nEirinn aonú i n-áitíb 5
iondá, ó aithnír na páigántaí, 'na réad-choimhíteái, agus
ionad do leacairi ríoi-leacáin, agus gallán cloc agus a
n-ionchéairi, agus ríosb gáilimhceairi 'rína rein-leabhráid
altóige iusóluimhe, agus leapáca na Féine gáilimh an
pobal coitceann ríosb, do bhrítear ná cearg doibh círeád róipí 10

hēilisnūiğeað rād. 1r. aji na. hāltóirpiñ-je vo cleac̄daoi i
 n-allóð leir na. òjiaoičib a n-1oðbaþita vo ðéanamí,
 maille rié mājibáð a. unction, a mbocán, ɏ a rieic̄eað, ɏ na
 ñjaoit̄e féin vo t̄c̄iðeaðt̄ ari a nglúinið fa. j̄ileað f̄ola
 15 na. hioðbaþita, vā. nglanað féin ó. j̄alcaj̄i a. ḡcean,
 amail vo-níð an t̄-áj̄iñ-þagairt̄ i mearḡ an c̄inioð lúo-
 uiðe, an tan vo t̄eiḡeað fa. òjioiçeað na. hioðbaþita vo
 l̄eiḡeað f̄ola na. hioðbaþita vo j̄iøt̄ aili féin, gonað ve
 r̄in vo. ḡaileiçí *pontifex* .i. òjioiçeaðnóili ðe. Dála na
 20. n̄oijuað, iñ é. feidom vo-níðir vo. j̄eiðiðið na. v̄tajib
 n-1oðbaþita a. ḡcoiméad rié. huðt̄ þeit̄ að. v̄éanam̄ *con-
 iuration*, nō að. coj̄ na. n̄oeam̄an fa. ḡearfaið, ɏ iñ. iomða
 céim aji a. ḡeuilj̄iðir ḡearfa ojjia, māj̄ atá. r̄illeað ari a
 r̄gáile féin i. n-uw̄ge, nō rié. hām̄aj̄c ari. n̄eallaið n̄im̄e,
 25. nō rié. foðar ḡaoit̄e nō. ḡlóri éan vo. clor̄. Ḡiðeað, an
 tan vo. c̄eileað ḡac̄. áiðiḡ. ðíð. r̄in ojjia, iñ. ead̄. vo-níðir,
 c̄luiññ-ðliaða caoij̄cainn vo. ðéanam̄ ɏ. reiðiðe na. v̄tajib
 n-1oðbaþita vo. leat̄að ojjia, ɏ an. t̄aoð vo. b̄ioð. j̄iñ. an
 þfeoil vo. c̄oři i. n-uac̄taj̄i. ðíð, ɏ. vol. w̄ap̄. r̄in i. muiniðj̄in
 30. a. n̄geaj̄ vo. t̄oðaíj̄im na. n̄oeam̄an, vo. b̄uain. r̄géal. v̄ið,
 amail vo-ní an. t̄oðaj̄imac̄. jan. c̄iøicaill. aniu. Ḡonad̄
 ve. r̄in vo. lean an. r̄eanþocal. ó. j̄oin, aðeip̄. ḡo. v̄téið
 neac̄ aji. c̄liaðaið. j̄iñ, an. tan. vo-ní. v̄iðeall aji
 r̄géalaðið. o'þagáil.

15. na TRÍ COLLA

Ají mbeis̄t o'fiacáitó 'na riúg nÉireannn tajla mac maité aigé daibh' ainnm Muireadach Tíreacá, ḡ ijr é fa tuairisneacatá 'gá atáin. Óili ní lÉigcái an ri féin i gcaid. Téirí Muireadach aitriúr i dÁilíte gosluagáib leir von Muimhain, ḡ tuig séill ḡ aitriúr leir. Tábla fiacáitó 5 Sílairbhithe i nDúb-comairí Láimh rié Tailltean anseoar, ḡ riúagd aigé ann. Sluaigd oile ag tuiar mac a Óeapáinbhráctair i. na trí Colla, ḡ iad ag congnáam lé fiacáitó Sílairbhithe. Marí do-éualaodair aitsear o'éigéid do Muireadach rian Muimhain, aneireadó gac aon i gcoitcínne 10 suilab é aothairiúig nÉireannn é.

Créad do-éanam, aji na Colla, dá riailé Muireadach o'éig fiacáitó 'na riúg nÉireann? Ijr eaó ijr maité ómáinn do Óeanaam, aji riad, cat do éabhairt von treibh-riúg, ḡ an tan muirbhfeam é féin gona riúagd, aitriúr féin riacáitó 15 aji a mac agairt an tan éiocfar.

Ijr amharclóid do bhi fiacáitó an trácht roin ḡ uraoi 'na fócairí daibh' ainnm Dúb-comairí, ḡ ijr eaó aitriúr:—

A ri, ari ré, dá nweacáitó agat ari na Collaib, ḡ a marbhadó, ni bia riú doct cloinn tajl h'éig ari Éireann gos 20 bhráct.

Maireadó, ari an ri, ijr feairí liom-ra mé féin do éuitim riúr na Collaib, ḡ an riúg-óráct do roctain vom flioict iiii Óirialó, ioná mifé do marbhadó na gColla, ḡ riúg-óráct Éireann do roctain dá flioict via n-éig. 25

Dagur leir riúi cuijito an sluaigd inneall catá oifír féin, ḡ língiú ari a céile do gac leic, ḡ bhrírtsearí.

و'fiaċċaiō Sjaiħb ġine ɻ-majibċar fuq ċaċ ḫitt-é, amlak
vo ċda l-ixxieġi Ġużepp Comaiġi u.

30. Ġalla na gColla, ionnajibċaji le Muixieadhaċċ i n-Albain
i-a, ɻ-tnejji cċeas lion a għla għad, ɻ-tużiż ji' Albañ ciex mόri
i' buannejt u-oħið ap-akċċejja f-ejn, ɻ-vo bána li tnejji
bliex-xu ann. Tnejjekk il-ġallu aq-riżi għo h-Hejjin. . . Colla
Meann, Colla Uaix, ɻ-Colla u-ġu Ċenċ, ɻ-nodxi k-
35 n-ixxiegħu aċċ Muixieadhaċċ Tijieaċ fiongħa l-oħra, ɻ-għo u-ċioci-
f-faċċ oħeġi fuq flieċ-ċar n-ējje ann vo jidċċi a għidher
vo bixxim na fiongħa l-lei. Agux nī ċu għad-dan u-ġu bixxim
leo o' Albain aċċi naonħajji laoċ leir għad n-aww u-ġid; ɻ-
nī ċeajjixxu aġi fuq ná coiħxa idheġġ għo jidċċi Teatieraċ.
40. u-oħið vo l-lättajji an jiġi għiex Muixieadhaġġ.

An bixxilis għiex tgħid -re, a bixxil -re? Ap-ri an jiġi.

Ni fuu l-ġiex tgħid -re, a bixxil -re? Ni fuu l-ġiex tgħid -re ionā an
għid u-ġiex tgħid -re, a bixxil -re? Ni fuu l-ġiex tgħid -re ionā an
għid u-ġiex tgħid -re, a bixxil -re?

45. At-ċiex fuq fuu l-ġiex tgħid -re, a bixxil -re? Ni fuu l-ġiex tgħid -re,
cumha u-oħiħ -re. Oħri nī tixxex ol-ġiex tgħid -re, aċċi an mio-
ġu aġi fuu l-ġiex tgħid -re, a bixxil -re.

1f oqibbi tiegħi u-ġiex tgħid -re, a bixxil -re.

Ná bixxim u-ġiex tgħid -re, a bixxil -re?

50. Tuġġadapji rea fuq fuu l-ġiex tgħid -re, a bixxil -re? Ni fuu l-ġiex tgħid -re,
na Colla fuq fuu l-ġiex tgħid -re, a bixxil -re?

Amu bixxil -re, a bixxil -re?

Cia an tixi 'n-naji maiċ leat -ra fuu l-ġiex tgħid -re, a bixxil -re?
55. Feapxu fuu l-ġiex tgħid -re, a bixxil -re? Ni fuu l-ġiex tgħid -re,
u-ġiex tgħid -re, a bixxil -re?

Exi tgħid -re, a bixxil -re?

čuca, do ńbhíńd gur ńloigríollá ríosg ńulaó fheadróid, ná
folt, Coimiac meic Áigic le coinnil i Muirg ńhleasá.

Ari mbeirte ńomorírio do Coimiac 'na ríisg nEileann, táinig eo
neairt ńulaó go piórl 'na aghaird, gur hionnáraibh leo i
Connacáitib é ari mbeirte a gíall, agus éirg rín do
ceanglaodair ríosg ríe Coimiac, ag ollamhuisgeairi pleáid móir
do i ństuairgeairt Maighe ńhleasá, agus ann do ńloigríeaó
folt Coimiac lé gíollá ríosg nulaó, agus atá rín gan 65
níosdail fóir.

Leir rín tuig an rí Muirleadaí ac ríuaig lónnári óibh.
Tíallair na Colla ar rín i gCóigréad Connacht, agus
fíri Connacht ari valtacusur buannaícta rao.
Tíallair ari rín fíri Connacht leo, lion reacáit gcaí, 70
go Caipín Aghaird Leitdeiríig i ńfeapáintíis, agus feapáis
reacáit gcaícaóna chnoc rín ari ńlctaird. Is caít gcaí aon-lá
go ceann reacáitíaine, ré caíca óibh Connacáitib agus
reacáitíain caíca óna Collaib, marí ari maríbaó Fealigur
Fogha, rí Eamna, agus marí ari bhlíneáid o'Ulctaird, go raihe 75
lúaid oíliúa o Caipín Aghaird go Gleann Ríge. Agus ari
ntaibhailte aili móir oíliúa, fillíos na Colla o'ionnratáisib
na hEamna, gur haisleagaird agus ńloigríeaó leo i, ionnuig
go ńfuisil ó rín gan ríisg ná háitíusgáid.

16. AODÁN AGUS BHRIANNUÍ

Rug bean ḡaḃjláin in᠁ean ḡ bean Eoċaiō ṭiār mac. Ní ḫeijieadó iomoljio bean ḡaḃjláin vo ḫiojí ac̄t clann in᠁ean, ḡ taojí ḫapla ṭiār mac ag mnáoi Eoċaiō, iajpláisí bean ḡaḃjláin mac von ṭír mac ari. mnáoi Eoċaiō, ḡ 5 aontuiḡir bean Eoċaiō r̄in. Mai vo ṭoċuiḡeadají lúct̄ an teaḡlais̄ vo b̄i ḫan ḫfolj̄fáire na mná iap̄ m̄b̄leit̄ clóinne, riap̄luis̄ḡis̄ vo l̄iós̄d̄ain c̄liéad̄ an ḫein̄ l̄us̄. Noċtaip̄ ṭíre go l̄us̄ mac ḡ in᠁ean, ḡ go l̄us̄ bean Eoċaiō mac. Fa lúċċáileac̄ cáċ ve r̄in, agur an mac 10 l̄áiniḡ an l̄iós̄gan ó mnáoi Eoċaiō, vo baileaod̄ é, ḡ tuġaod̄ Aodáin mac ḡaḃjláin ṭ'ainnm aip̄. Vo baileaod̄ an ṭapla mac o' Eoċaiō, ḡ tuġaod̄ B̄rianuīb̄ mac Eoċaiō ṭ'ainnm aip̄, ḡ dá éir̄ r̄in tāiniḡ Eoċaiō ḡ a mac leir̄, n̄éijunn ḡur ḡaḃ l̄iğ̄e Laiȝean vo f̄ein.

15 T̄riéim̄fe ḫaċa iomoljio dá éir̄ r̄in fuairi ḡaḃjláin, taorj̄eaċ Čaġ-riava ḫá pi Albañ, báj, ḡ ḡabair Aodáin flaiċeaj Albañ dá éir̄, ḡ tāiniḡ o'iōnnejiaod̄ ḡ o'ap̄iḡain n̄éijieann ḡ o'iajpláis̄ a ḡabála, aji m̄beit̄ vo ḫlioċt̄ Čaijib̄ie Rioġ-żfoua vo f̄ein. T̄iġiż fuijieann m̄óli 20 o'f̄eap̄iaib̄ Saġġar, Albañ ḡ B̄riant̄an leir̄, ḡ ari l̄iost̄t̄ain i ṭiġi i n̄éijunn d̄óiħ, tuġ uċt̄ aji Laiȝniħ vo lot̄ aji ḫeūr. ḫapla iomoljio B̄rianuīb̄ imac Eoċaiō an tan r̄in i l̄iğ̄e Laiȝean, ḡ cuijix Aodáin teac̄ta ċuiġe o'iap̄-pláis̄ ḡiall aip̄, jé ḫeit̄ fa ċiog-ċáin vo f̄ein, no go 25 n̄uiongnaod̄ c̄rioc̄ Laiȝean uile o'ap̄iḡain. Aji m̄beit̄ vo B̄rianuīb̄ imjn̄iōm̄aċ f̄án ṭáil r̄in, aub̄haijt̄ a m̄áċċaiji jiġ meiġneac̄ vo ḫeit̄ aiḡe, ḡ go ḡcoiġ-żfregħo vo f̄ein Aodáin ve. Leir̄ r̄in téiñ an m̄áċċaiji go f̄ořlongħojet̄ Aodáin, ḡ

アリ リオカタニ アノリノ ドイ、 フラフリサイジル ド'アオドアン クレアド アリ
オカタニグ ドオ ロト ライジーン.

30

ア カイリエアツ、 アリ レ、 ニ ドレアザルイ ドイモ リジエラ ド
カバヒツ ドウイツ-レ ハリ リン。

マガ カイリエアツ メ、 アリ リ、 イ ハイリエアツ ドオ マカタリ-レ、
カタカ コミリアツ ソガリ アガム リエ ア ドエナミ リモト。

レル リン ティソ 1 ブフオ フア レル リモト。

35

ア アオドアン、 アリ リ、 ドオ ミニリ メ ドウイツ グルリ カイリエアツ ド
マカタリ。 イ ミニリム ドウイツ アノリ グルリアツ メ フエイン イ、 ジ ナ リエリ
リニ グルリアツ ドエリブリカタリ ドウイツ ブリヤヌツ。 ハメ リニ クリ
フイヨリ 1 ハルバニ アリ ア マカタリ カタカ ノ レル、 ジ アウミエオカツ
リニ ミ ラカタリ-リ グルリアツ メ フエイン ドオ マカタリ。 アグリ ドオ 40
リオカタニ ア ケイレ ドウイニ、 グアツ ヨマド グラン ミルリエアツ ライジーン
ドオ ドエナミ。

ド-ニチエアリ レル ア ノウカタリ アン ビエナ ジ アリ リオカタニ ド
カタリ ア ケイレ ドオ ナ ミナツ ドシニサイジル リオクシナ ハルバン
グルリアツ イ マカタリ ブリヤヌツ リスグ アオドアン、 ジ アリ ハ-ア クロリ リニ 45
ド、 ドオ ケアンガイル アリ ナ ミナツ リム マリ ドオ ドエナミ アリ
ア フルニ、 ド'エガラ ドオ グカイリフエアツ フエイン リオクダクト ハルバン
アグ ド'アル リアダ ハ-ア モベリ フイヨリ ナ ド'アル アカ。 レル リニ
クルリリ フイヨリ 1 ハルカツ ブリヤヌツ グルリ ケアンガラタリ アハソン
カリリデアリ リエ ケイレ、 ジ フラグバツアリ アオドアン ア テリ グラン ドイツ 50
ドオ ドエナミ ミンテ。

17. na hUisíodair págánta

Re linn iomparúil ná págánta écta do bheit i nÉireann, ní bioadh cion ollamhán, ná usáidí jún reanáis; ari aoinneac lé reanáis ari a bhíonnntaoi clonaóis reanáis a do déanam aoin-freast amáin. Ní bioadh fós cion bheireacht eamhan ari an tí do bheirfead claoim-bheireach. Do bioadh mairi an gceádha geografi ari órúinting ósioth lé linn na págánta écta. Aili utúr an tan do bheirfead Sean mac Áigé claoim-bheireach, do fáradaois boilg-léas ari a òearfhlusaid, ag an tan do bheirfead an fíli-bheireach ní fáradaois.

10 Ní phus Connla Caoin-bhíneach ari bheireach fíliam, óili do buadh tuimhe iorúan fíli-ionnraic é, do l'éili fórlair na nádúiríe. Ní bheirfead Seanca mac Cúil Chaoimh bheireach écte gian tliofíagad an oiróche piéna bheireach. An tan do bheirfead fáctna a mac-fan bheireach fíliam, maib i n-aithriúil an fógríomhaili do bheirfead i, do chuitsead meafar na tíre i mbioadh an oiróche ríin, gíthead an tan do bheirfead an fíli-bheireach, do anaíd an toilad go hionmlán ari na cinníadair. Nó maib i n-aithriúil an bláth do bheirfead an bheireach fíliam, do fíradaois na ba a laoigheasan tíri ríin. Ní 20 bheirfead Mórrann mac Maoimh bheireach gian an 100 illiúin uin a bhláthair, ag an tan do bheirfead an fíli-bheireach, do fínead an 100 tair a ghuaililí amach, ag an tan do bheirfead bheireach fíliam, do cheannaíd an 100 uin a bhláthair, amairil aon ubhriamhaili chuaigh. Mairi ríin do níólián d'usáidí ari 25 págánta oile, do bhoíj geografi oiliúna ó á uctoimímeairg ó clonaóis reanáis ná bheireachainnair do déanam.

18. PÁDRAIG AGUS MAC ÁN RÍOS

Anfusur inéan. Tairis, i'st Ó Liatháin, bean Laoighaire, ní achtairi Lusgairi m'neic Laoighaire, agus ní liomann ag Laoighaire do fachadh rí círeisearm ó Phádraig. Lá n-aon iomolúio d'á utáinig Phádraig u'fhior na bainiúisóna fáilteadh i'g iomáine agus ósmanas cléipe, agus cuimhneach bia d'á ollmhúsgað 5 d'óibh, agus do fachadh Lusgairi mac Laoighaire, a mac oifigiúiseachta, agus iste an b'fíod go haitlúisíoch, go utarila gileim 'na óiliúcháin Léiri taobh é, go bhfuairi bár do Láethair. Beadáil an bainiúisóna, agus cuimhneach an mac ari coimeáidice Phádraig. Téid Phádraig i n-áruisí uairgeadaí, agus fia 10 neamh coillip an Leinbh do bheireann 'na fócaí, agus do fhealúisín fírin ari a ghuairde go Dia, agus anairi gan ghnáth-guairde fín gan bia d'á gan cionlaod feadó ériú Lá, go utáinig 15 gcionn an tmeasair Lá Mhícheál Áitiúinseal, gileum é colaim 'na Láethairi gan áruisí 'na raiithe, agus beannaítear do Phádraig, agus bhearras gur éail orlaigthe, téid an t-áitiúinseal, do b'fí 20 agus do fhealúisín éilim eile, go utáinig anam do Láethairi Leir fín ann. Agus do Láethairi Leir fín do-éuairi an t-áitiúinseal ari ceal uata, agus do éilim ag an Leinbh Lusgairi. Agus m'fí do-éuairi an bainiúisóna an Leinbh do bheireann beo, c'is go lúcteachair ari u'fhior Phádraig, agus i'leacáit ari a glúinibh 'na fíraónaífe, agus doabhair ag bheireann b'fídeas ari 25 i'li' círe aiciúoibh a meic.

Α δαντέλαις, αρι γέ, νί πιομ-ρά ιρ θειητέ σύνιτ βυιόδ-
εας ρο μεις, ας τέ πέ Μίσεαλ Δηισαίνγεαλ λέπι ήαιτ-
θεούδας ρο πιας. Αγων ηοσταιρ οι είρημ αν γεοιλ αιναι
30 αυθηλιαναιρι.

19. Συαιρε αγων θιαρηματο

Αν γεαστινασθ βλιασθαιν ρο φλαιτεαρ Όιαρημασα πίοζ
Ειριεανν τάινις καιλλεας συθ, θαριθ' αινη Σινεας Έριο, ρο
καραοισ αρι Συαιριε πιας Colmáin πέ Όιαρηματο, τηρέ έριειτ
να ήαον-θό ρο θι αισε υαιτε. Το τιονόιλ Όιαρηματο
5 γιυαρξ λιοντάρι πέ ρολ ρο θυαιν θιολυιόθεαςτα, πιθοιν
να καιλλιζε ρο Συαιριε, γ τηιαλλαιρ γο Σιοναινν ρον έυρι
ροιν. Το θι ιομοιηριο τιονόλ γιυαρξ γ ρούσιόε αγ Συαιριε
αρι α θιονν ρον λειτ οιλε, γ ρο έυρι Συαιριε Cuimín θον
πιας θιαένα 'γα ιαρηματο αρι Όιαρηματο γαν ρολ γο ceann
10 θειέριε η-υαιριε γιέρεαρ ται Σιοναινν ριαρι.

Πι θόρι αν ατέθινγέ σύνιτ-γε γιη θ' θαρξάιλ, αρι Όιαρη-
ματο, γ ρο-ζέαθτά νί βυό τό θαμασθ έ ρο ιαρηματο.

Το θάραρι έπια λεατ αρι λεατ ρον τΣιοναινν, αν πι
Ωιαρηματο ρον λειτ θοιρι γ Συαιριε ρον λειτ θιαρι γο
15 μαιροιν αρι η-α ινάριας.

Ιρ ιονγνασθ λιον, αρι Cuimín, θιγέαρ αν τριυαρξ-γε
ατά αγατ, γ μέαρ αν τριυαρξ ατά ιτ αγατο.

Τυις, α ζλέιρηρις, πας ιομασ θυριασ έυριεαρ θατ, ας τ
μαρι ιη τοιλ πέ Όια, γ μάρ θιμηεαρ ατά αγατ αρι αρι

řlusaig-nee, tuig nád iad na cíota cásaithe acé tna cíoió- 20.
eádha cíusaithé ósuigiear caé.

‘O comhóiliú an comhriag eacuillia, an lín gtona ſluasg
do éaoibh ḡ Suaije go neajt Connacht ḡ Muimhne don
leit̄ oile. Siúdeadh do bhlíneadh do Suaije ḡ dá ſluasg,
gusli mairbhéadh mólián do mhaicí Connacht ḡ d'fhearaibh 25.
Muimhne ann. Agus iñ do fhuirthe Caimín naomhá do
bheannuig i nInis Cealtíria cárthach buaird gcaidh do bhlíneit̄
aip Suaije. Óili do chloisigh Caimín tuisiánach aili, fa óiom-
buaird gcaidh do bhlíneit̄ aip Suaije. An naomh-ro Caimín
iñ do ſluoict̄ fiachaird Aiceaibh meic Caedhaoir Móir é. 30

Táinig éliá Suaije go Caimín, ḡ tuig súilá ḡ óidhreipli
óó, ḡ do ſléacét ’na láthair.

Ní fhiul bhlíneit̄ aip gtonn óiombuaird gcaidh do bhlíneit̄ oile,
do láríodh Caimín.

Iar gusli iomolílio an éata aip Suaije, táinig ’na aonairi 35
go mairnírtíli bhis i lárthe éin-bean amáin gúagalta, ḡ do
fiafjuiig an bean de cia hé féin.

Feari gúláit̄ do Suaije mé, aip jé.

Iñ tuisián linn, aip iñre, mairíom do bhlíneit̄ aip an línis jioin
iñ mo d'éigic ḡ daonnaíct̄ dá bhusil i nÉigiuinn, ḡ dealgach-áip 40
a mhuintíre do éabhairt.

Téir an bean gúagalta gur an ríusé do bhlíneit̄ do bhlíneit̄ láríodh gúá,
ḡ at-éi bhláthán ann. Tíllisigh go Suaije iñr na rgéalaibh
’rin. Téir Suaije amach gur an ríusé, ḡ mairbhair an
bhláthán, agus iñsug bhuioideachus ié. Óra bhlíneit̄ caoibh iñr an 45
mhuinntíre an oíoché ’rin, ḡ a mhuinntíre do bhláthair deic
mairlit oíoché oile aige.

Téir Suaije aip n-a máriac i nuaíl a mhuintíre, ḡ do-
iñ comháigile iñr an dciobhlaibh caé oile don línis, nó an

50 n̄giallfað vo juinn ḡaoi óð. 1f aip vo c̄inn Suaijie ɏ a
m̄suinteaip, vo l̄ go Óiajimair ɏ ḡiallað óð. Suiveað, 1f
é moð aip aip ḡiall óð, juinn ḡaoi n̄o clairóim an jiósð vo
c̄oip 'na ðeal iðili a fiaclaib, ɏ é faon aip a ḡlúinib.

Þionnifam, aip r̄é, anoisip, an t̄plé ḡlóiri ðíomádoip vo-n̄i
55 Suaijie an t̄-eineac̄ uaið.

Tus aip óðiaoi ná m̄suintipi ní o'iajipair aip a l̄or
ealaðan, ɏ ní t̄us Suaijie aipie óð. Cuijip l̄obari o'iaji-
piað t̄éipice aip aip r̄on Óé. Tus an dealg óip vo b̄i 'na
þriat ton boðt, óip ní jiaiðe ionnptum oile aipge. Téir
60 an boðt uaið, ɏ taþila duine vo m̄suintipi an jiósð Óiaj-
mada juip, agur beanaip an dealg óip ðe, ɏ vo-þeip vo
Óiajimair é. Tis an boðt aipír ná ðaradair juip jie Suaijie,
ɏ t̄us Suaijie an c̄lior óip vo b̄i ðaijip. Óð, ɏ beanaip
65 m̄suinteaip Óiajimada an c̄lior ton boðt, agur tis aipír
go Suaijie, ɏ juinn clairóim Óiajimada iðili a fiaclaib, ɏ
70 t̄aip vo-ðonnairic Suaijie an boðt go tuipreac̄, vo t̄uit
j̄lumt ðeip uaið.

A Suaijie, aip an ji, an aip a t̄lumadig leat þam
c̄umiacteib-r̄é ataoi ag caoi t̄aip juip?

70 Vo-þeipum þriatáip nað eað, aip r̄é, ac̄t aip a t̄lumadig
liom boðt Óé gan ní.

1f annfir aðubaijít Óiajimair juip éipig, ɏ nað biað ó
juip amac̄ f̄a n-a f̄maðt f̄ein, ɏ go þaibé Rí na n-uile
ðúl of a c̄ionn, ná n̄giallfað, ɏ Suil leoip juip juip uaið.
75 Ceanglairi juot eatojija f̄ein, ɏ aðubaijít Óiajimair
juip teac̄t go h̄adonac̄ Tailltean i ðriðaðnair f̄eap
n̄éijieann,—agur vo-þeip f̄ein mo t̄igseajinap f̄ein óm
lá f̄ein amac̄ óuit, aip r̄é.

Téir Suaijie iðaipin go h̄adonac̄ Tailltean, ɏ miað n̄o

mála ailiúidír níneá cónar, i gcoinnne a bhíonn ta o'fearlaithe 80
Éireann. Táig iarrasáin Óláimhaithe ari fíearlaithe Éireann gan
aon thíos o'fearlaithe aodh-péit ari Suairle rian aonac. Tá
lá thíos ailiúidír rian. An tsear lámh iontakillio aonúbaile
Suairle rié Óláimhaithe fíor do cónar ari ealbhog énise, go
nuaéalainn a fíadóiríوتiong a oifigadó.

Criéad rian ? ari Óláimhaithe.

Náir atá im gári, ari Suairle.

Cionnúr énisear tú rian ? ari Óláimhaithe.

Tuigim, ari Suairle, fíor Éireann ari aon-lácaí, i gcan
neac thíos ag iarrasáin neit oími.

Táig Óláimhaithe annan ceath bhlionntaigh do Suairle.
Sábhair Suairle ag bhlionntaigh do gáe aon-dhuine an tan
rian, i mbar fíor, do buaibh fáithe an láinn lé noáileadh ní do
na bochtaithe ioná an láinn lé noáileadh ní doen éisge. Do-
mhnne Óláimhaithe fíoc i fíocáin rié Suairle an tsearán rian 95
do lácaí Írfeárla nÉireann, i do bádair tuisinteárla tá
céile ó fín amac.

20. bÓTAR na mias

Tapla go raiše suine naomhá cíáidéacá do óealibhácaí li ag Suaile, daib' ainm Moċua; ġ airmarli ta' nseacaiò do óéanain an Čolijal' go tobali fíor-uifge astá láim ré ħuijinn riðli bux x-eaf, cúnig mīle o Ūpilisr Suaile, ġ dan 'na foċáli aċċt aon-maiccléireac aħħain do bixx o ag flietóla o an aifjiu u o, ġ ni caitead fél ná an maiccléireac jidu ló go n-oħréċe aċċt aon-ħnejja, ġ ni caitt i annjien leo aċċt beagán ariain eojina ġ bixxja li fíor-uifge, ġ iaj uceacċt laoi Ċārg, ġ iaj jiad aifjiu u o 10 Moċua, do ғađb mian feola an maiccléireac, ġ aħsuħaġit jiġi an naomh Moċua go jaċċaō go Ūpilisr o'fior Suaile, o'fagħáil a fájxuġġe feola.

Ná uéin, ari Moċua. An aġam-ja go nżu u o Ūia v' jaġiha o feola ħu, ġ lej f'miex l-éiġi a għalli u l-15 ja' go ғżejjewi ari a għalli u o Ūia, ag jaġiha o feola uon maiccléireac. An aoinfeaxt roin, ġ bixxu u f'idha għo ħolisa idd-tiġi Suaile, ġ tāni u 20 go ғżejjewi ari a għall-ġu u l-ġiobha o na miexa ġ feoil do bi ojra a l-ħalli an luċċa u o bi aġġa b-fnejha, ġ tħallatxi leo taji f'leġħa idd-25 an mūri amac, go nsearha u o ħnejm-ōħnejha għu u l-ħarrac 'na jaide Moċua, ġ tēi Suaile, lion a cċeċċa, ari taġċi u ġeċċat i u tóru u 30 nsearha u o ħnejha u l-ġiobha o na miexa ġ feoil o Ūiġħi, ġ aħsuħaġit nári f'ocar u o ғżejjen ari a f'għad-ġaġid, ġ aħsuħaġit u o bi 'na 35 ħalli.

Ni heagail ousit, ali Moċua, mo unctionātaiji għona
ċeagħlač atá ann, q-żuiżiż-jeu Dia jaġi neċċi 30
l-ejgeaħ ċaġjuż fuo beit rātac ousit-jeu.

Agur leij riċi leonar ħu inn na n-eaċi vun talam, fuo
naċċi jaċċeb neajt u oħbi t-piall ċaġjuż riċi fuo beit rātac
vun m-aċċlejha.

I fannijiet u 35 unctionāt Moċua Dia, 'za iajjiha ariżi r-żaoileaħ
u unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. Szaoileaġi leij riċi
dioħ, q-tidu u l-akbari. L-eksejha 30 unctionāt Moċua. L-eksejha 35
żgħiexi ġie fejn u l-akbari an naomha Moċua, q-iajjiha
m-aċċlejha.

Il-eksejha 40 unctionāt Moċua, unctionāt
biex l-kien anni.

Agur iajji unctionāt a bprċċi innej u unctionāt
ceileabba u l-akbari. 45 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. Ix-xi
unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. 50 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu.
I fannijiet u 55 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. 55 unctionāt Moċua,
q-żuiżiż-jeu. 60 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. 65 unctionāt Moċua,
q-żuiżiż-jeu. 70 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. 75 unctionāt Moċua,
q-żuiżiż-jeu. 80 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. 85 unctionāt Moċua,
q-żuiżiż-jeu. 90 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu. 95 unctionāt Moċua,
q-żuiżiż-jeu. 100 unctionāt Moċua, q-żuiżiż-jeu.

21. NA TRÍ MIANA

Taíla Suaile mac Colmáin, fa feair comhairleoirie don Díalaimhaois-re, ag Cuimín Íosa mac Fiachail, ag Cáimín Inse Cealtraíoch, i nDteampall inóige na hInse, agus cuireadach trí ceardra eacuigíla.

5. Aír d'fhearr aonúthairic Cáimín, Crieach, ag Suaile, aír ré, an ní bua mait leat agat?

Órigh agus tuig, aír ré a bhláinn, ag Suaile. Agus tuig, a Cuimín, aír Suaile, crieach an ní bua mian leat?

10. Iomad leabhar agus fhuilteal na fílinne don pobal, aír Cuimín. Agus a Cáimín, aír Cuimín, crieach do píosaí-gha?

Iomad gálaí aír mo chorr, aír Cáimín.

Agus fuaimeasair a dhileann a miama, acht, nuaileadh a né gur i heagrasaíneadh Cuimín lé Mochéas, agus bhean gáeac iadach óe, márg fíol.

22. MOCHUA AGUS A TRÍ SEORDE

Fa lúcte comhairleoirie dá céile Mochua ag Colam Cille, agus mbeidh an fáradh do Mochua, nó Mac Suaíoch, ní raiðe do ghríléirí fadaíalta aige acht coileac agus lúcte gur cail. Is é feiðim do-níos an coileac ó, raiðeann sé aon meaðóin oróche do comhneadh. An lúcte, iomairí, ní léigearadh ó acht énig uaire do choslaíodh gan ló go n-oróche, agus tan do chosgraíodh ní ra inó do choslaíodh do d'éanaí. Aír mbeidh tuismitreac ó ó iomad cíolíofaréal agus

riéacán do gáthasó an lúcós ag ríobaos a cluas, go 10
nousgrasó amhlaitín é. An chuil céana, iñ é feisim vo-
niosó, beit ag riubal ari gáct líne dá leágasó 'na falcaini,
g an tan do-níosó lúcós ó beit ag cantain a falm, do
comhnuigseasó an chuil ari an líne do fágðasó go tilleadó
aipis do piád a falm ó. Tábla go guthas tá éir yin go 15
bhfuairiadaí na tuisí reoide yin bár, g fármiothair Mochea
leitípi tá éir yin go Colam Cille ari mbeit i ní i
nálbaini dó, g do-ní cártaoiri ari éag na healtan roin.
Sgúisíobhair Colam Cille chuirge, g iñ eadó aitibairc:—

A bhráctairi, ari ré, ní cuijte óuit, i n-iongantair éag 2)
na healtan do-chuaist uait, óiri ní bhi an tuibairt acht mair
a mbí an ppjéiró.

Meafaim ari an fúgliaos ro na bhríor-naomh na círbaile
ruim aca rna realbaib faoighalta, ní hionann g móran
do lúct na haimíriple-re.

25

23. MÓR-ÓÁIL ÓROMA CEAT

Iñ le haois mac Ainnmíreac do commóliasú illóir-óáil
Óromha Ceat, mairi a riabhe comhóáil uairle g eagairle
Eímeann, g iñ tuisí haobhairi phliúinriopálta do bhi ag Aoibh
ne císiníppis gáct na comhóála roin. An céad-aobhair óisib,
do óisbeiric na bhrileasó a hÉiginn ari a méad do inmíreair, 3
g ari a óeacraict a mairi. Óili do bhois tuisíocat i mbuiotón
an ollairi, g cúnig firí óeag i mbuiotón an ánpiorc .. an té
fa goijie céim rian bhrílireacit von ollairi, g do bádair

- fan am roin beagnas cíuan bheagair nÉigieann pié filiúeacáit,
 10 ḡ do bídír ó Sámain go Bealltaine ari coinnítheadó ari
 fealaibh Éigieann. Ar n-a meag t'aois mac Ainnmheac
 suíl éiom an t-ualaic t'Éigieann iad, do éuigi ríonáinie a
 nroibeiric ari an piúchádait uile. Ádóbari oile fóir do bí
 ag Aois pié roibeiric na bfileadó, marí do-éuadairi t'íarraig
 15 veilg. Óiri do bí i mbriat Aois, ḡ iñ é iarraig ari an veilg
 go hain-mianac do ghlúiorait agus Aois piéna n-aiccóir, suíl
 hionnraibh go Dál Riada Ulaó iad. Óiri fa veilg é
 éliá do fágðaó gáclípi marí féad-cóimhleáca ag gáclípi piúchád
 20 tigeadó 'na óidair.
 An daíra haóbari rápi commóriat Mór-Óáil Ólioma
 Ceat, do óioċoiri Sgannláin Móili meic Cinn Faoilairi a
 flaitheaf Ořruighe, tlié gan buin-číor t'ioc ne haos, ḡ
 ari t'í a meic, lollainn mic Sgannláin, do piúchád ari
 Ořruighe, tlié beit húmal gan mbuin-číor t'aois.
 25 An tipeair aóðbari rápi commóriat Mór-Óáil Ólioma
 Ceat, i nusúid gáclípi marí buin-číor ari Dál Riada
 i nAlbaon, ḡ gan do cíor oírla ríomhe ríon, acht éigig
 fíuairig ari tuisír ḡ ari t'í, ḡ ioc éapica le piúchád
 30 níusúid na comhála roin ḡ na tlii haóbari rápi tions-
 óileadó i, marí atá aitriúchád Sgannláin, roibeiric na
 bfileadó, ḡ copi buin-číora ari Dál Riada, do ériall réin
 a hí go hÉigieann, marí aon pié coimhcionól náomh-čléipe,
 35 ḡ iñ é lion cléipe do bí 'na foícairi ag teacáit fa éuairí
 na comhála roin, dá fície rofagair, fíche earfboig, caoig
 deocean ḡ tliúcatai maricléipeac.

Do féadfaraidhe go mbiaid vícíreinseam ag an Léagachóir
 ari an ní éuileári ríor annro, marí atá go mbeirí earf-

buig : gcoimhdeac̄t abbaō, ḡiðeād̄ ná léas̄c̄ap̄i an ceat-
piam̄aō caib̄iōil̄ don c̄úiḡeaō leab̄ap̄i do Staiji na Sag- 40
ran, do Tr̄iúl̄io Ó Beda, marí a lab̄iann aip̄ p̄iub̄il̄eiro oilein
i nálbain, iñ follur̄ go mb̄oír̄ eair̄buiḡ na hálban
umal̄ o'abbaiō i n-allóit.

Fá gnáit̄, aip̄ ré, leir̄ an oiléan jo do fíori uac̄taílán
do b̄eit̄ aip̄ do b̄iaō 'na abbaō q̄ 'na f̄agair̄, ag a 45
mb̄iaō an érioc̄ uile fána r̄maect̄ q̄ fána óliše, q̄ fóir̄ fa
uliḡceac̄ dona heair̄bogaiō féin, ḡéir̄ nór neamhgnáit̄aē
é, b̄eit̄ umal̄ do, do liéilī f̄ompla an céad̄-voctúlīa do
b̄i aip̄ an oiléan, naécīaib̄e 'na eair̄bog, aict̄ 'na f̄agair̄
q̄ 'na manac̄. 50

Agr̄ iñ follur̄ ḡuriab̄ é Colam Cille an céad̄-
voctúlī-re fuaipī aip̄ p̄iub̄il̄eiro aip̄ utúr̄ i ní, amal̄ audeirī
Beda r̄an deac̄m̄aō caib̄iōil̄ don c̄úiḡeaō leab̄ap̄i don
Staiji céad̄na.

Fá hé Colam, aip̄ ré, céad̄-voctúlīi an c̄leiorīin Čatoi- 55
lioca dona Pictib̄ r̄an aip̄ tuaiō, q̄ an céad̄-vuine do
c̄ógaib̄ mainiúrt̄i i n-oilean i, do b̄i cád̄uarga cian
o'aim̄iúrī ag ionad do p̄oibleac̄aiō na Scot q̄ na b̄p̄ict.

Agr̄ na b̄riat̄iáib̄-re Beda iñ iontuiḡce ḡuriab̄ é Colam Cille céad̄-voctúlīi do-éuaib̄ do f̄iolaō an c̄leiorīin 60
dona Pictib̄ i tuaiúrgseair̄ Alban, q̄ ḡuriab̄ uime r̄in, ní
head̄ amáin do ḡaib̄ad̄ap̄i na f̄agair̄ q̄ na manac̄ oírlia
féin b̄eit̄ umal̄ do Colam Cille, q̄ o'abbaiō i dá éir,
aict̄ fóir̄ do ḡaib̄ad̄ap̄i na heair̄buiḡ oírlia féin é, do b̄riúd̄ 65
ḡuriab̄ é Colam Cille tuiḡ follur̄ an c̄leiorīin aip̄ utúr̄
o'ib̄, q̄ iñ uime r̄in tángad̄ap̄i eair̄buiḡ i gcoimhdeac̄t
Colaim i nÉiliúinn go Móri-Óáil Órioma Ceat.

1. Iñ amal̄ar̄ támhiḡ Colam Cille i nÉiliúinn, q̄ b̄riéin

ειαρίτα ταΐγνα αji a ſύiſiθ, go nač ſaiſpeaō úiri Éripeann.

70 Óiri do bì ḫ'fiaċċai'b aip gan úiř Éireann ḫ'fiaċċin ón
teatru do ċuipi Molajje do ħpieiċ n-atiġiġe aip tui i
nAlbain ɿ gan fonn na h-Eireann ḫ'fiaċċin go báj,
ionnuż go vtáinig tei jinu għar ċonċai'b an bjiéiro ciagiċċa
aip a fuuili b' an real do bì i n-Eiġiun gan tilleaq i
75 nAlbain vó.

Is é aothair iomologio fa lus Molaise do bheireach ag Colam Cille doil i nAlbain, marí tainis do Colam Cille trí catá do chorp i nÉirinn, marí atá cat Cúile Óglaigh, cat Cúile Ráthán, agus cat Cúile Feadha.

80 Ηγένεται ούτε
Λεάθαι τά παραπάνω ούτε ούτε ούτε ούτε ούτε ούτε ούτε ούτε ούτε
Οιαρίματος πάσης φεαρίζουσας Κειμήλεοις, ως
Είρεαν, και το μαρτύριον τουνε υαράλ αρι αν θρεπειρ γιν λέ
Κυρινάν πάσης Αούδας μεταξύ Εοχαρίτονος Τιολιμάνηνα. Ήταν γιν
85 το μαρτύριον Κυρινάν-ρο, τηνέ μαρι το μαριθ
φειρέαν αν τυνε υαράλ αρι αν θρεπειρ, και αγάπαιόν θλιξιόν τη
τεαρίματην να φερε. Άγυρ για το μαρτύριον Κυρινάν
το-ένασιν αρι χοιμηρίκε τά πάσης πάσης ηθαρία, ι. φεαρίζουσα την
Θοΐναλλ, και συιλιό γιν αρι χοιμηρίκε Χολαίμη Κίλη είναι, τη
90 ταριχέαν χοιμηρίκε Χολαίμη μαριθέαρι λέ Τιολιμάτον ε τηνέ χοιλι
μεαστα να Τεαμήριας. Άγυρ τάινις όντε γιν γυρι τιονόιλ.
Χολαίμη Κίλη Κλάννα Νέιλ ον τυαιργειρίτ, τηνέα
χοιμηρίκε φέιν τηνέ χοιμηρίκε πάσης ηθαρία τον ξάριυδαρ,
γυρι χοιμηρίαν κατ Κύριον Θρεπειρίαν αρι Τιολιμάτον τηνέ αρι.
95 Κοννασταίδη, τηνέ γυρι βηιργεαρι θίοδη τηνέ γυριόε Χολαίμη^η
Κίλη.

Cuiríodh Leabharlán Molaga a úrbaí oileáin ríor fá
orthuigáin cat Cúile Óigeannáin, mar a tpiéir an gclaoine-

Úrleisic iusg Diaimhain, i n-aigairí Colaim Cille, an tain iu
1751is ob aii roirgéal a leabharí Fionntain gan fios; 7 10
aonbhairt Fionntan guji leir féin an maic-leabharí do
1751is ob a leabharí féin. Uime rín do éogadhári leat
apí leat Diaimhain 'na Úrleisceamh eacnama, 7 i fí i bheac
iusg Diaimhain, gujiaib leir gac boin a boinnín, 7 gujiaib
leir gac leabharí a maic-leabharí. Sonaob é rín an tairis 10
haonbhairí fá utsgaob cat Cúile Óriemhne.

1f é aonbhairí fa utsg Colam Cille fá neamha cat Cúile
Raithan do éabhairt apí Óál nAriaróe 7 ari Ultachairb, do
1752 an impreasraín tajla iomparí Colam Cille 7 Conigall,
mári do éairbhéanadair Óál nAriaróe 7 Ultachairg iad féin 11
Leattromiac, i n-aigairí Colaim Cille gan impreasraí.

1f é aonbhairí fá utsg Colam Cille fa neamha cat Cúile
Feaoda do éabhairt apí Colmán mac Diaimhain, i nrios a
fáiliúcháe fa Óaothán mac Ninnéada, iú Éireann, do
1753 maribhao le Cuimín mac Colmáin ag Léim an Eitc tajl
coimhlice Colaim.

Tíollair iomóijio Colam gona naoimh-éleipí a hál-
bairn amail aonbhairt aonbhairt, go héirinn, 7 an tain do bhi ag
teacht, 1754 ní jalí na coimhála, aonbhairt an ríosan, bean
Aodha, riéna mac Conall, gan cáthúr do éabhairt don 12
coimhli-éleipieac ná thá Óuiríon, 7 ari Ófraigheil fágéal aili rín
do Colam, rul riáinig an láethairí i fí ead aonbhairt:—

1f ceath liom-ja an ríosan gona hinnilit do bheic, 1755
mári aon rír an ríosan, do Óuirí fágéal i láinig, 1
1756 tceachtairieac ón ríosan do Conall, ag a riád iúr gan
cáthúr do éabhairt don coimhli-éleipieac. Agus i fí do-éluinim

1757

óna lán do úaoiṇiō ḱo ḃfaic̄eají ṭá ḡoijí do ḡnáct aji
 180 an át atá láimí jie Ḫlúimí Ceat ó ḡín ale.

Dála Colaim Čille, aji ḡoictain na comhála ḫó iŋ é
 oīleac̄t Conaill ṭíic Aoða níic Ainniūleac̄ ba nearrá ḫó
 don ḡomháil, ḡ mairi do-ċonnaijic Conall na cléigí, 185
 gneagarair úaoiṇdari-ṛluas̄ an oīleac̄ta fúctaiō, tlii náon-
 ńbaipi a lion, gurí ḡabhadairi do ḡaobaid cíuad̄ oīliad̄, gurí
 bheanó ḡ gurí bheoos̄ na cléigí leo, ḡ riathrais̄i jí Colam
 cia ḫó b' aig a níbualad̄ ainnlairó ḡin. Óo-ċuailearó Colaim
 gurab̄ é Conall ṭíac Aoða ḫó b' aig a nígneagaract̄ jie
 náonam̄ an mīgníomha jom̄, ḡ cuijír Colam fá nealaia
 140 tlii náoi gceoláin ḫó ńbaip̄ an tgráct̄ jom̄ aji Conall,
 gurí heargainead̄ lé Colam é, ḡ gurí ńbean jis̄e ḡ aig-
 eac̄u, ciail ḡ cuijm̄e, ḡ a inntleac̄t̄ te, ḡ óna closgaid̄
 ḡin ḫó ńbaip̄ aip̄ ḡaiḡeají Conall Closgac̄ ḫe.

Óo-ċuailearó Colam aip̄ ḡin go hoīleac̄taír Óomhnaill
 145 níeic Aoða, ḡ ḫo éigí, ḡ Óomhnaill 'na ḡoinne, ḡ ḫo feají
 fáilte jioim̄e, ḡ tuiḡ róid̄ ṭá ḡjusaiō, ḡ ḫo ḡuili iona iona
 féin 'na ḡuiðe é. Tuiḡ Colam a ńbeannaac̄t̄ ḫó Óomhnaill
 níac Aoða, ḡ iajjais̄ aji Óia jis̄d̄báct̄ ḡeigeanann ṭá
 jioictain, ḡ jáiñiḡ fá náeigeanad̄, go jaiðe tlii bliad̄na náeag
 150 i ńfhlaitsear náeigeanann jis̄l fuaipi bár.

Triallairi Colam aip̄ ḡin go hoīleac̄taír an jis̄d̄, ḡ
 Óomhnaill 'na ḡoċaipi. Óo ḡab̄ eagla móri an jis̄ jioim̄e
 tliér an ní ḫo jioim̄e jie Conall, jis̄ an jis̄d̄gáim̄, ḡ jéna
 hinnilt, ainnail aðuḃjiamaijí, ḡ aji jioictain ḫó Colam ḫo
 160 láctaijí an jis̄d̄, fáilteis̄i jioim̄e.

1. Dobuò i m'fáilte, aji Colam, mo jiají.

2. Óo-Ṅéabhairi ḡin, aji an jis̄.

3. Maigead̄, aji Colam, iŋ é jiají iajjais̄, tlii hitej̄e iají.

jiatm oírt, marí atá fárhoíodó na bfileadó atáoi do éafann a hÉijiunn, agusaoileadó do Sgáinnlán illóri mac Cinn 160 Paolairí, do juisí Orlaighe, ar an mbrois 'na bhusil agat, agus doil do éorí buin-cíosa ari Óál Riada i nAlbain.

Ní toil liom, ari an rí, fárhoíodó na bfileadó ari tmeas a n-aithíleas, agus a lionnáis aitáid. Óili bho tríoscat i mburíon an ollamhán, agus a cíug téag i mburíon an 161 ánuis, agus ari ríon dona ghlábháib fileadó oile ó ríon ríor.

Do bhoibh buithean ari leit agus gád aon tioibh do riéir a céimhe féin, ionnuig go jaié tuijan bfealaí nÉijiunn jie filiúdeacáit beagnaí.

Aduibairt Colam rír an juisí gomaibh cónai tóiríán dona 170 fileadáibh do éorí ari gcuil ari a lionnáis ari do bádaj ann. Siúdeas duibairt rír file do bheit iona aghaidh-ollamh aige féin ari aitáirí na ríosig riomhe, agus ollamh do bheit agus gád juisí cónaibh, agus óllamh do bheit agus gád tigsearuna tuiúca céad nó tuaithe i nÉijiunn, agus do cinneadh ari an gcomhairle 175 ríon lé Colam. agus aontúisír do é.

Táinig don oíruánach-ír do-jiunnne doibh mac Áinmíreacáid Colam Cille, go mbioibh ollamh cinnte agus rír nÉijiunn. Agus gád juisí cónaibh agus gád tigsearuna tuiúca céad, agus feariann raoiri agus gád ollamh tioibh óna tigsearuna féin, 180 agus feariúin, agus feariann, agus maoi tigsearuna gád ollamhán tioibh. Do oíruánach-ír do feariann coitceann dona hollamháibh go cinnte, 'na mbiaibh munaibh coitceann aca amail universitie, marí atá Ráid Ceannairí agus 185 illaighse illiúise Sléacht gan mbliéifne, marí a mbiaibh munaibh na n-ealaídan i n-airgead aca o'feariáibh Éireann; gád aon do éograibh bheit foglamha i geancús, nó rína.

healaethnaib oile do bhois agus gnáthuigheas, ní hí leinn an
190 tan rím.

An tairg a chéasúin é do iairí Colam ag Dao, ríogaileas
do Sgannán Móri, i lár Orlaisté, agus a léigearas tá cipic
férin, do éimír Dao rím.

Ní leanas é airítear rím oírt, ari Colam, agus a tóil ní
195 Dia é, go raibh ag buairt m'íall-chliann, nó mo bhlóid,
diosmra a nochtar iairítear éighe mar a mbíar.

An tréas a chéasúin é iairítear oírt, ari Colam Cille,
cailithe do chathairt do Dál Riata, gan doil n-aigéan
go hAlba in do chathair bhuin-chiora oírla, óili ní oligtheas
200 o'facháil uacá acht aigean-chiora agus éighe fílaigh ari tuairí ag
ari tig.

Ní chubair cailithe bhois gan doil n-iontaisair éighe, ari
Dao.

Mageas, ari Colam, biair cailithe go bhláit uait.
205 Agus fa fioi rím.

Leif rím ceileabhair Colam Cille gona cléirí don ní
agus don comháil, agus eisli Leabhair Gluinne óa Loic go raibh
 Daoán mac Gabhráin mic Domhantúig, i lár Alban, gan
comháil-re, agus cailleabhair n-aonraacht ní Colam
210 Cille don ní agus don comháil. Aiseisli an Leabhair céadra
go raibh an comháil-re 'na gur óe bhláthain agus
Grianghaistea círeacra agus éigheas, cónaí agus caillicheas, tuairí
fealaibh Éireann.

Dála Colaim Cille, iairí gceileabhair doon comháil
215 cíneallair go Duibheaglair, ní nír Eogain, agus ari Dúibh-
eacra na hordóche óa éig rím, táinig larairi Óealllúisigtheas
chéineas do iairí gcomháil ari an Bhróimealie do bhi ag comhéad
an chuaic. 'na raibh Sgannán Móri i mbhrois ag Dao, agus

220
vá rílaibhia ó éag i aílairiðe do cionnleacáil, go stusgadair an fórláimhe uile a ngnúilre lié lári ari mheas an lónnraistír —
do-chonncadair, ḡ támis 220 v'lúiní Óealllaisiúisceacá folurra
go Sgannlán ḫan áit cónaoná 'na riadha, ḡ aonáiltear an
gut ḫan v'lúiní riur:

Éiliúd, a Sgannlán, ḡ rágairb do rílaibhia Óealllaisiúisceacá 225
támra amáil, ḡ tábairi do Láim inni Láim-ré.

Tig Sgannlán amáil iapi riur, ḡ an t-aingeal iontak.
Do mótiúisceadair an lucht coinnéata é, ḡ fiabhlaisiúd cia do
bí ann.

Sgannlán, ari an t-aingeal.

Óama Óe, ní inneoradh, ari iad-řan.

230

Sluaíriū Sgannlán ḡ an t-aingeal i nuaistír Colam
Cille iapi riur, ḡ an tliáct do bí Colam ag an taimistír leighe
ag doil tairi cíliann rainteal riapi, iur é Sgannlán do bí
ag buain a bhlóid Óe, ḡ do fiabhlaisiúd Colam Cille Óe, cia
do bí ann, ḡ do innrír reifrean gurib' é féin Sgannlán. 235
An tan do fiabhlaisiúd Colam ríseala Óe, Óeo! aonáireadair
reifrean, ari innéan a tairisc. Óili feoil failte do
bhlóid do ḫan cílió, ḡ dán ní Óe. Agus ari a innionca
do-bhlóideadair labhairt ari dán ní Óe. Agus ari a innionca
do-bhlóideadair labhairt ari dán ní Óe. 240
nÓrlaisiúd. Tairis riur tuis Colam Cille ari Óaoisín tliú
deoča do tábairit do Sgannlán. Annarín nochtair Sgann-
lán a ríseal do Colam amail aonáil aonáil aonáil aonáil aonáil.

Aonáil Colam Cille iie Sgannlán tliúall, 245
nÓrlaisiúd.

Ní féadairim, ari Sgannlán, v'eagla do oda.

Ní heagairiuit, ari Colam. Bhlí mo bácaill féin
mári cionnleice leat, ḡ rágairb agom cionnleiceionöl, nÓrlai-
siaig, nÓrlaisiúd i.

250 Leir rín tliuallaír Sgannlán i nÓrgusisíb, ḡ do ḫaibh
ceannasúr a chlúiche féin réna rí. Óili níosí léig eagla
Colaim Cille o' Aoibh bhuairóileas ñ do théanaisi aír ó rín
amach.

24. MAR FUAIR COLAM CILLE A DINN

An Colam Cille atámuiv ñ do lúadó annró, ír é fa
hainm baileoir ñ ó, Cúiomhann. Ír uime ériá ñ lean
Colam Cille ñ' ainnm aír, an tan ñ do bhi 'na leanb ag a
múnaid i nDúibh-Árlaige i oTír Luigheac i gCinéal Conaill,
5 do léigéti lá gáca reactimainne fan mbaile amach é, do
pheadbhíar ñ meairg a locta comhaorfe, marí ñaoilbháil, aír
mbeirt von fuisil pioigða ñ ó, ñ marí do cleacta ñ vol amach
lá fan reactimain marí rín, do éionóiltear leinb an
ceannasai 'na coinne an lá do cleacta ñ éigíse amach, ḡ
10 aír mbeirt aír aon-látaír ñ ói ñ ag feicteamh rír, an tan
at-cívior ag tliuall ón mánúrtír éuca é, do éogbhadraoir
a láma tlié lúctháír ag ariád o'aon-Árlaige, Ag rún Colam
na Cille éugainn! Agus marí do-éualair ñ oide foglamha
Colaim go gcleactaói leir na leanbair Colam Cille
15 do ḫaileamh ñ e, do meair gusli éoil ré Dia an t-ainnm rín
tarila i mbéal na leanb neamh-urícórdeac do ḫaileamh ñ
fíorí ñ e, ḡ an t-ainnm baileoir, marí atá Cúiomhann, do
éabhairt i ndearlmad. Agus ír meinic tarila a fáinnail
rín do mhalairt aír anmannaitb na náomí.

25. cat̄ bealaiḡ mūḡna

Is fan am-ro do ḡaib̄ Coimac mac Cuileannáin
 rioghdáct Mumhan reac̄t m̄bliadóna, ⁊ fa mait̄ piat̄
 n̄éireann p̄e linn Coimaic do b̄eit̄ i b̄fhlait̄eas̄ Mumhan.
 Óili do línónaō Éigle a piat̄ ót̄aōa ⁊ do fionūr faoighalta ⁊
 do fíot̄cán̄ coitcinn piéna linn, ionnūr nāc b̄ioō 5
 buacaill ag boin ná aodáilie ag t̄riéad 'ná p̄éimeas̄, ⁊
 do b̄ioō anacal ag pielḡiōb̄ p̄e a linn, ⁊ do-jiónaō iomad
 teampall ⁊ mainis̄orjeac̄ ⁊ f̄sol̄ ḡcoitcēann p̄e m̄únaō
 léiginn, b̄leit̄eamhnaí̄, ⁊ reancúra p̄e a linn. Agus̄ ḡaċ̄
 mait̄ do f̄oiláileadó̄ ari cáċ̄ do théanam̄, do ḡn̄iomūis̄eaō 10
 féin piomra i, eisípi théigic ⁊ tháonnaċ̄t̄, ūlispis̄iḡče, aif-
 neann ⁊ ḡaċ̄ deig-ȝn̄iom̄ oile ó f̄in amac̄. Agus̄ fóir do
 k̄i do piat̄ aip̄, an m̄éid Ločlannaċ̄ do b̄i i n̄éiginn p̄é
 foṄail do théanam̄, ḡuri t̄riéigearaip̄ an c̄rioc̄ an fead̄
 do b̄i reirpean i b̄fhlait̄eas̄ Mumhan. 15

1a) Ḡcait̄eam̄ iomorjio reac̄t̄ m̄bliadán do Coimac
 mac Cuileannáin i b̄fhlait̄eas̄ Mumhan go r̄iost̄ac̄ r̄ona,
 amail aodub̄iamaī, ḡlios̄orjaip̄ le ciūo th̄uaip̄l̄ib̄ na
 Mumhan é, ⁊ go hárjute le f̄lait̄beajit̄ac̄ m̄ac̄ 1on-
 m̄ainéin, ab̄b̄ inje Caṭaiḡ, do b̄i don f̄uil rioghdá, 20
 d̄aḡra aijio-ċíora ari c̄oiḡearaō Laiġeān̄, ari m̄beit̄ do
 leit̄ Moġ̄a ói. Leij̄ r̄in cuij̄īj̄ Coimac c̄luuinnūis̄eaō ⁊
 coimic̄ionól ari f̄luaḡaib̄ Mumhan go haon-láċaip̄, ⁊ ari
 piost̄am̄ i n̄-aoin-ionaō dá n̄-uaip̄l̄ib̄ iżi i com̄aij̄le ari ari
 cinnead̄ leo, vol do ċoħac̄ aijio-ċíora ari Laiġniōb̄ i 25
 ḡceajit̄ na pionna do-jiunnead̄ iżi i illoġ̄ Muad̄at̄ ⁊ Conn.
 Ḡħoġeaō fa leaq̄ le Coimac t̄riall ari an eaċċejiaī r̄in,

do ńjisi᷑k ńsu᷑l fioillkri᷑seas ñó ńso ńtuitfeas ñan tuius᷑r jin. Táiliūr jin aonuas ñjir doil anu, ɏ jie hu᷑ct n-im-
30 ceac̑ta ñó, do jágai᷑ leagáis e aonmais ag eagaile-
ri᷑b p̑iñiŋriopálta Éiheann.

Óala Coimhaisc, jie hu᷑ct t̑iwallta, Lai᷑gnib ñó, do
chuiji fioi᷑ aip Loicán m̑ac Laictna, jí Óal gCáir, ɏ aip
jioctain ño jísg-ceac̑ Caisil ñó, fáiltijsi᷑r Coimhaisc jioimhe
35 ɏ noctair ńuaitsliib Síl neogain ño b̑i 'na foctaip,
Tusiaib ño Loicán fa dual f̑laisteaip Muim̑an do gábháil
ná éij f̑ein, do jieili uðacta Oiliolla Oluim̑, léi hoi-
ruisgeas f̑laisteaip Muim̑an do beit gac̑ jie nglún ag
f̑lioct f̑iaċai᷑ Muilleac̑ain ɏ ag f̑lioct Coimhaisc Caisil.
40 Xisdeas, nioji comailleas toil Coimhaisc ñan ni-re.

Iomáinra Coimhaisc, iomoljio, aip ńtcionoöl ñoili-f̑luag̑
þfeapí Muim̑an ñó f̑ein ɏ do f̑laistbeajitaç m̑ac Iom-
m̑ainéin, t̑iwallai, Lai᷑gnib ńiajjaist b̑iaijsve nō ciora
oijia ño óiol jie jísg Muim̑an, aip m̑beit do Leit Moġa
45 óðiib. Aip m̑beit do f̑luag̑ Muim̑an ɏ n-aon-Loingħorit
jie t̑iwall ñan tuius᷑ roin ñóib, ńo-čuari f̑laistbeajitaç
m̑ac Iomm̑ainéin, abb 1nje Caċai᷑, aip eac̑ aip f̑us
jjiáisde an Loingħurit, ɏ do ċuix an t-eac̑, g̑clai᷑
nominai f̑aoi, ɏ ba ńjioċ-żájvime ñó-ñan jin. Táinig
55 ɏe jin joc̑atde ná m̑uim̑i ɏ do t̑i luag̑ uile ñ-anm̑ain
ón tuius᷑ jin. Oiř do buo ńjioċ-čuari leo tuiṭim̑ an
duine naom̑ha jie nrool aip eaċċlia ñóib.

Tángadaj ċjia t̑eac̑ta uairle ó Lai᷑gnib ɏ ó Ċeajiball
m̑ac ńluujielgéin ńionnjaljistó Coimhaisc aip ńtúr, ɏ taġ-
55 jiairo t̑eac̑ta jie aċċet f̑iođa juiř ó Lai᷑gnib .i. aon-f̑ioċ
am̑ain do beit, n-ēiġiunn uile ño Bealltaine aip a g̑cionn
(ójji corċċiř ńf̑oġġm̑aip an tan roinn), ɏ b̑iaijsve do

ταῦθαιτι, λάνη οὐδεναις, αββαῖο Θίρειτ Θιαγητασα .ι.
συνε παοιτά εαγητασε cpiάιθεας απ φεαπι ροιη, η
ιομασ ρέασ η παιτεαρα το ταῦθαιτι το Κολιμας η το 60
φλαιτθεατας ὁ λαιξηιθ, γεωμασιη να ριοτθάνα ροιη.
Τοβυσ λάν-τοιλ λε Κολιμας απ τριοτθάνι το θέαναιη, η
τάιηις τά φοιλκηιηιξασ το φλαιτθεατας γο ωτάνγαναηι
τεαάτα ὁ λιξ λαιξεαη χωιγε ο'ιαγηιασ ριούα γο θεαλ-
ταιη αηι α γειονη. η το ταιηιγηιη ρέασ η ιιαδοιηεασ ωόιθ 65
αγιασον ὁ λαιξηιθ τηιέ τιλλεασ ωόιθ ταιη α η-αιη γο
ριούας. Αη ταν ατ-χιαλασ φλαιτθεατας ριη, γαθαιη
φεαηις ασθαλ-ηιόη ε, η ιη' εασ ριο λάιη :—

17 սլոյ և աւել այ մաօւե ու մեանբան թեալօւե
է'նտիննե.

Αγαρ τας ιονιας τάιη γε απικαιρη εις Σολιμας αν τηλάχ
την. Ή ε φιλεαγητια τας Σολιμας αιη-ρεαν :—

1γ τειπήν Λιον-ρά, αρι Σοζιμας, αν.νί έτοςφαρ νε γιν
..ι. σατ όσ έαθαιτ νο Λαιγνιδ, η πιμιθηθιόεαρι πιμε ανη,
η ιγ' σοζιμιαλ νο θάρ-ρά νο έτιθεαστ νε. .

Ἄγαρ ἀν τὰν αὐθαίριτ Σολιμας να ἑπιαέλια ῥο, τάινις
τά ρυβαλλ ῥέιν, η ἐ ταιηρεας τοβηιόνας, η ἀν τὰν το
ῥυιό, τυγασ ῥοιτεας υβαλλ ḥαιρε, η γαθαιρ ας α γιοιην
αρι α πιμιντιη, η ιη εασ ἱο γάιο :—

Α μιντεαρι τονιάιν, αι τέ, νί τοιηνφεαδ-γα υβλα 80
οιαιδ σόν υαιτ-τε αμαέ γο βηιάτ.

Ο α ἐιχεαίνα τοποῖαιν, αἱ α πάνιντεαρι, τυγαιρ οιρη
θεὶς τοθιόνας ταιηγεας, η φα μεινις λεατ υριος-βάλ-
τινε ρο θέαναιν θυιτ φέιν.

Σηέασ τον, α μιντεαρί άλιοιόε; αγι Σολιμας. Οιηι ιη 85
θεας αν τ-ιοηγνασ, ταιον γο θευδαιηη-ρε υβλα αρ μο
λαιηη φειη θαοιη, γο μθιασ ηεας ειηγιη οιλε ιη φαηηιασ
το φιηηεασ υβλα θαοιη.

1aipirin do 1aipiri Cojimac foliř'airie do čoři 'na čimčeall,
 90 ḡ do 1aipiri an duine cpláidčeac Maonač .i. comájiba
 Comížaill, do čaðaijic čuizé, go nveajinað a fiaorionin
 a čiomna 'na láctaij, ḡ do čaít Cojip Críort iona fiað-
 naíre, ḡ do 1óimlct rē von třaořal do láctaij Maonač.
 Oíri dobušo veajib le Cojimac go tsejibřiðe r'an gcač
 95 rōin é fén. Siðeað níoi rmaic leir a fioř rōin do ńeit
 ař a tmuintipi.

Do oíruijz iomorijio a čořip do ńleit go Cluain
 Uama, ná mbeit aři sumuj do čáč a ńleit ann, ḡ
 mun a mbeit, a ńleit go ńeisig Óiajimata a mīc Aodha
 100 Róin .i. Óiřeajit Óiajimata, áit i jiařbe fén do ńořlaim
 i ńfaoř u'aimirji. Siðeað doř' ſeajili leir a aðnacal i
 gCluain Uama ař Mac Léinin. Ba ſeajili iomorijio
 le Maonač a aðnacal i nÓiřeajit Óiajimata, maji a
 jiařbe coimíčionol manac do tmuintipi Comížaill, ḡ fa hē
 105 Maonač comájiba Comížaill an tan rōin, ḡ fa duine
 cpláidčeac eagnaiðe é, ḡ iř mōři u'ulc ḡ do ſaočari
 fiařili ař 1aipiraið rōiða do čařiraiñc išiři Laižnib ḡ iř
 Mumian an tan rōin.

Ačt čeana gluajiro. mōřián o' ſeajilaiř Mumian do
 110 neimíčeadořiřčeac ař an gcač, oíri do-čualadap flann
 mīac MaoligeacLainn, jíř ēiřeann, do ńeit i longþorjít
 Laižean, go ſluagž lónimají ná gcořiř ḡ ař majicaiřeac.

1ř anřirin do jířiř Maonač :—

A řeagž-úaoine Mumian, aři jé, dobušo cplíonina úaoib
 115 na ńjiařiřve manče čařiřčeapí úaoib do gčabáil i n-ořlaim
 úaoine gčpláidčeac do ńealltaine .i. mac Cearibail
 iřiř Žaižean ḡ mac iřiř Žerjusik.

Do ńádaři ſiři Mumian ař a jířiř o' aon-člóři gupiab é

flaithearlta c' mac ionainnein do coiméignuig iad um
teacht i Laiȝnib.

A haitle na caraoise riu tmaillairi fíri Muñan tarb
Sliab Maighe roir go Óriocéad Léitglinne. Do com-
naiò iomolíjo Tiobraidair, comarbaайлbe, g buidhean
mórí do cléigicib mar aon riur i Léitglinn, g siollairde
an truaidh g scapaill lóin. Do riunneadh iairiún i tuic 120
g cairmhealtra catá ag feariab Muñan, g tángadair
iomra i Muig nAilbe. Do bádají anriún i n-úcte coille
g daingin ag fuireací riur an námáid. Do-riónraí fíri
Muñan tliú catá commóra óioth féin, mar atá flait-
hearlta c' mac ionainnein g Cealla c' mac Ceapaidhail, ri. 130
Órlaiȝe, g sceannuig feadma an céad-catá; Coimac
mac Cuileannán, ri Muñan, of cionn an dairia catá;
Coimac mac Moéla, ri na nDéirfe, g fuireann o'usairlib
Muñan of cionn an tsear catá.

Tángadair iomolíjo amhlairiò riu ari Maig nAilbe, g fa 135
gearánac iad ari iomad a námáid, g ari a lúigeadh féin
do ríuaig. Óiri iñ ead gjslióthair uiscaí, go piabair
Laiȝin a ceitíre oiread do ríuaig rié feariab Muñan.
Ba truaig iomolíjo an gáili do b'ri fan gcaidh-ro, amail
inniúrion eolais. i. gáili ag ríuaig Muñan 'ga mairbhád, g 140
gáili ag ríuaig Laiȝean ag commaoisdeamh an mairbha
riuin.

Dá cùir céana fa deajia bhríreaoth o'feajlaiib Muñan
go hobainn fan éat riuin .i. Céileacáilí bhrácaíí Cinn
Séagáin, riog Muñan, do-éuairiò ari a eac, g mairi jánig 145
uirlie iñ ead aonbhairic:—

A ñaorí-clanna Muñan, ari ré, teitír do luat ón éat
a ñuacáin ari-ro, g léigír doona cléigicib féin aonbhairic do

త్వేణాం, ఓ నాలి క్షాబ్జాద సుమిదిం ఓిలె ఆచ్ చాచ్ దో క్షాబ్డాలిం
150 దో లాయ్నిం.

ట్రిఅల్లాయ్ సెయ్లెచ్చాల్పి గ్ రోచ్చాలో మాల్లె ఫ్లీఫ్ ఆ లాచ్చాల్పి
ఆ కాచ్ అమ్లాలిం ర్యిం.

స్యూర్ ఓిలె ఫాలి బ్రువ్రెఎం ఉ'ఫ్రెఅలిం ముమిం .1. సెయ్లెచ్
మాస సెయ్లొల్ల, మాలి దో-సొన్నాల్పిగ్ ర్యె ఆ న్నిసుంట్రెపి శా
155 దుసుల్గాలిన శో తిన్నెఅఱ్హాచ్ ర్యాన కాచ్, దో లింగ్ శో లోబాన్
అపి ఆ ఏచ్, గ్ అసుబ్దాలిం ర్యె ఆ న్నిసుంట్రిపి :—

ఎిల్గిం శో తిన్నెఅఱ్హాచ్ అపి భాలి న-ఏచ్చాలిం, అపి ర్యె, గ్
సిబ్బుల్ ఉాల్ ఆన లుచ్త అటా ఇన భులి న-ఏక్షాలిం.

అగ్యు శ్రే అసుబ్దాలిం ర్యిం, ని దో కాచ్చుశాం అసుబ్దాలిం ఇ,
160 ఆచ్ దో క్షేచ్చాం. తామిగ్ దోన వా క్షూర్ ర్యిం శులి క్షాబ్ధాలారి
ఫ్లీ ముమిం బ్రువ్రెఎం ఇ న-ఏంఫ్రెచ్చాచ్ క్షూచా.

ఉచ్ ట్రిా ! బా మోలి ఆన ట-ాపి దో భి అపి ఫ్లాంగ్ నదిల్లె
ఆన తాన ర్యిం. ఓిలి ని తుగ్చాలి కోమిల్జిచె దో క్లెప్రెఎచ్ ర్యోచ్
లాచ్ లాన, శాన కోమిల్బాం దో క్షాబ్డాలిం ఒప్పిలా లోచ్ అపి
165 లోచ్, గ్ ఆన ట్రిాచ్ దో క్షాబ్డాలిం లాచ్ నో క్లెప్రెఎచ్ లో, ని
దో క్లిఓచాలిం దో-నిందిం ర్యిం, ఆచ్ దో ఫ్రాన్స్, మె ఫ్రాగ్జులాం
ఉ'ఫ్రాగ్జాల్ అపా.

ట్రిఅల్లాయ్ కోమిమాస మాస కులెఅన్నాలిన ఇ దొఫాచ్ ఆన క్షేఅ-
చ్చాచ్. జిథేఎం దో లింగ్ ఆ ఏచ్, గ్ క్లెలైం ఉాల్, గ్ దో క్షుం
170 ఫేర్జెఎం ఠి, గ్ దో-సొన్నాలారి ద్యింగ్ వా న్నిసుంట్రిపి దో భి అగ
క్షేచ్చాం అపి ఆ మార్చిం ఇ, గ్ కాంగ్సాలారి వా ఫోల్చాచ్చె, శులి
కుల్పెఎం అపి ఆ ఏచ్ ఇ. 1య అప్పరిన దో-సొన్నాల్పి కోమిమాస
వాల్తా ఫాప్లి-ఇంగ్లొన్డా శ్రో ఫేమ, ఆందో ఆ అిమ్, ర్యాం ఏగ్నా గ
భ్రేచ్చామ్మాలిం గ్ ఫేంచ్చాల్ గ్ లాయ్నె ఆన ఫెపి ఫోం. 1య ఏం
175 అసుబ్దాలిం కోమిమాస ఫ్లీ :—

అ మేచి ఇంపొలిన, అపి ర్యె, నా లోన వింమ-రా, ఆచ్ భెపి అప
త్యు మాలి ఇఫెఅలి శో దొసొఫాలిం లోచ్, గ్ దో నున్నిం మె ఉంట
శో ముప్పిల్చిం ర్యాలి గ్ కెచ్-లో మె.

Teallair Coimic iuioine, ḡ fa hiomhá fuit daorné
 ḡ eac̄ aji feadó na r̄ligr̄e ri, gurí r̄gloijir̄a coj̄a deirlidh
 an eic̄ do b̄i faoi jie r̄leannne na r̄ligr̄e ó lórig na pola.
 Tuaitir an t-eac̄ leir̄ ri taj̄ a hait̄ r̄mai, go dtarla
 Coimic fuitche, gurí b̄liuiseadó a m̄suinéal ḡ a òluisim taj̄
 aon r̄an earfagair̄ roin, ḡ aodhbaileit̄ ag tuitim ó, In
 manus tuas, &c. Éagair̄ an tliácht roin, ḡ tigis an 185
 m̄suinteoir̄ m̄alluinigche, gurí f̄aobhaisi vā n̄gaoctai⁹ ann, ḡ
 beanair̄ a ceann te.

Iñ annr̄in tángadair̄ v̄liong i noáil Flóinn Sionna,
 liúig n̄eilleann, ḡ ceann Coimic m̄ic Cuileannáin aca,
 ḡ iñ eað aodhbaileair̄ jé flann:—

190

Beatha ḡ r̄láintे óuit, a jí éorðlaidk̄ éuittaeat̄. Ag
 ro ceann Coimic liúig Muinnan againne óuit, ḡ aithail
 iñ b̄éar̄ dona liúigdai⁹ oile, tóigai⁹ do r̄liafarai⁹, ḡ cuij̄
 aii ceann fuitche, ḡ foillróing é vot r̄liafarai⁹. Díri fa nór̄
 ag na liúigdai⁹ liúin, an tan do m̄aj̄b̄taoi⁹ jí i gcait̄ 195
 leo, a ceann do b̄uaian te, ḡ a éor̄i vā f̄oillróingse fana
 r̄liafarai⁹.

Síódeas ní buiðeac̄us tuis aji an òluising ri, acht
 ait̄b̄eaip̄ aii f̄nior̄na roin do f̄aobhaisit̄ oiliu go tóir̄, ḡ
 aodhbaileit̄ gurí éj̄sai⁹ a ceann do b̄uaian don earf̄b̄os 200
 naomh̄ta, ḡ do liáit̄ na c̄ viongnað férin a f̄oillróingse, ḡ do
 f̄aobh flann an ceann 'na láinn, ḡ do þóð é. Go dtus
 'na c̄imcheall fa éri ceann coif̄leaḡta an earf̄b̄us
 naomh̄ta, ḡ liudar̄ uair̄ iair̄in an ceann go honórliað
 o'ionnraiḡið an éuillip̄, taj̄ a jaiðe Maonað m̄ac 205
 Siab̄ail, comáilba Comhgaill.

Cia éj̄a aii c̄lóit̄e leir̄ na c̄ viongnað an f̄nior̄n-ro .i.
 m̄aj̄b̄að ḡ tearfaḡað an óuine naomh̄ta dobuð mó eagna

210 o'fearlaidh Éireann 'na comhairleoirí, raoi i nGaoitheis 7
Lairionn, ḡ an t-áit-earrthoig Lán-ċhláibhcheac, roðan,
ujiusuisigcheac, geanmhaist, diaða, ceann roimheadail 7
fír-eagna ḡ roibhéal, áitio-lí ùá cónigeadh Muimhne.

215 Do till iomolíprio Flann Sionna, lí Éireann, ari bhrád-
báil Túairimhára mic Cealbháill, i mís Oírlse, ḡ ari
tadhéanamh yioða róili é féin ḡ a bhráidhinn. Fíllis Laiȝin
taþi a n-aig tarsi an gceáonra go mbuaidh gcoigrasai. 220
Táinig annriu Cealbháll mic Muileisigéin, lí Laiȝean,
rómhe go Cill Táir, ḡ uilionsg róili o'fearlaidh Muimhne i
Láimh aige, ḡ flaithealitac mic ionmáinéin tarsi aon
225 lú. Tuiscað róili flaithealitac go Cill Táir, ḡ
gabair cliají Laiȝean ag tábairt acmáráin róili úð,
óiri fa neairb leo sujáib é buð ciontaic lið an gcaic vo
cói. 1aþi n-éag iomolíprio Cealbháill, ríosg Laiȝean, do
léigeadh flaithealitac amac, ḡ i gcionn bliadóna vo
230 tioðlaic Muileannan ban-ċomajiba bhrigde é, ḡ do ċuili
rúsað róili vo cléiji Laiȝean vá comháeav, go liáinig go
Mað nájib, ḡ ari róctain von illimáin amblairi rín vo,
vo-ċuairt vá maimiftír féin .i. go hInis Caċċaġ, ḡ vo
ċait real vá airmíri go crialibhcheac caon-uxiċċiaċtaċ minne,
go utáinig amac a hInis Caċċaġ ari, do gabál lið
Muimhne, i nviar ðáir Túiñ Laċċna mic Maol Guala
fa lí ari an Muimhne, reaċċ mbliaðna o'eiż Ċojmaic,
guri ċait real bliadónan i bplaitsear Muimhne vá eij rín.

26. TÓRARÓEACHT CEALLACÁIN CAISIL

Ir i bhflaitheas Óonncharó mic Flóinn tSionna, ríosd
éilleann, fór do-junneadh na gníomha-ro ríor. Óili ir
i ntorraí a flaitheas do ghabh Ceallaclán inac bhuadáclán,
jé jráittear Ceallaclán Cairil, ceannur dá cónigeara
Muimhneach ari feadó ór eisíc mbliaudan. Féac maoi tainig 5
Cinnéide mac Lorcáin go Gleannamain 1 gcomháil
uairle Muimhneach, rul do ríosd Ceallaclán, agus mear
Cinnéide teacht iorúi Ceallaclán agus ríosd Ceallaclán. 10
Gleasadh tainig mácaíri Ceallaclán a Caireal, óili ir ann
do comhairdeas rí i bprocairi a hoireada, comhaimsear
páiríair, agus ríteacht rian gcomháil ri, aonubairt jé
Cinnéide cumhinniusgád ari an dail do bhi iorúi Fiacairó.
Muilleathan agus Colmac Caip, fa oisighreacht Muimhneach
beirt fa ríteacht iorúi an dál flioict tiocthaod uatá leat
ari leat, agus tainig d'airtear agus na miá gur lí leig Cinnéide 15
flaitheas Muimhneach do Ceallaclán.

Dá éirí sin do ghabhadh ari Lochlannair Ceallaclán 1
Scéil, gur lí beanraod Siol nEogain agus Dál gCair níosd é,
dá n-aithriúeoin.

Iar mbláthreas iomoríllo iomad cat do Ceallaclán agus 20
d'uairliib Muimhneach ari Lochlannair, agus iar n-a n-ionn-
aibead ari an Muimhneach, ir i comhairle ari ari cinn
Sicilic mac Tuirigéir, fa haois-taoiseach oiliú, cleasannur
do lúad jé Ceallaclán, maoi atá a fiumú féin, Déibhonn
ingean Tuirigéir, do tábairt maoi bairn-céile ó, agus 25
taoifeadh dál cónigeara Muimhneach do beirt aige ó Lochlannair
asan agus asan éilisgád 'na díairó aili, ionnuig an tain do
fiaclád Ceallaclán ari a ioncáiib féin do phóraod a freathlaic,

go tuisiribheadó é féin ḡ an mériod t'uaifibh Muimhneac̄ do
 30 biaidh marí aon iuir. Agus ṽo léig coigil na ceilge rín
 ié. Dorncaidh m̄ac fionn, iú Teamhríac̄, aji m̄beit̄, i
 ñfaltanur ié Ceallaċán uð, t̄lē gáin cíos Muimhnan do
 ósíol iuir, ḡ uimle rín aontas iðjir ṽo Síctliuc an čealz
 óimreiḡt aji Ceallaċán ḡ aji uaifibh Muimhneac̄. Leij
 35 rín cuiliúr Síctliuc teac̄ta ṽo lusaidh an čleamhnuſa jie
 Ceallaċán, ḡ aji iuóctainḡ dona teac̄taibh ṽo láchtair
 Ceallaċáin iñ ead̄ ṽo ḡoigdail, moilij-lusaidh ṽo ḡabairit̄ iuir
 ṽo ḡóraidh na mná.

11i hamhlait̄ iñ cóniḡ, aji Cinnéide mac Loigcáin, ói.
 40 ní uthlaiḡdai i an illunia ñfáigbáil gáin čornta, ḡ iñ ead̄
 iñ inndéanta óuit, neajit̄ rúsaidh ñfáigbáil ag comhneac̄
 na Muimhnan, ḡ c̄eit̄l̄ie fíct̄ mac t̄igseajma ṽo ńb̄leit̄ leat̄
 ṽo ḡóraidh na mná.

Agus iñ i rín comáigile aji aji cinnéadó leo, ḡ aji.
 45 ut̄l̄all̄ fán tuisiḡ r̄oin ṽo Ceallaċán, an oiróche fúl̄
 iúainiñ ḡo hād̄ Cliaċ, fiafliuiḡjir Móli inđean Aodha
 ñmic Eac̄ac̄, inđean iúiođ inře fionn-gall, dobuidh bean
 do Síctliuc, cléad̄ fá iúithe ag déanam̄ cleamhnuſa jie
 Ceallaċán i nusaidh aji éuit ñuaifibh lochlannaċ leir.
 50 Ni aji a leaḡ lusaitteagi an čleamhnuſ liom, aji r̄é,
 acht aji t̄i ceilge ñiomleiḡt aisi.

Beaðgail̄ an þean leij na b̄mataċċiaibh rín, aji m̄beit̄
 ói, n̄d̄jáidh folniiḡt̄eaċ jie Ceallaċán jie cian ñaimriji
 iúomle rín, ón t̄lāt̄ do-connaijic̄ i b̄rojt̄ Láirige é, ḡ
 55 do-ní moic̄éiḡt̄ aji marxin aji n-a t̄m̄iaċ, ḡ t̄eiro ói
 iſreal aji an iúon ionaj i faoil Ceallaċán ṽo ńbeit̄ ag
 teac̄t, ḡ maġi iúainiñ Ceallaċán ṽo láchtair, beijuij r̄iże, i
 ñfóid fá leit̄ é, ḡ noctainḡ do aji čealz ṽo b̄i ag Síctliuc

'na éomhaílpi jé a maořibað, ḡ mapi do mearg Ceallačán
tilleaoð, ní jaiþe jé ari cuminj vðó, óiri do þáðapi na 60
mairjse vá Þac leitc von jróð lán do rðgojaið ločlannač
i n-oiþcill ari a ḡabáil. Mapi do éogairi tilleaoð tari
a aij, Lingčeapi leo-jan va Þac leitc aij, ḡ maořčari
vþiong dona huaijlið do bí 'na ḡočaij, ḡ maořčari leo-
jan mapi aii scéavna lučt dona ločlannaið. Giðeað 65
Lingjio antliom aii tjluaigj ari Ceallačán, Gujli ḡabáð é
férin ḡ Dóinn Cuan níac Cinnéire ann, ḡ juiðað go hár
Cliač ari láimí 1að, ḡ ař jin go hárjio illača, mapi a
jiaðbaðapi naor n-iajila do ločlannaið gona mburðin vá
gcoimhíeao. 70

Óala na dliainge do-éasaitó aír ón gcoinnibhliocht roin
o'uaileibh Muimhneach, tuiallair doin illiain, ag nochtair
a gseála do Cinnéire, ag leis ríon ollainis i gceapáin, ná rílaig
le Cinnéire do éoraiitheaccht Ceallaicáin, marí atá rílaig
do thíri ag rílaig do mhuirí, ag do-luinne taolreacach aír an 75
rílaig do bhi do thíri do Óonncaidh mac Caomh, lú an ná
fearaill illiúigé, ag do fhadh Cinnéire ag coiri meirginn ann,
ag a maoiúeann aírí go raibh aon-riú náig do rá ríin-
reapairibh i bhflaitheas Muimhne.

‘Oo éili Cinnéide fór éigis céad vo Óál gCair leis 80
⁊ tuiúil taoiseach ór a gcionn, maí atá Coillteach, Longfort-
chán ⁊ Congalac.

‘O cuipí Cinnéire ñóig céad oile vo Óál gCair
lé Siota miac Siota ó Cloinn Cuiléin ann, ⁊ cùig céad
oile vo Óál gCair le Deagair ñiac Domnaill, i n-éag- 85
mai⁊ a ndeacair ñóig fílaig ó ñaoipi- clannaib oile Muimhne
ann.

‘O chuirí an tSára mór-filéasg’ doimhí ann, agus é a líobháilte
Fionn, i lár an sunúr, ‘na taoisíreac’ oírra.

90 Dála na ríluaig do thír, tóiríallair aír an Mumhan,
an Connachtach, agus do léigearadai ríseimhealta go Muaidh agus
hileasg agus do hilleall, do cheannóil círeac’ go foislong-
róit Muinnéac, agus cián do bádairi i gairdín foislongrórit,
agus fuisceac’ iuir na círeac’aithe nó iuir na ríseimhealtaib’, an
95 tan do-connaicteoirí ríluaig Óeigseagairi ag teacáit dá
n-ionnlairíse, agus fáilte a lion deiric gceád, ag aon-óglaois
’na ríeann-ctoirc, agus marí ríainig do láthairi riabhluiusgair
Donncaidh i mac Caomhna cia lí an tRíluaig-Burthean roin.

Óigeam do Muinnéac’aithe iad, aipí ré, marí atáirí Sail-
100 eangairíse agus ne’ Léigne do clóinn Tairis’ mic Céin meic
Oiliolla Óluimh, agus fíri Óealbhna do fhlóict Óealbhaois
mic Caír mic Conaill Eac-luaite, atá ag tabhairt neart
a láimh lib-bre, tóiré commhbáirí bhláitíreafra, i le coiri n-aigairí
Óanairi, agus buam Ceallaċáin, iusg Muinn, roibh.

105 Agus iur’ aonairí do bádairi an ríluaig-jo, agus círceád
roibh do lucht rígiat’ ag cláirdeamh, agus círceád ’na ríseim-
neoiríib’. Tóiríallair aír iarr i dtírí Čonaill an ríluaig
Muinnéac’ agus an fuisceann roim táinig do congnáin leo
marí aon, agus círeac’aithe an thír leo. Tír Muiriċeajta
110 i mac Árimalaig ḡajjarriair aigus na gceireac’ go háireac
uinníl aip Óonncaidh i mac Caomhna, agus aonubhairt na c’ciubhair
aċċet’ riutdeall rāruiusgħe na ríluaig ‘o’ doon círeac. Leij
iarr tóiréigij Muiriċeajtač’ an ríluaig, agus cuirri teaccta b’
iż-żejt go Cloinn Ċiġiġeij, n-ájro Maċċa, ‘għa faijn-nieij
115 roibh an ríluaig Muinnéac’ do bieit ag tójalvdeac’ Ceal-
laċċáin i le coiri a buam amar.

Dála Clainne Tuiriséir, tpiallair a hAilis Maċċa,
naonbari iapil að gona f̄luagħ Loċlannac, 7 Ceallaċán 7
Dunn Cuan i mbixxio t̄eo, go Dún Dealgan.

Tomtūra f̄luagħ Muñjan, tpiallair go hAilis Maċċa, 120
7 mepi baro a vta jidha 7a għoġi 7o Loċlannai, 7 ap n-a
ċlof apj n-a māriac 7o Sittipic gona f̄luagħ 7o 7o l-je
Ceallaċán go Dún Dealgan, tpiallair 'na vtorpariex, 7
mari 7o mōtu 7 Sittipic iad ag teat, 7 nqaji v-dan baile,
tēi r-féin 7 a f̄luagħ 'na longaib, 7 Ceallaċán 7 Dunn 125
Cuan t̄eo, 7 tig an f̄luagħ Muimmeac apj immeall na
tpiáġa apj a għoġi, 7 iad ag 7għallha Loċlannac, 7
lej r-rieh a-x-ċidu cabbalac mόri ag turiex, 7 an ċuwa,
7 tużgħadha Muimniż 7iexne għalliab é fāilbe fionn għone
ċabbalac 7o b'bi ann. 130

Tpiallair fāilbe għona ċabbalac go p-żeim-żiġieac, noawl,
na Loċlannac, 7 tuż uċċet apj an luuing 'na jaide Ħor
7. Sittipic 7 Maġnus, 7 Luuġiż apj bixxu luuingse Sittipic
iż-żteac, 7 7a claxx-żebiex iona 7a l-lām, 7 għadha 7o għejjha
na v-tnej lej jaide Ceallaċán ceangailte v-dan t-reol.
ċpijji lej an għclar-żebiex 7o b'bi 'na l-lām ċli, għiex iż-żaoi
7o Ċeallaċán, 7 għiex l-eiġ apj ċlājjaib na luuingse anu ar-
é, 7 lej r-rieh tuż claxx-żebiex na l-lām ċli 7o Ċeallaċán.
Tēi Ceallaċán a luuing Sittipic, luuing fāilbe, 7 anaj
fāilbe 7o coiċċu apixgħain Loċlannac, għiex mepi bax
an-żojal l-ġarr Loċlannac 7, 7 għiex 7beana 7a a-ċeann ve. 140

Tig fianġal, taoiġreac v-dha minnij, 'na dikt jaġi 7
go 7bli oċċet roġi, 7 bejnijiet go hearaontaq apj bixxolla 7
Sittipic, 7 tsejġi iad apjaon tarek bixxollaib luuingse amar,
go nneċċavdar 7o għiex, 7 għiex báttar, amm-lar idu r-rieh iad.
Tig Séagħda 7 Conall, v-dha ċaoiġreac oile, 7 bejnijiet apj 7a

Ógáitairi Síleac. 1. Tájí γ Maighnair, γ beilidh tají boirid ná luinge amach iad, gurí báctádó amhlaidh rín iad a gceataí, γ tají rín ná gáct fuijinn oile do Shaoradhéalaib, lingsio 150 ari Lochlannaiib, gurí bhuigeadó γ gurí beajinat, gurí tajíbádó γ gurí mioctóigéadó leo iad, go náct téarainn óisib uatá acht beagán do-éuaib tré leas a long ar, γ tigis féin γ Ceallaclán i dtí. Aili n-a fóijittin a hanbhíorú Lochlanna. tají rín lé círódaict γ lé calmaict na Muiníneac, γ 155 tigallair oif rín do'n Muiníain tají aon iie Ceallaclán, gurí gáib ré ceannair a chriúche féin aili, γ iie dtílléall doib ó Áct Chlaic don Muiníain, do chogairi Muinícaib miac floinn, iú Laiscean, cat do éabhairt doib tré tajíbádó na Lochlanna. ag buain Ceallacláin amach, gídeanat, ari 160 Ófraicrín círódaicta γ calmaicta na Muiníneac do Léig-éanair éajíra iad gan cat do éabhairt doib.

Tají dtílléad iomorriú do Ceallaclán don Muiníain do mear méad ná hanbhíorú do bí ag Lochlannaiib ari an Muiníain, γ do-linne féin γ uairle na Muiníneac do 165 coimairle, uct do éabhairt oiliúna ná nrobairt. Agus gur lingsio ari dtúr ari Láimheac, γ tajíbair Ceallaclán γ a fílaig cénig céad óisib, γ tuig a mbliainfó leir. Dá eis rín ailligceairi Coigicac leir, γ tuig a mbliainfó γ a maoine leir. Ailligceairi fóir Caireal leir, γ tajíbádai trí círó 170 do Lochlannaiib ann. Téir ar rín go Rois Láimhe, γ gábhair an baile γ ailligceairi leir é, γ tuig maróni móri ari Síleac miac Íomairi, γ tajíbair cénig céad ná mhuintíri, γ teicteir Síleac féin 'na luingeair, γ fillír Ceallaclán go Domhnall Ó Ófaoláin, iú na nDáire, γ tuig a fíúr féin 175 Sormláit ingean Buadacáin 'na mnaoi ó.

27. mar do gáibh Brian bóraimh plaiteas
éireann

Teangeal ñuas ari n-a meadair do'nuaileibh leithe Moighe agus Connacht gur iab é Óllamh ñiac Cinnéire de do bhí ag fagáil ñuas ari n- a dhoighlainge ié tisbeirteach Loéclonnaí a hÉireann, agus Maoileaclainn, do buaibh iú ari Éireann an tan ñuas, é féin do fádailé ari do fiafagairleacacht ari do bhuaitheoir, inneall fa hÉadraíba ari eis coimhneann n-Éireann an trácht ñuas, uime ñuas iñ i coinchealúle do cinnearaibh le Óllamh ari leig na huaileibh do bhí 'na fócaí, teacra do chorp uas ari go Maoileaclainn .i. iú Éireann, dá nochtar ó ó náibh' oiliúisear do neoc plaitear Éireann do ghabháil, 10 acht an tis do cileanfaibh é féin ié taifann eacthíann ari an gceiliú, agus é Óllamh do bhí ag fagáil ñuas a n- tisbeirteach, gur i òluisceac ó ó plaitear Éireann do fiafagáil trácht an gceiliú do fórlamhach a hanbhíorú allainnsearach. Láriamh fóir ari an iúis coinne do fiafagairleabhaibh óibh ag Muighe da 15 Caomhán, agus iúis aontasach ñuas.

Ó éig rín do éuipi Óiliúan m'ac Cinnéire Óg címeannaiséas
 ag comhionól ari uairlís Leitche Moégá uile, iompi Loé-
 lannaiibh ag Faoradhéalaibh, go haon-látaípi—óili fa héisgean
 don m'eo do Loéllanncaibh do bhi i Leitche Moégá beirt 20
 huinnial do fhan am róin—ag tóilleallair Óiliúan leo go
 Teamhaileas na Riocht.

Leis rint iontoijio cuijus teatcta uaird go Maoileac-lainn, fa iú Éigleann, 'gá iairiaid aipi bialatxe do cior cuijse fa beit uimel uilliamac mairi iúd nÉigleann do féin, 25

nó cat do fíreaglra. Ó. Siúleád tug Óiliain a riogá do Maoilreacclainn tisob. Doib é fíreaglra Maoilreacclainn aip na teactaib, dá bfaigheann cairbre miora ó Óiliain i le comhitionól Leitce Cuinn. Cuirge go haon-láctail, go 80 ntiubhia ó cat nó gáill do Óiliain, ag do gáib comhipeas ag na teactaib, gan a léigean do Óiliain an illioe ionónnra ó ná ó'aligain, acht anmain i oileánpaisc aip feadó ná miora roin, ag an tan do-géabhaó fíreaglra ó Leitce Cuinn, go ntiubhia ó féin cat nó bialisgthe ó. Fillid na teacta 85 taisi n-air go Óiliain, ag nochtair fíreaglra ó Maoilreacclainn oifia.

Máirea ó, aip Óiliain, do-beiríim-re an chailife rin doib.

Acht ceana i fíreaglra ó Connacht aip aip scineadó le Maoilreacclainn, Siolla Comhghaill Ó Sléibhin, a ollamh féin, 40 do coili aip ceann Aodha Uí Néill, riogach Oiliach, ag Eocaird mic Áigheanail, riogach Ulaó, ag Caeltail Uí Conchubhair, riogach Connacht, 'sá iarraigheal oifila tuimheacó gan fíreaglra ó fíreagralaí cat leir féin i n-aigheal Óiliain ag Dál gCair, 45 ag muna ntiubhír rin uile do chornamh faoiijre Teamhrac ó dá scineadó féin, atá 'na feilid ié cian d'aimhrí, go ntiubhia ó féin bialisgthe do Óiliain fa beirt umhal do, do bhlísc na cír iad be féin ioncomhainn iur — Agur iur fíor, aip illaoilreacclainn, na cír mó do náipe óamh-fa gan Teamhrí do chornamh, ioná do Clannaib Néill ag do fílagaib 50 Leitce Cuinn aip ceana.

Tíomallair an t-ollamh leir na fíreaglair do Maoilreacclainn go huairfliib Leitce Cuinn, ag nochtair a chuirf 55 ag a chuirf ó. Siúleád iur é fíreaglra tug Aodh Ó Néill aip:

An tan do bi Teamhrí ag Cinéal Eogain, aip ré, do

coirnáthair férin i, ၊ an té agh a bhfuil rí aillois, reasúidhéadó a tháinigilé.

Aghair aonúthairit fóir nac cuiptimeadh féin Dál gCais, bhí alainn iur agh coirnaimh lúise do neoc oile. Táinig an t-ollamh éapi a air go illaoilreaclainn, ၊ nochtair 60 fliéagjia Aodha Uí Néill ó. Acht ceana téirí illaoilreaclainn féin o'ionnraighe Aodha, ၊ gáthair agh a ghuinde umh éteacht leir, do éaji éada i n-aigair Dál gCais, ၊ aonúthairit iur:

Corfain Teamhairi óuit féin, ari ré, ၊ do-béajis-ja 65 bhlairisve óuit fa Teamhairi do Léigean cùsgat, óili ior fealipi liom ionáir a beirt agh Óllamh. Táinig rím minna oteaga tuighe liom, carthfaeo umha do Óllamh, ó nac fuilim ioncóniúilair iur.

Cuiriu Aodh O Néill cíuinniusgadh ၊ coimhionól ari 70 Cinéal nchogain go h-aon-láthairi cùig, ၊ nochtair doibh tuighe illaoilreaclainn d'ainm-ionnraighe, ၊ na tairisgeana cùig do féin tré óil leir do éaji éada i n-aigair Óllamh ၊ Dál gCais. Do fliéagairreao Cinéal Eogain do, ၊ ior ead aonúbhiaodai, nac jaiibe acht cealadh i ngeallaí 75 illaoilreaclainn do:

Óili ior deairib leir guslaib rímé ၊ guslaib fealipi é féin iona tuighe, ၊ uime rím nac iolárrfá flaitheas nÉireann aipi féin feadó a rié. Siúdeas, ari riad, dobuadh marú leir rímé ၊ tuighe do óil leir do fliéagair Dál gCais i n-aigair 80 Dál gCais.

Táinig rím do jairid Aodh iúil do cinnearadh comhairle eatoiriúla féin fan gcuair rím, ၊ fliéagjia marú do éabhairit ari illaoilreaclainn — ionnúr, ari ré, nac bhuadh dojtaradh flaitheas uinn a tuighe cùsgainn.

Óili ní biaid ari l'úil-ne pié rocad ná pié roimaoiin tár
piocatáin fén, ari riad, tá nuaicimaoiř do cátusgáid pié
'Dál gCais'. 1. an cineadó iř cipróda ḡ iř calma i gcait-
95 láitíib; ḡ an cineadó fóř náli čeit pié Lochlanncaib
lumáid, iř ueimín nač teicfisidír piomáinne acit nájí ri.

Uime r̄in iŋ i comairile aŋi aŋi cinnead leo, leat na
Miōe ɿ ſeapairinn na Teamhrač o'fagáil ó ɭlaorlreac-
lannn uóib férin ɿ uá r̄lioct 'na n̄dair, t̄rié t̄eact leir
100 r̄an gcomháil r̄in, ɿ nochtair uo ɭlaorlreac-lainn gurias
i r̄in comairile aŋi aŋi cinnreao.

Ági n-a céloj ríon do illaoilreaclainn gáthair fealid
tómóri é, ⁊ do mheáic sé uathá fa thíomhdair ná étoiç, ⁊ cuitiúr
ciliúin iusdáibh aili Cíosinn Colmáin cùisge, ⁊ iannuigír fíleasgála
105 Adóra Uí Néill ⁊ Cinéil nEođain tóibh. Acht ceana iñ i
coimhrial le do-riónraod uime ríon, illaoilreaclainn do thol
aili a aghairt go teac tibhillait, marí a gairbhé i Íoforlong-
róit ⁊ oTeamhlait ⁊ lié mís giorúile ríon, ⁊ fíri illiúe 'sa
bhaile' aili.

110 Triallair iomoirio Maoileacainn go Teamhríalár, ⁷
 vá fiúis uéag maicíac 'na fócaíl, gur éisilisint aí
 faioscé na Teamhríac anílairí linn, ⁷ téid vo Láthair
 cónaí gan coimeáice go teac mBhílin, aíl oineac Órlíain
 féin ⁷ Ósl gCair, ⁷ vo innír a lágéala ó éuir go neigíeas
 115 vo Órlíain, ⁷ aonúbaileas vás mbeite féin ionúbaileas pié

Úillinn gomadach caéid do-théalaíodh ó ó, agus ná é aistíte, gur i do-thaibhialt Úillinn agus é do chiall do tháinig aoi tseáidte roin. Ári-n-a éloig rion do Úillinn ifr eaodh aithneadhait:

Ó tháinigdair im thréacach-ja gan cionn gan coimteileisce, do-thaibhialt caighdean bhláthna óuit gan gáill ná bhláthdhe 120 d'íarlaíodh oilit, agus aistíte-ja féin do-thíor ná tseáinigde rion bua ó thuaidh. .1. Aos Ó Néill agus Eochaidh mac Áedoighail, iú Ullad, go bréagairinn gá fíreagailia do-théalaíodh oínam, agus caéid do-théalaíodh uamh, ná cuijil-je im aitair ó leo.

Seallair Maoilreacánainn ná cùlphreacád, agus aithneadhait 125 náibh' i a coimsealile féin do Úillinn doil bua ó thuaidh an tseáidte roin, aicti gan gáillibh ó ó doil uá thoir go ham oile — Óiliu iú Lóri óuit tuijre do chiall óuit uon tuairis 130.

Do cinneadach aji an gcomhaileadh rion leo, agus maiet jé 130 Dál gCais é, do bhláth do lúathair i ndeireadh a lóin do caiteamh. Agus aji mbeirt ag tilleadach tairi a airg do Úillinn, do bhláthnónn jé uá fícteas tseáid eacach do illaoilreacánainn, mairi aon jé hiomad óiliu agus aitair do óáil uá mhuinntir.

1 gcionn bhláthna iairíon do círuinniúiseach agus do coimhcheionn óileadach mórla-rluaig leithe Moégua uile ionjú. Sáorthealaibh agus loéclannaiibh lé Úillinn mac Cinnéire. Táinigdair ann loéclannaiibh Ácta Cliacht agus Íarlaistí Láirige agus Locta Dáilman agus Ó neacach Mumhan, Cojica Lusigtheacach agus Uibh gCinn- 140 realaig, agus tseáidte Úillinn leir an mórla-rluaig rion go hárta lúain, go dtuigdair aoi uairle Connacht bhláthdhe uataca fa thairist uinal mairi aitair-jiúd ó. Cuijil agus iomoljú Úillinn teacata go Maoilreacánainn uá iarratáid aji bhláthdhe do

éijoí éuigse go h-ádt lúain, ⁊ tainig Maoileacáinne féin
do éabhairt giall ⁊ brialghe. Ó.

150 Ír annair ionomhaois do-lóna ó móir-fíla ag feair Muimhne
⁊ Connacht ⁊ Laigean ⁊ feair. Míde lé Órlaian, ⁊ téar
leo go Dún Dealgan, suí gábháil gialla ⁊ brialghe
Ulaó uile leir.

Aghur ír moír fín do gábh. Órlaian bóriannas píosdóacáit
nÉigieann, lé calmaíct ⁊ lé cmóráct a gníomh gáile ⁊
gáiltí, ag ionnaíba ó eacáinn ⁊ Danají ar an gceannach;
⁊ ní go cealgac amail adraíus dílíong oile. Óili ní hé
155 an mac i n-áit an atáil fa gnáit ag gábháil fílaítearf
nÉigieann, marí ír folláir ar an rítarí anuas go jór ro,
aict an tísí fa mó oibrítheairt ⁊ álgiaíctair gníomh, ír do
Léigctí fílaítearf Éigieann, ⁊ do bhláití gúrlab é Órlaian fa
mó oibrítheairt 'na cinníri fínein d'Éigieanncaib, do éogadair
160 amháin é uairle Éigieann jie ceannair na cinníte do gábháil
é, ⁊ an méid síob náí aontuirg fílaítearf nÉigieann dá
píosctair, fa liéigean náiib gialla ó ó dá n-ainmtheoir, ⁊
fa liéigean do Maoileacáinne fílaítearf Éigieann do
cinníte, ⁊ a léigear do Órlaian amail aduðliamairi.

28. FÁC CATÁ CLUANA TARB

Ají mbeití do. Órlaian Ógáinme gan impieasran. Gan
éagadonta 'na cionnúidé a gCeann. Cúpla ó, atáinigír ají
lúig Laigean .i. Maol Mórla mac Muirchéadá, tuisí geol-
chéainn d'fhiúdhaíó álainn a fiochtáile do éori énige.
Do beanadh ná geol-chéainn lé lúig Laigean, ⁊ tuiallaír. 5
fén leo go Ceann Cúpla ó, marí a phaireadh Órlaian an trácht
roin, ⁊ tuig fa deapla ají Uibh Failge geol-chéainn díobh
d'iomácaí, ⁊ geol-chéainn oile ají Uibh Faoláin, ⁊ an tréas
geol-chéainn ají Uibh Muireadhaík, go stáplá iomáibháir
cainte eacailíria ag dul i n-aigéar ó léléidé an bogaist. 10
Agus leir rín téid ri Laigean fén fa geol-chéainn O
bFaoláin, ⁊ ionair fírióill tuig Órlaian vó roimhe rín uime,
⁊ éorlácaíri óili 'na cinncheall ⁊ cnáipe aigéar, ann, ⁊ ne
mear an feadhma do énigeas do lúig Laigean aip fén fan
geol-chéainn, do Órlaig an cnáipe do b'í 'na bhláct. Agus 15
ají roctaíon d'oirb go Ceann Cúpla ó, cuijir lúig Laigean a
ionair ó, ⁊ tuig d'á fíairi, do Súlimlaic inéin Muirchéadá
(.i. bain-céile Órlaian) an t-ionair, do éori cnáipe ann.
Do ghlac an ríogán an t-ionair, ⁊ tuig uigíair óe fan
teinid do b'í 'na fiachairfe, ⁊ do gáib ag iomáineadh ají 20
a neapbhlácaíri tré beití fa moigraine, nó fa ódaílire, do
neoc fan doimhn — An ní, aip rí, náilí faomh é acaíri ná
do fean-acaíri. Agus do ríáit do ríppéas mac Órlaian
ají a mac-fan an ní céanna.

Ach éeana fa cumain le Maol Mórla comháitó. na 25
ríogána. Agus taptá do Muirchéadá mac Órlaian ⁊ do

Conaing ińac Ósuinn Cuail ñeicé ag imírt fícheile aír n-a
nájiać—nó do réili óliainge oile, iř é comairiba Caomhán
Slinne dá Loč do bhi ag imírt iie Muiricadó. Gabair
80 Maol Mórióna .i. iúi Laiȝean ag teagairc aír Muiricadó, i
do éteagairc beiric tia iusgadó cluicé aír.

1f tú éus coimairile do Ločlannaiń dálí bjiȝreaó óioń
i gcaé Slinne Máma, aír Muiricadó.

Má éusgar coimairile óoib dálí bjiȝreaó óioń annri,
85 aír Maol Mórióna, do-béair coimairile oile óoib lé mbjiȝ-
fiń ríao oírc-fa aír.

A fílan ríon fúcaid! aír Muiricadó.

Fá fealigas Maol Mórióna óe ríon, i téin dá éoic
leapca, go na cíliot uairí doil rian teac n-óla an oírcé
40 ríon, i do imicéig i moća na maione aír n-a nájiać gan
ceileabhaid do Ójiain.

Aír n-a éler iomollio do Ójiain gurifáidaiń iúi Laiȝean
an longþorit gan ceileabhaid ó féin, cuilír gíolla
55 gíláid óa túnintíri óa fagrodó, go tuisgaid féin tuairise-
dal i tathairtúr do. 1f ann iusg an gíolla aír, i gcionn
Cláirí Cille Óá Luá, don leic éoili don tSionainn, i é
ag doil a eać, i nochtair an gíolla a éteacáireacét ó
Ójiain do. Iompuisóig Maol Mórióna .i. iúi Laiȝean, aír
an ngíolla, i buailír tlii bhuille don tirlait iubhairi do
60 bhi na láim aír, guri Ójiir cnáma a clóisinn, gurias aír
iomcár iusgadó go teac Ójiain é. Coigialán ainnm an
gíolla, iif uairí atáid. Bí Coigialán rian Muiricain. Tó
75 rannuitéadó lé fuijinn do éteaglać Cinn Coigialán iúi
Laiȝean do leanúnain, i gan a léigearad go Laiȝenib
go maidí iusgadó ó Ójiain é. Aict é ceana do ríao Ójiain

ná léainnchaoi feall do théanamh 'na tuiscéadach, aili—Túisceaibh,
aili ré, i fdo colbha a tuisce féin i aillifearaisteaí cónaili aili.

Tíolláilair Maol Mórlaibh ri Laisgean tár ón tuiscéadach féin,
i gcuimhneadh cíuaitheachas agus coimhcheionól aili inniu i Laisgean
éigse, i mhoimhreathachas aitír bhléiteachas t'fagáil 60
do féin agus tuiscéadach uile i gCeanann Chorlach. Uime rín
i fóid comhaimle aili aili cinneadh aca, iompróibh aili Óllamh, iad
féin agus neart Lochlannaí, gurí commórlaibh catá Cluana
Tairbhs eacuaimhia, i do bhléid náli fágáilbh Óllamh lion catá
do éorí do Lochlannaibh i nÉiginn, acht an tseamh tár tuisce 65
fuslangh beirt aili fíelbh ceannairgeachta i nÁit Chliait, i
Loch Garman, i bPoirit Láighe, i gCorcaibh, i Luswneach,
i lár ceannairgeachta do tairbhiamh a tuisce aile gaoth
nÉiginn, i fóid comhaimle aili aili cinneadh le lúis Laisgean,
fíor do éorí gaoth lúis Lochlann, tairbhíar aonair le lúis agus aili 70
i lár fhearghaibh catá do Óllamh aili Muirg nEaltra i gCluain
Tairbhs, agus liochtain fágáil gaoth lúis Lochlann, cuimhneadh a
tairbh mac Caileibh Cnutes ag Anroisiear, mar aon lár
inniu tuisce do fágáil Lochlannaí, do tuisceannamh le lúis 75
Laisgean do éorí catá Cluana Tairbhs, agus liochtain i tuisce
i nÁit Chliait tuisce, do éigili lúis Laisgean fágála gaoth Óllamh
t'fóid catá Cluana Tairbhs do éorí lúis aili.

29. Muilleád ó Fine gall

Ápi ṭataídaigte iomoiríjo cárta Cluana Tairb, ḡ ari tairbhadó
 Úrlainn ḡ Muirícaró, ḡ iomaisin do Sáorithealaib marí aon
 jiu, ḡ iari níbhriopeadh do Lochlannaiib ḡ do Laichniib, ḡ ari
 tairbhadó a n-urpíodíri ḫan cárta roin, ḡ ari ṭarraigheall do Dál
 5 gCair ḡ do rílocht Fiácaro Mullleatáin, an mériu do
 marí tairb éirg an cárta roin, tairb a n-airg do Mullaċ
 illairdean, iñ annraín do-riónraod rílocht Fiácaro ríuaig
 ari leitc óróib féin, ḡ do rígráifraod lié Dál gCair, ḡ do
 cinneadó coimairile aca, ó fritiocht Dál gCair i n-uatadó
 10 ríuaig ḡ roccairde, teacáta do cōrī do Donncaidó mac
 Úrlainn, ḡ géill o'íairílaird aili, ḡ a nochtadó óó do lialá
 adairi géill uatá-phan ag a atáilí ḡ ag brialádairi a atáilí,
 ḡ aonbhlairadarí guriasb doibh féin bua cónig liúise Muimhne
 15 gac lié bfeadct.

15 Ní da bairi nneoin do b'ri b' ag atáilí ná ag brialádairi
 óamhra, ari Donncaidó, acht iadu féin do bhean umha da
 bairi n-airpíodéoin d'ib, ḡ o'fearláib Éigieann maille riib.

Agus aonbhlairt Donncaidó naic tuisbhíadó géill ná
 uillílairde óróib-gean ná do neoc oile, ḡ do jáiib tá mbeite
 20 coimhliniadaó cárta óróib-gean aige, naic léigfeadó uai
 iadu ḫan géill lié b'eitc umhaíl do féin, aonail do báradair
 tā atáilí.

Ápi gclor an rígeoil ḫin do ríuaig Dearbhúman, do
 éigilgeadairi do haclam obann, ḡ do gábhraod a n-airmá, ḡ
 25 tángadarí do éabhlairt cárta do Dál gCair. Do jáiib
 Donncaidó miac Úrlainn an tan ḫin lié a muiintíri a n-octair

do chóilí i gceadach i Ráic Maighdean, agus an tsean an t-sluaidh 'fada go minicéad — Agus ríleasgúla, ari sé, an tá an tsean oileacach don lucht ná.

Siúleasach ní labhairt ari 'Dál gCais' acht aon-mhile amháin do dhúidhneall síri an tan rinn, agus do báraí Deargáin tui mhuile do fhuasach. Ór-chualaoisí na hocaílí an comhláth rinn Donncaidh, do éigíseadairí go héagairí, agus do chuirreadh caonac 'na gceadairí 'na gceadairí, agus do fágair a n-apúma 'na láithair, agus doibh í a gcomhaille an cat do thábhairt. Ór-chonncadairí flioscach Fiachair Muilleatain an meirneacach roin do fágair 'Dál gCais', roimh flián agus earrán, do roctaú leo fán gcaidh do thábhairt, agus tuiallairiú riomha dá utaránach gan géill ór-fágáil ó 'Dál gCais'.

Iomáin Éireannach 'Dál gCais', tuiallairiú riomha ar rinn go hárach 40 fí, ari bhláth Deargáin, agus cionnairí ari uirge ór-óil ann. Do bhí Donncaidh mac Giolla Phádraig, lír Orlaíse, ari a gcionn annrín go lion a fhuasach agus a thionóil. Laiéin agus Orlaíse, ari Muigé Cíolainne Ceallaigh, agus comhíeadh uairí ari 'Dál gCais', go físeáil i ngréabhaodair, ari mhean a phalaí 45 lím. Oiliú ijr é bhláth do cheangail agus do chuirbhláth achtairí Donncaidh, agus do bhí bhládairí i gcuimhneach aige, agus do chleacádha agus do pháiriseach Orlaíse uile agus do marbhád iomadh dá daoiniú leis. Uime rinn do chuirbhláth Mac Giolla Phádraig an phalaí do 'Dál gCais', agus do chuirí 50 teacáta uairí go hárach i n-ionnrathair, go iarráidh oifíla bhládairí do chóilí chuirse, tuiéana leigean ar an áit rinn éairí. Siúleasach fa hé ríleasgúla Donncaidh meic bhláth ari na teacáta, náctuibhlaí ari bhládairí óróibh.

Máireadh, ari na teacáta, caitíofa cat do fíleasgúla do 55 Mac Giolla Phádraig.

‘Oo-ğéabairó ré cat, aji Oonncat, ɿ iŋ tjiuađ nač é-an báj’ fuaiji aji n-ačaiji fuajiamaiji-ne, ſuł piáinig oo léan opainn iad-řan ḍ’iajjilairó ȝiall opainn.

- 60 Ασυνθήλιαστη πα τεαάτα γιιγάν τεαήιγ νο δειτί αιπή,
η πας γιατίθε λιον κατά νο ταθαιτί νο θιλακ Γιόλλα
τέλαστηαίγ.

Aict uaimaod gnáth aittheaip a utearctairpleaccta do
chabairit aip tceactaiib aip b10c, aip Donncaib, do bean-
65 faiðe þaip utearngcta ar þaip gceannaiib agam-ra. Óir
gion go mbeinn-jre aict éin-kiolla amáin do róclairde,
ní tciublairinn obaod comhlaing do illac Giolla Ídairis 7
7' Orluairkiib.

85 Όο-ιόνάδ λεω αἱ̑λαιρὸν γιν, καὶ βά ταξτηναδ μεανμαν τ
βα hiongantuŋ aðbäl-móji an τ-οιρουγάδ γιν νο ćuiji-
eaudaji Dál გCaij օլլia f'éin.

Ó 'n-conncaodair Laiéin ḡ Oírlisíkse an meirneadach móri-
adhail róin ag éiríte 1 n'Dál gCair, do ḡaibh ghláin 1
eagla iad lomra, 1 iñ eaú aonáthair:—

Ní ḡriall teicíu, ní ḡdaoileas ná ḡdannraigis fóbhraio 90
Dál gCair do théanamh, acht caéil tluimí daingean do
théanamh thíobh féin. Ári an aonáthair róin ní ḡusbhraio-né
caéil thíobh. Óiri iñ coimhdeasg ré bár nó jé beacair
d'fúlang iad.

Aonáthair Mac Giolla Phádraig — 1j cláit thíobh-re 95
rín do jáodh, óiri atácaoi líon a n-icte rún, dámach biaú
ollamh iad.

1j fíorí rín, ári jíad, 1 gáidh fíorí, ní tuisiúthriúdeairí aon-
ouine thíobh rún gan cùigeair nó fíreagair do chuitim leir.
Agus gá fíoríodh thíobh níne airí gocommairbhád huiú ? 100

Ó naé aíl líb caéil do éabhairt thíobh, ári Mac Giolla
Phádraig, théanaithe tóraíódeacht oírla. Óiri atáir rún
cruimh-chléacáit, 1 ní fíeadarfaio ionraíusagád huiú-re.

Do-jónaodh amhláir rín leo, 1 fa meara ré Dál gCair
rín ioná caéil do éabhairt thíobh. ḡriallairio ionomhrio Dál 105
gCair rá nrountair fíorí go heasbhádach éagcríuair, 1 ní
jláinig don báile 1 n-aonáthair fíorí go leir, 1 iñ
eacanach go leir, 1 iñ eacanach go leir, 1 iñ eacanach go leir,
ionraíusagád róin ag Oírlisíkibh, ári locaú caéil oírla.

30. DIARMAD Ó NA NGALL

- Ógach Ruairí Ó Conchúthairí ceannas Connacht agus iarróili Leisce Cuinn, do bhíodh fáilte rí Oifigíall, rí Miðe, agus rí Óileánfhe òró, agus rí gaothmhealaí rí Éireann uile òde gan Seanachair. Siðeað ní raibh acht rí go 5 ñí ñíreagrasbha ann, marí atá rí agáraibh mórán òuairlís Éireann ag coir 'na agaird fa ñláitear ní ñíreann do ñeitc 'na ñeild. Agur ír jé linn Ruairí Ó do ñeitc i gceannas marí rín do chuir bean Tígearnán Caoic Uí Ruairic (Dealbhórlaill fa hainm ói, agus fa hinsean do 10 ñíslíchead mac ñloinn, rí Miðe i, agus ñeard' i bean ríos Miðe i, ainnail aodair Cambren) teacata ór ireal go Ólairmar Mac Muilcheada, agus a rígilíatáil aili teacat 'na coinne féin, ná ñeitc leir ó Tígearnán marí mnáid ór féin, agus aodhbaileas rír na teacataibh a nochtád do Ólairmar 15 go nuaċċat Tígearnán ari tuarif, go huairiñ ñuigadórija ñánuis, agus rín go ñfuigħbead rieħrean uain agus neaf ari i féin do ñeitc leir, Laiġnib. Do bí iomorjio cumann miñnéine eatorija jé cian do ñeitc ñeitc 20.
- Óala Ólairmar, ari nochtáin na ñgħéal ron ċuige, tħallihaqgo hēaqbalis òr-riżiż na mná go ɻuagħ-ħuiġiha marċaċ 'na ɻoċċaji, agus jioċtāin marí a raibh an bean òro, tuż fa vearja a tózibáil ari ċuċċajib marċaċ, agus rín għixiż-żgħiġiż 25 ari éiġi do ñeħraha Ólairmar leir i, agħiex jipprox go Laiġnib tħalli aji.

10m̄túr̄a T̄iḡealaináin, i ari ortsuindeac̄t t̄ar̄i ari von
B̄liéifne óó, ḡ i ari n-a cl̄or̄ ḡur̄ab̄ vā hain̄deoin̄ r̄usgad̄
a b̄ean uaiō, éagc̄aoiñir̄ an aind̄beaj̄it̄ roin̄ jé Ruaiōl̄í
Ó Con̄cuðal̄i ḡ riéna ñáil̄v̄ið ari c̄eana.

80

Cuij̄ir̄ Ruaiōl̄í leir̄ r̄in̄ c̄ruinniùs̄ḡað ari f̄ealaib̄
Connacht, B̄liéifne, Oir̄ḡiall, ḡ n̄liðe, ḡ t̄riallair̄ vo
lot Laiȝean go r̄luað̄ l̄ion̄n̄ari maille r̄ij̄, i n̄síol̄ an
m̄íðn̄iom̄a r̄in̄ vo-riinne Óiaj̄mat̄o.

Ari n-a cl̄or̄ vo Óiaj̄mat̄o Ruaiōl̄í vo ñeic̄t̄ að teac̄t̄ 35
vo lot Laiȝean, cuij̄ir̄ c̄ruinniùs̄ḡað ḡ coim̄t̄ionol̄ ari
uaijl̄ið Laiȝean ař ḡac̄ leit̄, ḡ ari j̄oct̄ain̄ go haon-
láðair̄ óóib̄, doþ' é a b̄friead̄ria ari Óiaj̄mat̄o, nað̄
jiaðraoir̄ vo f̄ealaib̄ an m̄íðn̄iom̄a vo-riinne f̄eilean.
Aðsuḡ leir̄ r̄in̄ vo ð̄liéiḡealaðair̄ mórlán̄ v̄ioð̄ é, ḡ vo-ð̄uðair̄ 40
ari coim̄jice Ruaiōl̄í, ḡ noct̄air̄ vo ḡur̄ab̄ 10m̄t̄a éagc̄oír̄
ḡ aint̄ol̄iḡe vo-riinne Óiaj̄mat̄o j̄oim̄e r̄in̄ oírl̄a. Mar̄ nað̄
jiaðb̄e Óiaj̄mat̄o l̄ion̄ caðuïḡce ḡe Ruaiōl̄í, tuð̄ Ruaiōl̄í
uð̄t̄ ari an t̄éir̄ vo ḡac̄b̄ l̄é Óiaj̄mat̄o vo Laiȝon̄b̄ vo lot,
ḡ t̄éir̄ j̄oim̄e go f̄ealaib̄, ḡur̄i ð̄rað̄zair̄ teac̄ Óiaj̄mat̄a, 45
ḡ ḡur̄ b̄lið̄ a v̄úin̄, ḡ ḡur̄ v̄íb̄ið̄ a h̄éiñunn uile é. Aðsuḡ
t̄riallair̄ Óiaj̄mat̄o ḡur̄ an daðia h̄en̄ri, rið Sagran, vo
b̄i j̄an̄ b̄friðainc̄ an t̄riáð̄ roin̄, ḡ ari j̄oct̄ain̄ vo Láðair̄
an j̄ið̄ óó, f̄áilt̄iḡir̄ an j̄ið̄ j̄oim̄e, ḡ vo-riinne 10m̄t̄a
muñtealaðair̄ r̄ij̄, ḡ an tan̄ vo noct̄ f̄áð̄ a t̄uñiñir̄ von̄ 50
rið̄, r̄sḡriðbaír̄ an j̄ið̄ leit̄j̄eac̄a caip̄oeam̄la leir̄ i Sag-
raib̄, mar̄ a ortsuð̄ cead̄ vā ḡac̄ aon̄ l̄éj̄b̄' f̄eileip̄ne teac̄t̄
vo neaðit̄uð̄a leir̄ i n̄éiñunn, vo b̄uain̄ a c̄riðce f̄ein̄
am̄að̄.

Ceileab̄h̄raír̄ Óiaj̄mat̄o leir̄ r̄in̄ von̄ rið̄, ḡ t̄riallair̄ 55
Sagranib̄, go j̄áin̄iḡ Bristoe, ḡ tuð̄ f̄a vealaib̄ a leit̄p̄ie

do léasádhs do phuibleis aniarin, ag do gheall tairisgeana
móra don tuisint do cíocfaidh leis do buain a chlísé féin
amach.

60 Is annarín tajla Rírdealaio m'ac Giúbeiric, m'ac tajla
Strianguell aili, ag do cheanngair connraigheád iuir, marí atá a
insean féin .i. Doifé insean Óláirmheasa do éabhairc 'na
mhaorí óó, ag oigheacáit Láigean iuir an insein, i nuaistí a
báir féin, ag t'fiaċai b' ari Rírdealaio teacáit 'na údaió i
65 n-Eijsinn, do buain a chlísé amach óó.

Ari gceangal ari na heacctaibh ión uði, tħallair
Óláirmheas do Urseatán, do pjiuonnha do b'i ann uajb'
ainm Ralph Griffin, do b'i i gceannur na chlísé fan iujs
Henjui, ag noċtaip a óail óó. Tajla an uajli ión tuisne
70 uafal ájjaċtaċċa oigħbeajitacé uajb' ainni Roibealaio m'ac
Stiabna i bṛiisorún aq an bṛiutorra roin tħié m'ixxiegi
an iujs do uðanam, ag ní jaibše óail ċaħbiha 'na cionn,
aċċi tħuna ngsabha d' iż-żebiex i n-Eijsinn do éabhairc
neijit a l-ainne le Mac Muċċa, jie buain a chlísé
75 amach óó. Agur aji n-a ċloj' o'eajbog San Váibisó ag
do Muixiż m'ac Seapairt go utáinig Mac Muċċa
t'fior an pjiuonnha roin jie hiaġġiari Roiħealio m'ac
Stiabna ar an tħbiex-ġeaneen 'na jaibše, tħanġa warí féin
do ċoġi imprejżei marí an gċeata aili, fa għaduilek
80 Roiħealio għiex fana l-eiġeal le Mac Muċċa i n-Eijsinn.

Clann aon-máċċa i tomorju an t-eajbog roin, ag Roiħealio
m'ac Stiabna għiex Muixiż m'ac Seapairt. L-eiġi tħixi an
pijuonha Roiħealio amach, aji eacċi go leantfa Mac
Muċċa i n-Eijsinn an jaġiha b'a neajja óó. Seallair
85 Óláirmheas don leit oile loċ-żaqiżan għiex
ċċedha fuqhe óó marí uñċċa iż-żilżi għo Roiħealio

mac Stiabna, tlié tseacét vo ciongnam leir i n-aigdair a earrgcairia, ⁊ i nuaidair an ceangail riu vo théanam, ceileabhair air Tírlearmair von truisint riu, ⁊ tuiallair taobh ní le beagán bhuilne go hÉilinn. Ar liostain i' dtír ó, 90 mar a raibh iomad earrgcairia ⁊ teirice cairlaig aige, cíg ór iheal go fearma Móili Maois, ar thíthean cléire ⁊ coimhitionóil fearma, ⁊ vo bhi go uibhach théarlaíil na bhoícheairi feadó ná haimsearie riu go teacét von treamhrial.

31. Gabaltas gall

Dála Roibeirio mheic Stiabna, táinig vo comall a gheallair do Mac Muiléada, ⁊ iñ é lion ríuaig táinig leir i nÉilinn, tlioscáit iuoríre, ⁊ tliú fíctio rísuibhéile ⁊ tliú céad tliorúcteac, ⁊ iñ é áit ar ghabhadair tiri ⁊ gCuan an Óainb, i nimeall Connacht Loche Dáiman tsear, ran áit 5 rié ráitearai Baganbon, ⁊ fa hi aoir an Tígearna an tan riuin 1170, ⁊ an geastimad bliadair vo fhlaithearf Ruairí Uí Conchúair. Vo bhi fóir iuoríre phriúinniopálta ⁊ bhoícheairi Roibeirio mheic Stiabna an tan riuin, mar a thá Herimont Morti, iuoríre vo muinntíri agha ó Stirlanguell, 10

θο ḥuiji ṛoimhe i n̄ēiuppi n̄o m̄ear na t̄ile, ɏ aji ṛoictain i
n̄c̄ip̄i ȳoib̄ ann̄in, cuilijs Roibealj̄ ȳséala ḡo ȳiaj̄imai, i
n̄á n̄óctas òó, é f̄ein n̄o ȳeaċċ i n̄ēiuppi.

Ap̄ n̄-ā cl̄or ṛin n̄o ȳiaj̄imai n̄o ȳab̄ l̄úc̄d̄áip̄ é, ɏ
15 t̄eiro ḥúig c̄ead laoc̄ 'na ȳcoinne, ɏ aji ṛoictain i ȳcom-
d̄áil a c̄eile ȳoib̄, t̄iwallai i ȳaon-ȳom̄aijle ȳionn̄raiḡe
l̄oca ȳap̄iman, n̄á ȳuain amac̄, ɏ aji ȳuiv̄eaċċ i ȳd̄ar-
v̄on ȳaile ȳoib̄, iጀ i ȳom̄aijle aji aji ȳinnead̄ leij̄ n̄a
ȳuiḡeiri, ȳiallaō n̄o ȳiaj̄imai, ɏ ȳeaċċiaj̄ ȳuaiḡli
20 an ȳaile n̄o ȳab̄aijt i ȳd̄iolli j̄ié comall ȳioða òó, ɏ j̄ié
ȳiol c̄iof̄a ɏ c̄ánaċcaj̄, ɏ j̄ie ȳeit̄ uim̄al mai ȳiȝeaġina òó.
Iጀ ann̄in ȳom̄aj̄o n̄o ȳionn̄ ȳiaj̄imai l̄oc̄ ȳap̄iman ɏ
an n̄á ȳliūċa c̄ead v̄ob̄' ȳoiḡre òó n̄o Roibealj̄ ȳac
ȳtiaħna, ɏ n̄o ȳionn̄ an n̄á ȳliūċa c̄ead v̄ob̄' ȳoiḡre
25 ȳoib̄ ṛin ajiř n̄o Herimont Morti, n̄o j̄iéji an ȳeallai
tuġ̄ ȳoib̄ i ȳb̄ieatain. Agur ɏ aji ȳcom̄ilionađ an
ȳeallai i ȳin, n̄o ḥuiji ȳiaj̄imai c̄liuinniuḡađ aji a
m̄uincti j̄éin ɏ aji na ȳallai ḡo haon-láċaij̄, ɏ iጀ é
lion ȳluaḡ n̄o ȳaħaq̄ ann̄, t̄ji i ȳile ȳeaj̄ i ȳiġi ȳaoiħeal
30 ɏ ȳall, ɏ t̄iwallai i ȳein-n̄iéin aji ṛin ȳaiḡain ɏ n̄o
ȳreac̄ađ ȳr̄iūiġe, ɏ iጀ é fa j̄i aji ȳr̄iūiġi òan t̄an ȳoin,
ȳonn̄ađ ȳac ȳom̄naill Ream̄aij̄, b̄ioðħai i ȳunai i ȳiaj̄imai,
35 ȳiaj̄imai, ɏ mai ȳiāngħadaj̄ n̄o l̄ot ȳr̄iūiġe, ɏ ȳan
ȳorħam ȳḡ ȳonn̄ađ aji j̄éin, iጀ i ȳom̄aijle aji aji ȳin
40 j̄éin ɏ maiċe a ȳuic̄ċe, ȳéill n̄o ȳab̄aijt n̄o j̄ie ȳiol
aix̄o-ȳiof̄a j̄iř, ɏ iጀ mai ṛin n̄o ȳoiḡeađ ȳiaj̄imai ȳ
l̄ot na c̄liċċe.

Mai ȳo-ȳuaħħadaj̄ ȳra uaijle ēiġieann t̄uiv̄eaċċ
ȳiaj̄imai ɏ na ȳall ȳoin, ɏ ȳaċċ áiċeař n̄áji ȳiġi leo,
40 ȳo-ȳuaħħadaj̄ n̄o ȳinnead̄ ȳom̄aijle j̄ie Ruatōj̄i ȳCon-

éubair, iú Connacht, do fíabhadh báriantúr Éireann ní aif
an tseádt roin, agus ír eaú do commórlaó Leo, congnáin
fíubairg do éabhairt aig fíac cónigeas, i nÉirinn ó, agus aí
físeannuiseas na fíubairg roin aip aon-láthair, tionsailair
Ruairí Í Í do hUibh gCinnrealaig, i nDóisír le teafann 45
Óláimhe Í na nGall a hÉirinn, agus marí jómairg Ruairí
do Láigníb, do-éuair Óláimhe, agus na Gáill, agus an téird
do lean do Láigníb é, i gcoillteach daingne óláimhe láim
jé Feajma Móiliúil Mhaothóig, dá nDóinean féin aip an tseom
fíubairg Ruairí. Marí do-éonnairic iomolúio Ruairí na c 50
játhair aip aí tí catá do fíleasgoal ó, do chuirí teacata do
Roibeairiú mac Stiabna, 'fíac aílraíair aíl an tír o'fágadháil,
agus na cíathair ceapait ná dúncteas aige aip beirt innse.
Aduibairt Roibeairiú ag fíleasgála róna teacataib, na c 55
tseáigfeas an tseáigfíleas le a ntáinig i nÉirinn. Fillid
na teacata leir na fíéalairb rion do Ruairí, agus n-a
fíloir ó, agus fóir aip n-a clóir ó, na cíathair
Mhuiiceada na Gáill aip aon-choiri, do chuirí jómairg Lingearád
Lion fíubairg agus rócaire aip Óláimhe Í agus na Gáillib do
bí 'na fíocair, dá milleas agus 60.

Marí do-éonnair aip clíairi Láigean an chíosc i mbaoisgal
a millte agus a miodóiliúisce ón fíraillín rín, do-níos vícheall
aip fíot do éalraíair do Ruairí Í Óláimhe, agus ír
aíllair do cíoscnuiseas an tseáit rín eatoigia, cónigeas
Láigean do léigear do Óláimhe aíllair fa dhu 65
o'fíacairib aíl uinlaict agus víleacat do beirt aige do
Ruairí, aíllair fa dual na fíac jis ó mbaio aip Láigníb
do séanam do jisogaib Éireann, agus ngeall jé comall
na fíotcánna rín, tuig Óláimhe mac óró féin, dajib' ainm
aíl, 'na fíall do Ruairí. Do fíeall fóir Ruairí a fíúj 70

fréin do chabhairt 'na minaoi do Óileanach, agus na híseáctaibh rín do gualairdach go ríosdáil le céile, acht amáin gur fheadh Óileanach do Ruairílín gian ní bhuadh mó roinnt Sallairibh do chabhairt i nÉirinn.

75 Agus go gairid ná éir rín tainig Muileann Mac Gearailt i dtúr an t-árainneachair go hÉirinn, do riéir an fheadraim tuig do Mac Muileacháda, ag fóir do chionn na cumha do fheadh Mac Muileacháda ná fréin ag do Roibealidh Mac Siabna an fóisíní ar lioimhe rín tréadach do chongnáin 80 leir i nÉirinn do bhuain a chlísé fréin amach. Agus i f é lion ríuaidh tainig Muileann i nÉirinn an tan roin, deicneadhári lúiníreath, tríosca gusainbéir, ag céad tríosdach, ag i f é ionad ari fheadraim cuan ag Lóch Garman. Aili n-a céloir do Mac Muileacháda ag do Roibealidh ní Mac 85 Siabna, Muileann do chuirdeachtaí i nÉirinn, do-chaudair 'na cionne go Lóch Garman, ag i f annraíon do chumhacht Mac Muileacháda ari gac ainsíleach tainig nuaileadh lucht Átha Cliath aili fréin, ag aili a atáilí lioimhe. Uime rín do chionóil Mac Muileacháda an ríuaidh roin l'é doil o'airgeadán 90 Átha Cliath, ag do phágairibh Roibealidh Mac Siabna ag tóibháil cairleán gan ionad daibh ainni an Chailleach anoir. 1. ná mille ó Lóch Garman amach, ag tríallair Mac Muileacháda ag Muileann Mac Gearailt ag uillónóil na nGall roin mairi aon lúin go fine Sall, gur hainigseach agus 95 loingseach an chlísíc roin leo.

Aili n-a céloir iontoíligh do bhuilgeáilí Átha Cliath, gur hainigseach agus gur crieacach ari chlísíc 'na osciúcheall, do-chaudair i gcomhaimle eacailighia fréin, ag i f é ní aili ari cinnéadair leo, georaidh iontach ag tiosólaicte tríomha o'órlí ag 100 o'airgead do chroi go Mac Muileacháda, do chionn ríosdáil ag

μέιττις ὁ ἥραξαῖς υἱοῦ, ἡ τὸ ἐπιγεασαρὶ θηλαιόνε ἐνισέ-
μαι αὐτὸν πινετείνει τοιν, ταρὶ τύμπαιον ἀν δαιλε
αμαὲ, ἡ τὸ ἔτελλασαρὶ τὸ οὐτιυθηλασαοὶ ταῦτα σεαρίτ
ταῦτα νουάζειν τὰ μιαῖνε αὗτας Μακ Μυριάδα οἵτια πιοτέ
γινούντο.

105.

Οὐδὲν οὐδεῖς Μακ Μυριάδα ιομοργίο ταῦτα σεαρίτ
ένιπι πιοτέ αὗτας τεατέτειν, τὸ γηπεινόν ταῦτα μεανμαίνειν
τένειν τὸ μιαῖνε πιοστόατέτειν Εἰγεαννα αὗτας ταῦτα πιοτέ.
1. Σαταδοίη Μόη, Κονκύθηρι Αθηναϊσαό, Λαβηατό¹
Λοινγρεατέ, Λαοδαίη Λοικ, η Μέγαινε Μόη, η ταῦτα πιοτέ 110
οὐδείς ζαθεατέ Εἰγεαννα τούτο τοινέ, η αυθυδαιτ
νάπιοντέ ζεατηνεατέ πάντα κυματαῦτα πιοσταύτα πιοτέ αὗτας
Εἰγεαννα τὸ οὐρηνατέ, ιονά α πεατηνεατέ τένειν. Ήταί τοιν δειπνήρ
Μακ Μυριάδα Μυιηρίτης Ζεαριατέ της Ροιβεατού της Στιαθνα² 115
τούτο ταῦτα λειτείνειν, ταῦτα πιοτέ α πιοτέ παν τοινέαντα
τό. Τὸ γηεαδαιτηρεατό της αοιηφεατέ εἶται, η τούτο αυθυδ-
ηνασαρι, τομαότης ημιαρά τό αν πιοτέ τοινέαντα οὐτιυθηλασαό,
ταμαότης λειτεατά τοινέαντα οὐρηνατέ απι ζεανν τωιλλιό
ταοινετό τοινέαντα Σαγραιοντέ. Ταιητηρίτοινος Μακ Μυριάδα 120
ημένητηραν τεατέτα τοινέαντα οὐρηνατέ απι ζεανν α πιοτέ της ζεατηνεατέ,
η αυθυδαιτηρίτοινος τοινέαντα οὐτιυθηλασαό της ητζεαν τένειν ταῦτα
τηναοι τοινέαντα Ζεαριατέ τότε Ροιβεατού της Στιαθνα. Ζιότεαότης πιοτέ ζαομίτης ζεατηνεατέ αν ητζεαν τοινέαντα
ζηλασαό. Οιητηρίτοινος Μυιηρίτης Ζεαριατέ της Ροιβεατού 125
της Στιαθνα ταῦτα πιοτέ ζεατηρίτης Μακ Μυριάδα αν
ητζεαν τοινέαντα οὐτιαγιλα ο Στριανγουέλ, η πιοστόατέτειν Λαίγεαν
τέ, τοινέαντα ητζεαν τοινέαντα οὐτιαγιλα ζεατηρίτης Λειτηρίτης
απιατέ τό, η τοινέαντα Μυιηρίτης η Ροιβεατού απι Μακ Μυριάδα
τειτηρίτης τοινέαντα Σαρητηρίτης η Ζα ιαρητηρίτης αιητηρίτης τοινέαντα 130.

μέιρ αν ḫeallainn τας όδοι Sagartia — Αὗται φοιλησίδες,
αρι γιαν, γο ՚Ερυile φέιν και μπον νο ḫeallainn νο: ἀντικαλλί^ν
νό-γαν, maille με τ' ινγίν φέιν νο ζαθαιτ 'να μιναοι
όδο, η μιούδαςτ Laiscean όσο λά φέιν απασ.

135 Συγέται τεαέτα η λειτηεαάτα λέ Mac Muicadha γο
καιαίλα ό Stianguell αρι αν γεύιρ γιον, η αρι γιούταιν
νονα τεαέταιδ 'να λάταιη, η αρι λέαξασ να λειτηεαάτο, η
φόρ αρι γελοιρ αν πειτιτ νο ḫab Mac Muicadha και Roibeajiro
mac Stiabna η Muirri γιας Geariailt και πέιπινη,
140 τηιαλλαιρ φέιν γο καιηπι ՚ιi Sagran, η νο παρη
κεασ αιρι τεαέτ νο θέαναιν γαβάλταιρ, cibé λάτι και γαιν-
τεοάσ νολ. Ζιύεασ, αι ταν νο ζυιζ αν ՚ιi μεαννια η
ιιτινη αν παρηλα, νι ζυγ αοντα ιομλάν νόδο, η νι μό νο
ζυγ έαρια αιρι. Αέτ θέανα νο ḫlualir αν τ-ιαρηλα λειρ
145 αν γκεασ γκαιρι, η νο ḫab αγα ollinuksas φέιν, η αγ
ollinuksas α πουιντιρε με τεαέτ και πέιπινη νόιδο, η γιλ
γιάνιζ ՚ιi φέιν ՚ειτ ollaιn με τεαέτ γαν τυιαγ γιον,
νο ζιηρi Réamann le Zjáj, mac William μιας Geariailt,
νεαλιθριάταιηι ՚ευό ՚ινε ιονά Muirri γιας Geariailt, γο
150 γιλαξ-՚ειρόηιν λειρ πουινη φέιν και πέιπινη, η αρι γιούταιν
να ερίση οδό ՚ιi έ άιτ αρι γκαδ γέ κυαν αγ Όύν Όοινναιλ,
θειέτηι μίλε ό ՚όιτ Láijse ՚ευό θεαρ, η νο μιέιρi Στιονικ
Stanihurst φα λί πουινηρι α πουιντιρε θειέτηεαθαρι μιτιρεασ,
η τηι μιέιρi τηιοικέεαέτ, η αρι θειιθεαέτ και θειή νόιδο, νο
155 ζόγθασαιρ ροιτ θαινγεαν cloé η εριασ γαν ιονασ γον.

Αρι γιούταιν ιοιηοιριο γέαλ γο ՚όιτ Láijse η γο
Μαοιληεαέλαιν Ο ՚Ερυολάιν, ՚ιi na n'Óeirē, γο θεάνγ-
ασαιρι να Γαιλ ՚ιi και γκομήρογυρ νόιδο, νο ḫab γκιάιν η
εαγλα ιαν υιλε μιορπα, η νο ζιασαιρι γο λαον-λάταιηι νο
160 θινηασ θοιναιηιλε γαν γεύιρ γιον, η νοδο i ερίση α γκομ-

airle, na dteoilteadh ó ionnraighe gur an Longphóirt i ghabhadar agus a mairbheadh agus a mioscóna.

Ó éirí rín táinig aonar go haon-láthair, agus do buidé a lion tríd míle feairi agus doil ó ionnraighe ná nGall roim. Ar a bheis agus Réamann chuaige, do-chaear ó amach go 165 meair míchealllúde, leis an mbeagán buidéne do thír aighe, agus comháil an tionscailgheasach rín, do chabhairt tionsca. agus teagmála óidíb. An tan ionomhíl ait-connaiúil Réamann na círbaile ionbhualte rí, do-chaear ó ari gcuilteibh gur an gcairgléan do chogaidh ré fém. Ó 'a-conncaonair na 170 Gaoitheil na Gaill ag iompóid, do leanas aonar go tian uárácteas iad gur an gcairgléan. Gaoitheal, an tan do mheas Réamann Delagros a earrgcairthe 'na óidíb go uána, do iompariú oírla, agus ári do-fairgnéire ari an tionscailgheasach rín na nGaoitheal, ionnuig, agus éagmair 175 ari mairibh ré óidíb, gur lioiteal agus creibháctnusúigheal ó chuíodh céad uioib leis an halt na haon-uairíe.

Ari utcaíteas ionomhíl na Féile Pháistílóin rian bhoigí mairi 'na óidíb rín, Anno Domini 1170, táinig iarla ó Scilanganell i nÉirinn, agus é lion a gcaileadh agut teacast 180 ó .i. ó dá céad uairíe, agus do gur i gcairgléanibh, agus lucht boigí, agus gac an tionscailgheasach ré gairgeal, agus é ionad ari gcaibhais ari cuan i bPáistíl Láirige. Ar a bheis ait-connomhíl ari feasó na creibhácte go utáinig iarla ó Scilanganell i nÉirinn, táinig Mac Muircheada go mairibh Láirige, agus éagmair 185 Roibeairt mac Siathna, agus Mac Muircheada mac Gealairí, agus Réamann Delagros agus comhainne agus gcaibhais ari iarla go lúcháiríteas Láin-méanmnáe, agus ari a bheis ait-connomhíl ari gcaibhais 190 Rí Aoimhneach do gcaibhais Pháistíl Láirige. Agus an tan pláinig ari gur an mbaire tuisceal a n-aitse a n-aoine-

feacht airi, tá bhuain amach, agus é cior ari a gcumhais féin, agus tairisí go dtí go dtí an t-imearlaíomh tá bhuairíodh ari tuintealí an baile tá gcoiméadó féin agus gcoigríomh, do língeaí oiliúna tairisí móraibh an baile, agus do mharbhaidh gacá a stáplá 195 riuí do lúcht an baile, agus do gáthas Maoilreacailinn Ó Faoláin, rí na nDhéirge Leo, agus i fhearradh Meic Muircíada tuigeadh a anam ó.

Tus céana Mac Muircíada a inéan leis agus inéanne an iarla an t-riácht ríoin — Aoife a hainm — agus do roghaíodh 200 rír i, agus aonad aonuignuisgádó agus gceiliúiseachas an cleamhais ríon róibh tá gacá leit, fágðair an t-iarla bárhoa láirílli i bPórt Láirge, agus tmeallair féin agus a fíluaig d'ionnraíse Ácta Cliat doon éigí ríoin, agus ní lúthair ari dothain duine buidh lúsga ari lúcht Ácta Cliat ioná Mac Muircíada agus na 205 gáill ríon d'fhaicirín éuca, agus do bhí Mac Muircíada láin d'fhioc agus d'faltanúr róibh-jean mairi an gceasna. Óig 19 rí iad do mharbhaidh a stáplá, agus do aonlaiceadair do heargon-órlaí anuasgal é, maillé ríe maothaí mairbh do cior agus aonudair 210 rír mairi aistír ó. Ari bfaicirín na nGall ríoin agus neigítear láigean do lionmhaí agus teacáit oiliúna, gáthair uathúan agus imeachla lúcht Ácta Cliat, agus cuimhne teacáta uathúan gur an iarla d'íarphairíodh ríosdá agus neictear airi. Lábhíair 215 Ó Tuataile, aigír-eagbog Ácta Cliat, agus geallair an t-aigír-eagbog doon iarla cuma agus bhráidíde ó lúcht Ácta Cliat do chionn ríosdá agus anacail d'fagáil róibh. An t-áin iomorú do bhí an neictear agus a tháinig eacúilí, do bhí Réamonn Delagros agus Miles Gogar, agus d'fhorbair do ríosdair óga mairi aon riuí, doon taoibh oile doon baile, agus fuairíodh ari áliaí ari ballairíbh an baile, gur ógairítear agus gur rao baod 220 leo iad, agus língíodh féin fán mbaile agus mairbhaidh gacá aon

apí a lusgadair ann. Acht ceana aji ngeabail éta Cliachtáin rion, iñ gealíri an comhairle do-lisónraí ann, ag ráidháir an t-áiríla Míliú Sogán ag tionscázúisean tairí aon pír ag coiméad an báile.

Oo thíomóiliú faltanur ag tionscázúir. Isiúr O Ruairic 225 jí Ó Briéifne, ag Mac Muiricáða, ag lus Mac Muiricáða mórléasach leis do Sallairib agus do Sáoróealaib don Ó Briéifne, gurí crieadaíocht agus loingseach ag cíniúc rion Leo, agus lí gábhraí neairt lió-tábhairt aji O Ruairic, agus aon dár dtaríla píú i nÉirinn. 230

O 'd-comhairle Ruairílú mac Tadhlaibhais agus Connachtach, jí Connacht ag uimhóiri Éireann, gurí Ó Briúr Mac Muiricáða aji an ríocht do thíomóiliú eacnamaíra ríomhe rion, cuiusque Ruairílú teacsta éuisce do éabhairt aitbhíri aili, tipe neamh-comhalla na ríotcánna do thíomóiliú eacnamaíra, ag tipe tairí éusg na 235 Sallair leis gan cead gan comhairle do Ruairílú, ag aji riostain dona teacstaib do Láethair Meic Muiricáða, iñ eað aonbhríadair:—

Anoir éuisgeamh, ari ríad, na cí fuil cion ná cáthair agat ari do mionnaitib, ná ari do thíomóiliú agus 240 comhalla ríosda uait, ag aonbhairt jí Connacht. Ruairílú O Connachtach jíos, tusa gcuimhíodh tú na deoiríaró-rc agat uait, go gcuimhíodh ré ceann do meic éuisce, agus gáéabhair gan tú féin do círi ariú agus sagartairib ari aitcíri ag 245 ari ionnaíbaó. 250

Oo ríó Mac Muiricáða na cí gcuimhfead a theoiríaró uait ari comhairle Ruairílú, ag aonbhairt go dtiobhráid tuille deoiríaró leis 'na gceann, agus tionscázúr ríocht ná ríotcánin lé haoinneac do Sáoróealaib go beit o'Éirinn uile aigse. Tángadair na teacsta tarí a n-airí go Ruairílú,

γη νοέταισι τό πλεαρχία μής Μυριάδα οιγία. Ο ὁ-κυαλαιός
Ρυαίδης αιτεαίς της εις Ιλιμιάδα, γαβαῖς φεαίς αὐθα-
τιόηι. ἐ.

255 Táinig rím. iontoifíos do leac clú ḡ oiliúdearlaicur na
nGall ríom fa Éigilinn uile, ionnuig duri ᵬab gallán ḡ
eagla ríri Éigileanii riompa. Rángadair tpiá rseal ón
raill a ḡ óna gallair rím i Sagartó, ḡ an tan at-élop do
liúis Sagartó na rseala ríom, tuig ruaglia gan long ná
báic do óol a haon-talamh dár ñeán liúf éin go hÉigilinn,
260 ḡ gan tpiácht ná ceannaisgeacht do óol innce, ḡ tuig mairi
an scéadairna ruaglia do gac aon dá dtáinig ó Sagartó i
nÉigilinn doil capa a n-airi alír fa péin a n-oisglieacca do
ðuain dísib go bhláit.

An tan aodh-connaijic an t-iajila gúilið' éigean dá
265 inniuinítear i mcheart uairó le fógraia an lioig, uime rín do-
chuairó an t-iajila ḡá a inniuinítear i do théanain comhaimile
eacolijia féin fan gcuilrín, ḡá is eað do-connajicar
dóibh, Réamann Delagros do choli go liúg Sagaran agá
fóillseisgach ó ó gúil. Dá choil-pearan ḡá aonta táinig an
270 t-iajila ḡá na Sceil gúil, ná níl, do nealitseasch leir an
tí do gheall umla ḡá óglácaír do théanain ó ó-fan .1.
Díajimaios Mac Murcaid, iú Laigean, ḡá gribé gabáiltsear
do-jinnneadai i níl, gúriab dá choil-pearan bua mian
leo a ciongbáil. Téid Réamann leir an aithearfing rín
275 go liúg Sagaran, ḡá is é ionnaid i gairbh an tan roin rán
Sceilgúninn. Agus rán bliaidain rín do mairbhad Tomáis
aigro-eagbog Canterbury, an cùigeara lá von Novlais,
ḡá ra hi aoir an Tígeapina an tan rín 1171. Agus is i
mBealltaine na bliadóna roin fuaipi Mac Murcaid .1.

Diarmait, iú Láigean, bár, ḡ do haónaiceadó i Féarainn 280
línírili Mhaois óg é.

Dála an líos Í, táinig go Sagartach, ḡ ari piocatán annaín
dó, ḡ do éinigeailear ná mhuintíri Ógairb' ainnm Herimont
Morti go Leitpleacailb. Leir go hiajila ó Stéananguell, 285
nÉirinni mairi aon pie Réamann Delagros, ná fósgrád don
iajila doil. 1. Sagartach gan cártae, ḡ ari utariseadach
nÉirinni dóib', nochtair Herimont a chuirg don iajila, ḡ
craillair an t-iajila do lártaíri mairi aon pie Herimont
Sagartach, ḡ ari piocatán do lártaíri an líos ó, ḡ do gseall
go utarbhiaidh Áct. Chiat, ḡ Rois Láigise ḡ bailte cuan 290
Láigean dó, ḡ ná oisgríeadaib' ná éir, ḡ an éinig oile do
Éóisgeadó Láigean do bheic ag an iajila féin ḡ ag a
fhiocat.

1. náriató iomoirí an chónaillte ríom do ceangal
eacuileadh, craillair an lí go ríuaig Líonmári maille iúr, 295
nÉirinn, gurí ghabh cuan ag Rois Láigise. Cúig céad
muiníle tainig Láig mairi aon pie hiomad mairic-gluaidh ḡ
túróisfeadach. Doir an Tíseapára an tan, ríom 1172. Ro
an iomoirí an lí ríal, bRois Láigise 'na náriató ríin, go
utáinfeadh uaire le na nGall do bhrí ríomh, 300
buiugéirig Loche Saman, do éabhairt umha ḡ onóra ó.

2. Táinig fóir iú Coisciríge. 1. Diarmait Móri Mág
Cáitreach, 'na lártaíri, ḡ do gseall umha ḡ óglácais do
chéanam ó. Táinig an lí ar ríin go Caireal, ḡ táinig
Domhnall Ó Óbriain, iú Luimníog, 'na coinne ann, ḡ tuig 305
umha ó amairt tuig Mág Cáitreach. Dá éir ríin do éinige
iú Sagart coiméad uairiú féin ari Coisciríge ḡ ari Luimneach.
Táinig ari mairé Muimhneach éinige iajirin, ḡ tuig ari umha

7 onóiri ó ó mairi an gceádrona. Do chuaith an ní tairi air
 310 go Roilte Láirige, 7 táinig ní Orlaighé chuipe annrín, 7
 tuig umha 7 onóiri ó amail tuigras na ní ríomh ríon.
 Tríallair an ní ari ríon go hAit Cliat, go dtángrasair
 Gaothóil Láirgean chuipe annrín, do éabhairt umha 7
 onóiri ó.

315 An tain iomolípi aon-chualair Ruairí Ó Conchúthairi, ní
 Éireann, a chói geasáil 7 an lucht ciora 7 cánaí eisir do
 bhi aige, 7 an lucht dá-tuig féin tulleam 7 tuaraisrual,
 do óul ari fágáit ríos Ságran, do meaf' na meanmain
 féin gomaod luig a do mairla ó ó umha do éabhairt dá
 320 ñeoín ioná d'á airmhdeoín uairí.

1f annrín do chuiri an ní diaf dá mbuinctí. 7 gcoinne Ruairí Úi Conchúthairi, 7 if iad do-chuaith ann Hugo Delacy 7 Uilliam mac Aldermel. Táinig Ruairí 'na gcoinne go bhuac na Sionna, go nuaearnaidh ríot 7
 325 cairpheasif iur an ní 'na Lácair ríon, 7 do gheall umha 7 onóiri do éabhairt ó. Táinig fóir Muirchead Mac Floinn, ní Miðe chuipe, 7 tuig é féin ó, amail do-
 ríonras cáid oile. Ionnuif na círbe ní ná caorpaí ná
 330 tigearna, néiginn na círbe tuig umha 7 tigearnaif oiliú.
 7 féin do ní Ságran an tain ríon.

Ari utcaict an gceannairi chua caíri ríon, do líon an airmíli
 7 fuaict 7 do bhuainti níos déana, ionnuif na círbe ari
 bheireann do luing ná do báirc teacáit ríe fágáilib na Ságran
 7 néiginn gur an ní, nó go dtáinig an mís meadáóna
 335 don ealpaca chua. Dá éir ríon tángrasair longa, néiginn,
 7 tuigrasair fágála gur an ní ó Ságrain 7 ón bfflaimc
 na círbe mairi iur, 7 tairi gád ní nochtaró do gur chuiri an,

Þára ðiaſt carthionál go Sagradaibh do loigdairleacáit an
 báir do hImpieadó ari San Thomář ó Čantereibhili, ⁊ iusna
 nseacáit an riú 'na pealgráin féin do éabhairic fáilte 340
 óibh ðan tajibadó roin, iñ eadó aðubhíadair, go scuire-
 riúr fionneal-bácait aili, ⁊ aili gacé talamh dá ngeabhad
 leig. Déar óoilisg iñ an riú 'na rgeala roin, dobuñ
 óoilisg ioná roin dó 'na rgeala táinig óna mac chuisce
 'na ðiaidh rín, tají atá an mac iobusó ríne aige do óol 345
 ⁊ reilb̄ cōjósine na Sagran i nseacáit go n-ánpas aige
 o' aistítheoín a atári. Do fáj óoilisgeas do-fairnéig ari
 an riú 'na rgealaibh rín. Giúeaibh iñ mó do chuirí
 aili an báir do hImpieadó ari San Thomář ioná gacé ni dá
 nsealúig a clann ⁊ a ðaoine aili. Uime rín cuijúr 350
 cíuinnippsusgáit ari tāitib⁹ a m̄sintíre chuisce do théanam⁹
 comáilile riú, ⁊ nochtair dóibh gacé connatáibhuit dá jaiibh
 'na cionn féin, ⁊ iñ i comáilile ari ari cíonnreao, tajonag
 m̄dóibh dá m̄sintíli do cíol iomáit do Sagradaibh, ⁊ é féin do
 óol 'na ñiaidh go gjiúos. Do-jiúneadó amblair rín Leo, 355
 ⁊ do an an riú, ag coi cíonnéadá ⁊ cōranta ari Éiginn.
 An tan ériá iobusó miúibh riú 'an riú 'nul i Sagradaibh, iob
 fáigaiibh tajonaga ag comhnead na cripce, tají atá Hugo
 Delacy ðan Miúe ⁊ fíce iomáitie tají aon riú, ⁊ fóig do
 ñionn bic-ðileas do Hugo ⁊ dá fílioct 'na 360
 ñiaidh. Do fáigaiibh fóig comhnead ðaile ðáta Cliat ari
 Roihealio mac Stiabna ⁊ ari illiúir m̄ac Gealait ⁊
 fíce iomáitie tají aon riú gona ñfusúinn. Do fáigaiibh
 tají an gceáonna i Loč Gáimain William mac Aldermel
 ⁊ Philip de Hastings ⁊ Philip de Brus, ⁊ fíce iomáitie tají 365
 aon riú ag comhnead an ðaile. Do fáigaiibh tají an

Scéadna i bPoiric Láirge Humfrie Bolum ḡ Hugo de
 Gundeuil ḡ Roibeaird māc Beaginairid ḡ ná fiúid i nDúire
 māri aon i mB. Tíallair an mī iairín i Sagartach ḡ iair
 370 roctain do láthair na gcaimisiúnál ná, aonútháirt go
 dtíobhlaibh a dtoil féin náibh i n-éigis mairbha S. Thomas,
 Sion go mbaibh mán a báraisce aige féin, ḡ tré mérið-
 eacáu ivili é féin ḡ mī fíanc mbaibh i n-imreagair.

NOTES

I. LABHRAIDH LOINGSEACH HAS HORSE'S EARS

Labhráidh Loingseach, according to the legend = 'the exile speaks.' His former name was Maon, 'dumb,' and he had been dumb in his youth.

2. The compendium γ is a form of the letter T used in Roman shorthand for et 'and.' In Irish it represents the corresponding agus or is. γ ime γ in, lit. 'about that' = 'for that reason.'

3. vo mairbheadh, 'he would kill, used to kill.' The pronominal forms ré, γ i, γ ao are rarely used except in the phrase ap ré, ap γ i, ap γ ao.

5. gáca bliadna, gen. of time. gáca is gen. sg. f. of gac. Cf. 7, 25; 24, 5.

6. mar atá, 'namely.'

9. Aictéaná, a connecting phrase, 'however,' 'moreover,' 'now.'

10. cuitir, 'fell.' For these forms see Introduction.

14. ag a iarrachá, lit. 'at its asking,' 'asking it,' where a anticipates the following clause gan . . . báruigéad.

15. γ i taobh γ ur vo fhiocc, 'since she had no other child'; taobh γ ur, 'depending on him,' 'confined to him in the matter of offspring.' Cf. 19, 45.

16. óá, 'if,' always takes subj.

25. rgeáidir, &c., 'he ejected the oppressive burden of his sickness.'

26. an céad tráinn vo teigéamhád do, 'the first tree he should come to,' from teaghlach, 'I happen.'

34. eiríoe = aírœ, aírtí.

36. is ead vo raoilte: the old neuter ead is found in such phrases with reference to a following clause, where present-day usage substitutes the masc. é.

2. DEIRDRE

9. Lá n-áon, 'one day.' The eclipsing n is the old ending of lá, which was neuter. Cf. mag nealta, buaird gáca, 19, 27.

18. go náibh, pres. subj., 'so that she may be.'

25. innuasáir, 'marriageable,' lit. 'fit for a mate (nuasáir).' Cf. ioncataváste, 'able to fight,' 7, 20.

34. *fion*, dat. sg. of *fear*. Cf. *cionn* from *ceann*, *goll* from *geall*.
 36. *né ráitsear*, 'to whom is said,' i.e., 'who is called'; *né* = *ne* + rel. a.
 mac, in the unaccented position between two proper names, the initial
 of mac is regularly aspirated.

39. *cúrpír i fáim*, 'she made known.'

47. *gona* = *go* n- 'with' + the poss. a. Cf. I. 61, 64.

50. *ta* or *tá*, a common form of the prep. *to* when followed by *gat*
 or *dap*. Cf. I. 80; 7, 22.

55. *don tír*, 'home.'

62. *a beag*, 'anything.'

67. *o'fáiltiugad* *ne*, 'to welcome.' *oo* with the *vn.* often expresses
 purpose.

87. *tá utáinig*, 'from which came.'

88. *an* *an* *oprougad* *rin*, 'in that manner.'

92. *gé mað beag*, 'though it were a small thing.'

94. *nár gáb . . . gneim*, 'did not take hold,' i.e., 'had no effect.'

100. *an cùlair*, 'behind.'

106. *fa feac*, 'in turn.'

114. *gona* *anhlaid* *rin*, 'so that is how.'

3. THE DEATH OF CONCHUBHAR

2. *ne mbeis* . . . *tóib*, 'that they might be.'

3. *mír cupat* or *cupat-mír*, 'champion's bit,' 'champion's portion.'

3. *buad*, gen. pl., unless it stands for gen. sg. *buada*, *buadhe*.

8. *meir-geasra*: the old nom. sg. was *meir* ȝ., from *meir*, 'fostering,' but in such names there was a tendency to leave the first part, which was weakly accented, undeclined. Cf. 27, 4.

11. *do léig* . . . *tá gcommead* *ne C.*, 'gave up comparing themselves with C.,' 'vying with C.'

13. *a comrór* *rin* *do gnioth*, 'so great a deed as that,'

23. *Craobh-ruad*, 'the Branch-red' or 'Red-branched,' is the correct form; gen. *Craobh-ruaidhe* (not *Craobe Ruaidhe*). Cf. 5, 2.

43. *do bi* i *utairgníre*, &c., 'it had been foretold that M. would avenge himself.'

56. *tá ñréasain* *péin*, 'to look at them,'

57. *é péin*, 'him (in person),' i.e. Conchubhar.

80. *annréin* = *anriún*. The classical poetry shows that it was accented on the first syllable.

91. *aga báruigad*, lit. 'at his slaying,' here 'being put to death.' The

words might also mean 'slaying him,' for only the context can show whether 'his' refers to the subject of the sentence or not. In line 94 we have *vá bárgað*. The substitution of *vo* for *ag* begins in the O. Ir. period. In Keating the forms are used indiscriminately. Cf. *vá atþrað*, 'worshipping it,' 13, 12; '*gá vtuargam*, 'being smitten,' 25, 155. Some modern writers recommend *gá óéanath*, 'doing it,' and *vá óéanath*, 'being done,' a distinction which appeals to the eye, though not to the ear; but this distinction is not supported by the history of the language.

106. *i noig*, &c., 'hoping that the kingdom would fall to himself.'

112. *aivo*, comp. *aivoe*; the *a* is short in the classical language. It is now lengthened in most dialects by the group *vo*. Cf. *taþla*.

4. THE SLAYING OF CEAT AND BÉALCHÚ

4. *go vtaþla*. In such clauses the *conj.* *go* has almost lost its force, and may be omitted in translating. Cf. *go bþacað*, 9, 22

6. *cum fa gneim*, 'overtake.'

12. *i gciotaib báir*, 'at the point of death.'

21. *geall ne*, 'almost.'

22. *giðeð*, (disyllabic with stress on -eð), 'however,' is really two words, *gið eð*, 'though it is so,' like *i eð*. In very late MSS. it is often incorrectly written for the copula *gið*, 'though it is,' and even for the simple *conj.* *gé* or *cé*, 'though.'

27. *cuijus iomcap raoi*, 'he caused him to be lifted up.'

28. *gobeit*, &c., 'until his wounds were healed.'

33. *fuair noig*, &c., 'suspected the plotting of that treachery'; *cogap*=*com-cop*, 'a putting together,' hence 'conference,' 'conspiracy,' 'whisper.' Welsh, *cyngor*, 'counsel.'

34. *baya*, 'inclination,' 'expectation.' Hence 'the night that the sons were to come.' For the proleptic *a* cf. 1, 14.

41. *i nioct Conall*, 'instead of Conall.'

45. *vá gcommaorðeath*, 'in triumph.'

48. *go nō ro = go vti ro*. *nō* is the old *pres. subj.* 3 *sg.* of *nóicim*, 'I reach,' just as *ti* is *pres. subj.* 3 *sg.* of *tigim*. Cf. 27, 156.

5. THE DEATH OF CÚ RI

¹ 1. *Cú Ri*; an older spelling is *Cú Raoi*, 'Hound of the Battlefield,' but in Keating's time the two spellings would represent the same sound.

4. *iol-maoneadh*, *gen. pl.* 'many kinds of wealth.'

10. *breas ðpalga*: *palga* is eclipsed by the preceding *gen. pl.* There is no phonetic reason for the eclipse of *breas*. It is the result of analogy.
19. *tugadán uct ap an dún*, 'they assaulted the fortress.' Cf. 11, 44.
31. a malairt, 'anything but her.'
39. *tug ceangal na gcoig caol aip*, lit., 'put the binding of the five smalls on him,' i.e. tied him neck, wrists, and ankles.
42. *Con gCulainn* for *Con Culainn*. So the *dat.* *oo Cion gCulainn* in I, 45 for *oo Cion Culainn*. The eclipse has spread by analogy from the *acc.* *Cion gCulainn*.
50. *vö óruim*, 'over.'
63. *táitbéim*, a cast often mentioned among Cú Chulainn's feats. The exact meaning of the word is unknown.
- éan aip gac epié tñob, 'a bird of them out of every territory,' which comes to the same as 'one of them in every territory.'
60. *pá neára*, 'which was nearest,' i.e., 'next.'
61. *lion rluag*, 'number of hosts,' i.e., 'with all his forces.'
- áip, 'free will,' now usually *aip*.
63. *i n-uatað rluag*. Cf. 29, 9.
84. *pir an rput*, 'down the stream'; so *pir an aill*, 'down the cliff,' line 100.
89. *oo lingeadán an lios ap C. R.*, 'they stormed Cú Ri's fortress.'

6. MORANN'S COLLAR

2. *ag a naibe* . . . *äge*: *äge* is here pleonastic. It has become universal in the spoken language, *ag a* being worn down to *ga* or *go*, and felt as a mere introductory particle. Cf. 10, 52.

7. *an mbreit gcoip*, *acc. sg.* of *an breat cōip*, here the object of a verb. It would now be used only after certain prepositions.

7. THE LEINSTER TRIBUTE

5. *oo minaoi*, 'as wife.' *oo* here = *oe*. Of 20, 1. The two prepositions had fallen together at an early period, and are never distinguished by Keating. The modern *oe* has been restored from the compound *viom*, *vioi*, *ve*, &c.

13. *vá cumhaib*, 'of grief for her.' *cumhaib*, *dat.* of *cumha*.

14. *víaf*. 'two persons' makes *gen.* *véif*, *dat.* *víf*; but *víaf*, 'ear of corn,' has *gen.* *véif*, *dat.* *véif*.

18. *néipeann*, the eclipse would be historically justified if the preceding noun were in the *acc. sg.* or the *gen. pl.*

8. THE DREAM OF CORMAC'S MOTHER.

1. *tongnað* (= *m+gnat*, 'unknown,' 'unfamiliar,' 'strange,' hence 'wonderful') is an *adj.* here as in the older language.
 11. *beanfarðeðr*, *fut. pass.* of *beanam*, now *bainim*, through confusion with *bain*.
 15. *pé n-a linn* *rin*, 'during the time of that' = 'thereupon'; then.
 18. *pian*, now *pánn*.

9. EITHNE AND HER FOSTER-FATHER

6. *go n-* 'with,' not to be confused with *go h-*, 'to.'
 13. *anaim*, now *panaim*.
 17. *bot*, *acc.* of *bot*. Cf. *bheit*, 6, 7.
 39. *cineál*, 'sorting,' 'distinction'; in l. 41 probably, 'affection.'
 53. *tiol*, 'disposal.'
ágom or *ágam* = *ág mo*.
 55. *cuiháð*, *acc.* of *cuihá* or *cuihá*, 'condition,' 'terms,' 'gift.' Cf. the *gen.* *cuihá*, 31, 77.

10. THE FOUR COUNSELS

2. *pé huðt mbáir v'fagáil*, 'at the point of death': *pé* (O. Ir. *fri*) took the *acc.*, hence the *eclipsis* after *uðt* is regular. For the idiom cf. l. 46 and 11. 48.
 9. *léigead* is the older form of the *vn.*, but *léigeán* is also used. Cf. l. 47, 66. So *tréigead*, 11, 78, but *tréigeán*, *ib.*, 68.
 16. *go scuiread*, *past subj.*, 'till he should send.'
 25. *anabard*, probably for *anba*, 'huge,' 'terrible.'
 35. *gan fíomhað uair*, 'untried by him.'
 45. *do féan naðar glac péin*, 'she denied that she had ever received.'
 61. *gabáit*. *ap* a *ioct*, 'to undertake.'
 70. *óp fáradap*, *lit.* 'from which they grew,' i.e. 'in which they were born.'
 73. *is ead is ráil do na mnáib*, 'this is the way with women.'

11. THE BATTLE OF CRIONNA

1. *táning fa bhráðar C.*, &c., 'usurped the kinship from C.'
 3. *íap mbleit a gíall*, 'when they had taken his hostages.'
 18. *oá ostuðair*, 'if thou bring,' *pres. subj.*, cf. 15, 12; 23, 39.
 23. *gonair*, 3 *sg. pret.*, *gonaf*, l. 25, 3 *sg. pres. rel.*, a good example of the difference of form and meaning.

27. *mat̄ fuair*, 'thou hast good reason.'
29. *ann*, 'for it,' or 'for him.'
31. *fealgura* is gen. in apposition to *piog*. Cf. 15, 40.
36. *go lion a fluag*, 'with all their forces.'
48. *pe huict̄ cāic do dul ran cat̄*, 'when the rest were about to go into battle.'
51. *lenn Laoic*, 'warrior's fury.' In Mid. Ir. *lond láith*. *Lonn* is properly an *adj.*, 'angry.' The old phrase was *lón* (or *luán*) *láith*, 'champion's light,' a beam of fire supposed to spring from the forehead in the fury of battle.
76. *cimceall*, 'circuit,' 'that he might bring Tara's wall within the space encompassed by his chariot on that day.'
80. *an ṽtugadaī leo*, 'whether they had taken in,' 'brought off.'
86. *tug aī*, 'caused.'
88. *cneafugadó̄ tāi gomh*, 'healing over pain,' i.e., a merely external cure.
98. *an ṽara maip̄*; as *an ṽara* does not change for the *gen. sg. fem.* the noun following is left undeclined. Cf. *i ciou an dara bliadain*, *Silva Gadelica*, p. 304. In the *masc. gen. sg.* we have *an ṽara cōigid*, 12, 13, but *an ṽpear lá*, 18, 14!
107. *go noeapnaīb*, &c., 'till it became a red hot mass.'

12. THE SIEGE OF DRUIM DÁMHAIRE

4. *ni le riap̄ a muiρip̄*, 'something to support his household.'
14. *báip̄ ciora*, 'an additional tribute.'
16. *cuirip̄ tionól aīj*, 'he assembled.'
21. *uict̄ pe huict̄*, 'face to face.'
27. *rior do cōp̄ i noáil*, 'to send for.' Cf. 16, 49.
41. *cuir q̄ teannnta*, 'contracts and bonds.'
43. *i n̄goll*, 'as a guarantee,'

13. CORMAC'S DEATH AND BURIAL

29. *aor gráid*, 'friends'; so *fear gráid*, 'friend,' 19, 38.
33. *go ṽcuile móip̄*, 'with a great flood.'

38. *riř an b̄fuad, nō riř an ḡc̄rōčař*, 'from the *fuad* or bier.' The word *fuad* is required by the context, but apart from this, in modernising his tales Keating frequently retains an old word and explains it by a later one. Cf. *míac nō míla*, 19, 79; *míallc̄rann*, nō *mo b̄lóř*, 23, 195.

14. WHO WERE THE DRUIDS?

4. ionar nuaidh, 'afterwards,' 'later on.'
11. do cleacðaoi, or cleacðtæoi, *impf. ind. pass.* of cleacðaim, cleacðtæim, 'I practise.'
21. þe huict beit ag déanath, 'for the purpose of making.'
25. an tan do ceileab, &c., 'when all these methods failed.'
30. toghairm, 'a summoning, invocation.' Cf. Scott's description of the *taghairm*, "Lady of the Lake," Canto iv. 4.
33. elata fir, 'wattles of knowledge.'

15. THE THREE COLLAS

1. níreann comes from cases like fear níreann. So in l. 11 and 13.
6. Láimh pé T. anoeas, 'on the southern side of T.'
9. áiteas, 'success,' now átar, 'gladness.'
12. vá raiþe, the *pres. subj.* with vá is common in the classic language. So vá nveacði, l. 19.
15. naðaið ar a thac againn, 'we shall prevail over his son.' So l. 19, vá nveacði, &c., 'if thou overcomest.'
25. vía, old form of vá.
27. bryteap o'f. S., 'F. S. is defeated.' Cf. l. 75.
40. an riog muipeadaig, such apposition was the rule in the older language. Cf. 19, 1, Ólármara, riog Éireann, but 18, 1, Tairis, ri Éireann.
46. vigeoltær, *fut. pass.* of vioðlaim, 'I avenge.'
57. riop gcaet, 'reason of war,' *casus belli.* riop, 'truth,' 'fairness,' was originally *neuter*, hence the *eclipsis* after the *nom. sg.*
70. lion reacð gcaet, 'to the number of seven battalions.' For this construction of the *nom.* cf 20, 21.

16. AODHÁN AND BRANDUBH

2. clann ingean, 'daughters,'
16. fa pi Albaen, 'who was king of Scotland,'
21. tug uet, &c., 'he proceeded to plunder Leinster first.'
26. fán oáil rin, 'concerning this matter.'. So riop na oála, l. 48. Cf. 10, 73.
31. ni vleagðar, &c., 'I am not bound to inform you of that.' vleagðar is 3 *sg. pres. ind. pass.* of vliugim.
35. i þróu fa leit, 'aside.'

39. *an mháthair atá iu Leit*, 'thy supposed mother!'
aithneócarð, now *aithnócarð*. Cf. *rainteoðar*, 81, 141.

41. *gab ionas* (=umac) 'undertake.'

47. *go scailleach*, &c., 'that the Dál Riada would deprive him of the kingship.'

17. THE PAGAN AUTHORS

8. *ap a bpionnatai*, 'who had been discovered to have falsified history.'

14. *mæd* = *má* + *pres. or past subj.* of *copula*.

18. PATRICK AND THE KING'S SON

1. *pí O Liatháin*, 'king of Uí Liatháin.'

2. *ni hionann* *g*, 'unlike,' cf. 22, 24.

6. *mac oigreaccta*, 'son and heir.'

10. *tug fa deara*, 'caused.' *fa deara* was originally a vb.. Cf. 25, 143.

11. *do gsearung*, 'became fervent.'

21. *do-čuaid ap ceal*, 'vanished.'

27. *ni pion-ja*, &c., 'it is not to me thou oweest thanks.'

29. *érim an rgeoil*, *lit.* 'the course of the tale,' i.e. 'the substance of what had happened.' Cf. 2, 8.

19. GUAIRE AND DIARMAID

2. *cailleac*, 'nun,' as in the older language. It is derived from *caille*, 'veil,' which is from Lat. *pallium*.

8. *pava*, old form of *pava*.

11. *atcunige* or *atcungið*, 'request.' This is the correct form, not *atcunge*.

13. *leat ap leat*, 'on either side.'

20. *ap pluaig-ne*. For the effect of the slender *n* of -ne on a preceding consonant cf. 29, 92.

21. *cúipeas cat*, 'that win a battle.'

26. *do beannung*, 'who blessed,' 'conferred a blessing,' by dwelling there, an expression often used of saints. Cf. *Silva Gadelica*, I., p. 53
 33, *cor fhiarhaig an roibe bendachad naem ann* . . . *atbertsat eo nár bendaig naem riam ann*. "He enquired whether there [in the island] were any benediction of some saint; but they [of the country] said that never had saint conferred a blessing on it." *Beatha Aodha Ruaidh*, 284, *an Doine in no bennac an Colam cenoair*.

33. *ni ful bpeit*, &c., 'nought can save thee from defeat.'

41. *dearg-ap a muintir do tabairt*, 'that his men should have been slaughtered.'

46. *g a minic a de bádai aige*, 'though he had often had'.
50. *do pinn gaoi*, 'at the spear's point.'
56. *a lór ealaðan*, 'on account of his art.'
63. *ap a t̄rauigé*, 'for grief that thou art under my power.'
74. *vá ngiallfad*, 'to whom he should yield.'
82. *neit*, earlier *neit*, is the gen. of *ni*, which is neut. of *neac*. Cf. I. 30.

20. THE ROAD OF THE DISHES

4. *riap buð ðearf*, now *riap ó ðearf*, 'to the south-west.'
5. *cúig*, in this word and in certain aspiration of the initial is the rule.
13. *go ngurðinn*, past subj., 'stay with me that I may pray.'
17. *táinig*, 'it came to pass.'
18. *a*, 'out of,' *a h-* before vowels, *af* before article and pronouns.
19. *tríalltaj leo*, 'they proceed.'
21. *lion a teaglaig*, 'with all his household.' cf. 15, 70.
25. *cug rúil reada*, 'he looked round' (*lit.* 'past him').
32. *leanair vo* (=ve), 'they stick to.'
40. *ittceap*, 'let it be eaten,' 3 sg., *ipv. pass.*

21. THE THREE WISHES

9. *pe fpiotal na pipunne*, 'to expound the truth.'
43. *gup bean*, &c., 'that he took away every blessing from him, if it is true,' i.e. 'if the story is to be believed.'

22. MOCHUA AND HIS THREE PETS

8. *croírfígeal*, gen. pl. of *croírfígil*, 'cross-vigil,' i.e. vigil or praying with arms extended in the form of a cross.
11. *ceana* need not be translated. It emphasises the preceding word.
13. *vo-niod rgiot*, 'he rested.'
20. *ni curiðe óuit*, &c., 'thou must not wonder at the deaths.'

23. THE CONVENTION OF DRUIM CEAT

5. *ap a méad vo mhuirear*, *lit.* 'for their amount of burden,' 'because they were such a burden.'
6. *ap a ðeacraðt a riap*, 'from the difficulty of satisfying them.'
9. *tríon breað nérpeann*, 'a third of the men of Ireland,' excluding the 'unfree tribes,' who did not count. The number of professional poets at this period is said to have been twelve hundred.

10. comnneab, Englished 'coigny'; ap.c., 'billeded,' 'quartered.'
27. érge rluag, 'military service,' 'campaigning.'
28. éarca, gen. sg. of éarc.
34. fa cuairtum, simply 'to.'
48. doctúir, now doctúir.
58. poibleaca, 'peoples,' 'tribes,' plur. of pobal.
71. bpreit aistrige, 'penance.'
76. rug vo bpreit air, 'sentenced.'
90. coill neacca, 'breaking the law.'
113. i nviol a fáruigte, 'to avenge the outrage to himself in the killing of Baodán.'
121. corr-éleireach seems to mean 'tricky cleric,' and there is a play on the word corr, 'heron.' In another version of the legend the queen accuses Colam Cille of practising a kind of magic termed corraginecht; Rev. Celt. xx, 40.
156. mo riap, 'to grant my wish.'
159. ataoi vo tafann, 'whom thou art banishing.' Cf. 24, 1. In the spoken language the prep. vo is reduced to a--Cao táim a théanai? 'what am I doing?' Only incorrect writers substitute ag or o in such phrases.
164. ap a lionnhaipe atáir, 'so great are their numbers.'
171. cop ap gcul, 'to set aside,' 'do away with.'
194. leanab, dependent form of leanfar, 'I shall not' urge thee further.'
196. map a mbiau, 'in the place where I shall be.'
204. bisair caireo go bprát uait, 'they shall have a respite from thee for ever.'

25. THE BATTLE OF BEALACH MUGHNA

25. i gceapt na ponna, 'by right of the division.'
38. Táit pé nglún, 'every alternate generation.' Cf. 29, 14, pé in this idiom is not a prep., but stands for O. Ir. la = ala, the unaccented form of aile, mod. oile, eile, 'other.'
41. iomtúra, lit., 'proceedings,' pl. of iomtúr, hence as prep. with gen., 'as regards.'
46. pé tríall, 'while going,' = pé tríall, 26, 156.
56. So bealtaine ap a gclonn, 'till the following May.'
57. corcár o'foghar, 'a fortnight of autumn,' i.e. 'the middle of August.'
61. i gcomaoim, 'in consideration of.'

69. *is spairf, &c.*, 'the meanness of thy spirit is easily seen from the softness of thy mind.'

82. *oipne* == *opainn*. + ne.

86. *gion go*, 'though not,' lit. 'without that.' *gion* is another form of *gan*. Cf. 29, 65.

100. *vá foglaim*, 'studying.'

106. *ulc*, *dat. sg.* of *olc*.

112. *vá gcoir* *g ap mancaigeact*, 'on foot and on horse.'

124. *giollarde an trúaig*, 'the camp-followers.'

131. *i gceannur reabha*, 'in command.'

138. *a céitíre oipead* *do fluaig*, 'four times as numerous.'

143. *fa deara*, from O. Ir. *fo-d-era*, 'which causes it,' from *so-fera*, 'causes.' Except in rel. clauses its verbal force is forgotten. Cf. 18, 10.

146. *uirpe*. Though *eac* is *masc.* the *pron.* referring to it is regularly *fem.* Cf. II, 170, 182, 188.

160. *gur gabádán . . . bhríeadt* *cuca*, 'that . . . were defeated.'

164. *laot* (Lat. *laicus*), when contrasted as here with *cléipeat* (Lat. *clericus*), keeps its old meaning of 'layman,' otherwise the secondary meaning, 'fighting-man,' 'warrior,' 'soldier' prevails.

164. *gan commorbad*, &c., 'but they were slaughtered indiscriminately.'

165. *vo hianacrae* *impf. past* of *anacraim*, *ainicim*, 'I save.'

177. *map i pappi go tnaicpató leat*, 'as best thou mayest.' One would expect the relative form *tnaicpató*. Possibly Keating has misunderstood his text here. The older version (*Three Fragments*, p. 208), reads, *amail i pappi cotmiocha*, where *co* is not the conj.; *cotmiocha* is 2 *sg. fut.* of *con-cim*, 'I can,' with infix *pron.* == 'it.'

186. *gur gabádán* *vá ngaoctair ann*, 'and pierced him with their spears.'

218. *i láith*, 'in custody.' Cf. *ap láith*, 28, 68.

26. THE PURSUIT OF CEALLACHÁN OF CASHEL

10. *oiveada*, used as *gen.* of *oive*, 'fosterfather,' 'tutor.'

12. *váil*, here 'arrangement,' 'compaci.'

14. *leat ap leat*, 'respectively.'

27. *gan agna gan éilrigdá*, &c., 'they renouncing all claim and title to it.'

28. *ap a ioncailb* *pén*, 'under his safeguard.' *ioncailb* is *dat. pl.* of *emeat*, *oimead* (1) 'face' (2) 'honour,' 'protection.'

40. *ni vleagair an misna o'fágáil*, 'Munster must not be left.'

112. *furðeall rámigte na fluað*, 'the leavings of the satisfaction,' i.e. 'whatever should be left over after satisfying the hosts.'
116. *buam ámac*, 'rescue,' 'recovery.' Cf. 30, 53.
121. *thá gcoír*, 'near them,' 'within their reach.' *cóir* is often confused with *coithair*, but it seems to be a different word.
127. *a g agallimha lochlannac*, 'speaking to the Norsemen.' For the form *agallimha* cf. 1, 26.
129. *tugadær aitne*, 'recognised.'
131. *ap cláraib na lunge*, 'on the deck of the ship.'
144. *taþ bóruðaib lunge amac*, 'overboard.' = *taþ bóro na lunge amac*, l. 147.
151. *téarñó*, 3 sg. pf. of *téarñam*, 'I escape.'
164. *vo-riinne vo coimhle*, 'determined.'

27. HOW BRIAN BÓRAIMHE BECAME KING OF IRELAND

1. *táinigr jin*, 'nevertheless.'
4. *maolraeaclann*.—In this name *maol* was originally declined as a *fem. noun*, but from being used only in the weak unstressed position, it has lost its declension, and *maolraeaclann* or *maileaclann* is used for all cases. Cf. 3, 8 note. Similarly *Oál gcaír* as *gen.* l. 43, &c., instead of *Oál Cai*. The process has been extended in the spoken language to cases like *pojt láirge*, which in Keating still makes *gen.* *Þuiric L.*, 31, 189.
11. *an tí*, now *an té*.
15. *coinne vo fheaghradh óróib*, 'to meet them.'
26. *cat vo fheaghrá óó*, 'to meet him in battle.'
30. *vo gáb coimhice*, &c., 'he asked the envoys to guarantee.'
42. *vo fheaghráil catá*, 'to do battle.'
49. *vo fluaðaib L. C. ap ceana*, 'for the rest of the hosts of L. C.'
56. *reagruigeasó*, 'let him maintain.'
67. *ionáir*, 'than (is).' O. Ir. *indaas*, here keeps the *rel.* ending of the 3 sg. pres. ind. It contains the verb *tá*. Before *pl. nouns* Keating still uses *ionáio*, but other distinctions of person and tense had long been lost, and the usual form was *ioná*.
83. *fan gcuír jin*, 'with regard to this matter.'
84. *voirtas ñlaitip*, 'ruin of sovranty.'
86. *cogair*, 'conference.' Cf. 4, 83.
89. *a þeas riob*, any of them. Cf. 3, 62.
91. *nárb foláir leo*, &c., 'they felt bound to secure some benefit.' O. Ir. *furoil*, 'excessive,' hence *ni p. ñam*, 'it is not too much for me,' i.e. 'I'

must,' 'I am bound to.' Cf. *ní móř tām.* *goðar*, 'good terms,' from *go* + *coř*, hence, 'profit,' 'gain.'

96. *ačt māř rīn*, 'either.'
112. *gān čoř gān čormeisce*, 'without surety or safeguard.'
119. *ó tāngair im tēac ūa*. 'To come to a man's house' was a technical expression for to do homage to him, acknowledge him as liega lord.
140. *ó neadac* is the regular *gen.* of *úi eadac* (*lit.* 'the descendants of Eochu'), but immediately afterwards we have *úib gCinnrealtaig*, in which the *dat. pl.* is used for *gen.* and eclipses like a *gen.* Place-names often become stereotyped in the *dat.*, which is more used than the other cases. Cf. *úib Ráedac*, *úib Laođairé*, *Cionn tSáile*, &c.

28. THE CAUSE OF THE BATTLE OF CLONTARF

21. *ra mođraine*, *nó ra óaoríyre*. Cf. note on 13, 38.
22. *neoc*, *dat. sg.* of *nead*.
31. *beirct* *tāa rugađ cluicē aři*, 'a move by which a game was won against him.' *tāa* = later *tā* from *te* + *rel. a*.
32. *tārī břireadō tioř*, 'by which they were defeated.' Cf. 15, 27.
37. *a flán rīn rúčaib*, 'I defy them to do that.'
43. *giolla gráða tā muintir*, 'a page of his household.'
56. *léalhtaoi*, *cond. pass.* of *lámhaim*, 'I dare.'
64. *lion cata do coř*, 'enough to fight a battle.'
66. *tā otuđ fulang*, 'whom he allowed.'
68. *třáct ceannaisgeac̄ta*, 'commerce.'

29. THE RETURN FROM FINE GALL

9. *i n-udatāo rluas̄*, *lit.* 'in fewness of hosts,' i.e. 'weak in numbers.'
14. *gac̄ né břeac̄t*, 'alternately.' Cf. 25, 38.
15. *tā břar noeoim*, 'with your consent.' For *tā* see note on 2, 50.
20. *coimhliónađ cata óníb-pean*, 'men enough to fight them.'
28. *tā otřian*. The *masc.* *tā* aspirated, the *neut.* eclipsed. *třian* is an old neuter.
30. *ní nabávap*, &c., 'the Dalcassians numbered only 1000 survivors of the slaughter.'
38. *do gočtađ leo*, 'they said no more.'
42. *aři a gcionn*, 'before them,' 'waiting for them.'
44. *coimhéođ*, 'watch.'
52. *třéna leigean*, 'for letting them go.'

53. *caitírde*, 2 pl. fut. ind. act. 'ye will have to,' not to be mistaken for the cond. pass. *vo caitírde*.

58. *rul pánig*, &c., 'would that we had died like our father, before such a misfortune overtook us as that they should demand hostages of us.'

66. *gion go mbeinn*, &c., 'if my army consisted of only a single attendant.'

75. *fa.coill*; 'into the wood.'

81. *ionnub gurab viocpharoe*, &c., 'so that our united action may be the more earnest on that account.'

82. *Léigfe*, 3 sf. fut. ind. dependent form.

83. *gluaire*, 3 sg. pres. subj.

91. *cáit*, here 'battalion.'

96. *atátaoi lion a n-icte rúv*, 'there are enough of you to eat those men.'

100. *ga feirroe*, 'what advantage?' lit. 'how is it the better?'

107. *von baile*, now worn down to *abale*.

109. *ap locad cáit oppia*, 'when their offer of battle had been refused.'

30. DIARMAID NA NGALL

4. *go bhréasabhrá*, 'with opposition'

9. *Oearbórgaill* or *Oear bfrongaill* is said to mean 'daughter of Forgall.' *Oear* (probably neuter) is unaccented, and has lost its declension. A gen. *Oeirbe frongaill* is sometimes found.

18. *cumann míniéine*, 'an illicit attachment.'

24. *mar gurab*, 'as though it were.'

30. *péna cáirtid ap céana*, 'to the rest of his friends.'

39. *vo fearath*, 'to defend.' Cf. 27, 56.

51. *leir*, 'for him to take.'

52. *lérb' feirroe*, 'who should be willing.'

64. *γ v'fíacaid ap R. teact*, 'R. being bound to come.'

71. *cré ihipéir*, &c., 'for disobedience to the king.'

72. *váil cabra*, lit. 'case, or state, of help,' i.e. 'prospect of release.'

89. *taobh ne*, 'with only.' Cf. 1, 15.

93. *coimhionól*, 'community.'

31. THE ANGLO-NORMAN INVASION

5. *i n-iméall . . . teaf*, 'on the south coast.'

11. *vo meaf*, 'to inspect.'

21. *ciora γ cánacair*, such pairs of alliterative synonyms are a common

feature of Gaelic prose. Cf. in this section ॒r̄uaig ॑g ॒rocaidé, 59; ॒milleadh ॑g ॒mioscórúigad, 60; ॒maighdeadh ॑g ॒mioscórúigad, 162; ॒cr̄osa ॑g ॒teaghlá, 167; ॑g ॒comhne ॑g ॒geortháil, 187; ॒uathair ॑g ॒imeagla, 211; ॒aictop ॑g ॒ionnáirbhad, 244; ॒r̄is ॑ná ॒fiochtáin, 248; ॒cuilleam ॑g ॒cuairiúral, 317; ॒coimheáda ॑g ॒doranta, 356.

- 30. ॒o' éin-théin, 'with one accord.'
- 32. ॒biúðba(16) ॒bunaid, 'hereditary enemy.'
- 40. ॒G ॒Concubair. ॒G is here acc. sg. after ॒pe, hence the eclipsis. Cf. I. 157.
- 41. ॒oo ॒gád ॒bapántar, &c., 'who had undertaken the protectorate of Ireland.'
- 59. ॒lion ॒r̄uaig ॑g ॒rocaidé, 'with all his forces.'
- 132. ॒i ॒mbun ॒oo ॒geallairn ॒oo ॒coíall, 'ready to fulfil your promise.'
- 147. ॒ráimig ॒uir, 'he could.'
- 148. ॒oo ॒cúip, 'he sent.' Réamann is the object.
- 161. ॒na ॒deoiriòd ॒o'ionnraige, &c., 'to attack the strangers in the fortress.'
- 165. ॒cúige, 'coming towards him.'
- 182. ॒gád ॒orong ॒pe ॒gaírgéad, 'men-at-arms of every description.'
- 192. ॒tar, 'above,' 'in addition to;' cf. I. 337.
- 203. ॒von ॒cúip ॒r̄om, 'straightway.'
- 204. ॒buð ॒luiga ॒ap ॒luict ॒Áta ॒Cliait, 'whom the people of Dublin hated more.'
- 242. ॒cúrpó, 3 sg. pres. subj.
- 243. ॒nac ॒géabait ॒gan, &c., 'will take nothing less than,' i.e. 'will be content with nothing less,' &c.
- 259. ॒oár'bean ॒uir, '(of those) that belonged to him.'
- 277. ॒an ॒cúigeat Lá ॒von ॒noolais, i.e. on the 29th of December.
- 332. ॒ap ॒bheit, 'possible.'
- 334. ॒an ॒ihi ॒meabónaç ॒von ॒earríac, 'the mid month of spring,' i.e. March.
- 348. ॒oo ॒cúip ॒air, 'affected him.'
- 353. ॒na ॒cinn ॒péin, 'before him,' 'threatening him.'
- 372. ॒tríe ॒péiseacab, 'for making peace.'

FOCLÓIR.

- abb, *m.*, *gen.* -ab, abbot.
 abáct, *f.*, mirth.
 achtarán, *m.*, reproach.
 aðbal-mór, very great.
 aðnacal, *m.*, burial, burying.
 aðnacim, I bury.
 agallam, *f.*, *gen.* -llíha, used also as *dat.*, addressing, accosting.
 agha. *m.*, demand, claim.
 aicme, *f.*, class; a portion, some.
 aómilleab, *m.*, ruin.
 aér, aéir (disyllabic), *m.*, *gen.* aeoir, *dat.* aeoir, air.
 aimbearf, *f.*, outrage.
 aimbreac, *f.*, inordinate demand.
 áineas, *m.*, pleasure.
 ainniú, *f.*, blemish.
 ainniúanac, covetous, importunate.
 ainniúoc, *m.*, *gen.* ainnreac, evil plight.
 airciorac, greedy.
 airmadur, *m.*, sovranty.
 airmé, *f.*, herd.
 airméana (airdeana), signs, tokens.
 airmid, I plunder.
 airmic, certain; often o'airmic, o'airmic.
 airmín, *f.*, place.
 airméir, *f.*, cattle.
 airméag, *m.*, *gen.* -is, restoration.
 airmac, go h., voluntarily.
 aitbean, *m.*, reproach, blame.
 aitbeoðad, *m.*, resuscitating.
 aitbearf, *m.*, answer, message, speech.
 aitcle, in phr. a h. with *gen.*, after.
 aitméile, *f.*, regret.
 aitriðað, *m.*, deposition.
 ale (a le = i le) hither; ó fin ale, ever since.
 alló, in phr. i n-a., in the olden time.
 altrámi, *m.*, fostering.
 amair, *f.*, fool.
 amur, *m.*, attempt.
 anacal, *m.*, protection.
 anasm, now fánasm; *vn.* anfhain
 anþroð, *f.*, captivity.
 anþoplann, *m.*, outrage.
 antrom, *m.*, great weight, overwhelming numbers.
 annra, comp. dearer.
 aogáipe, *m.*, shepherd, herd.
 aonta, *f.*, consent.
 aontumha, *f.*, the unmarried state; in *gen.* sg. as *adj.*, unmarried, marriageable.
 ór, *m.*, slaughter.
 órað, *m.*, opportunity.
 ariðam, *f.*, plundering; *pl.* ariðne, spoils; ariðne serves as *gen. sg.*
 áriðastur, *m.*, bravery, might.
 óruð, *m.*, dwelling.
 aðcón, *m.*, expulsion.
 aðlaið, prompt, quick.
 baitear, *m.*, crown of head.
 ban-cáinteac, *f.*, female satirist.
 ban-óglac, *f.*, maid-servant.
 banntræct, *m.* (*collect.*), women.
 bároð (bároð), *m.*, guard, garrison.
 beaðgaim, now bioðgaim, I start.
 beanaim = mod. bainim.
 beaðbaim, I boil.
 bearmaim, I make a breach, gap in.
 biatad, *m.*, feeding, furnishing food-supplies.
 bíle, *m.*, a great tree.
 biopar, *m.*, water cress, now biolap.
 bioð-foglað, always plundering.
 bioð, *m.*, world, in phr. fán bioð or ap bioð, at all.
 bið-vílear, fee-simple.
 biðin, in phr. vo biðin, on account of.
 bleogaim, milking.
 bocán, *m.*, he-goat.
 bogá, *m.*, bow; luct b., archers.
 bogac, *m.*, marsh, bog.
 bóicéadac, owning a hundred cows.
 boilg-léar, *m.*, blister.
 boinn, calf.

- bo^t, f., hut.
 brága, f., gen. -o, neck.
 bráigheanach, m., imprisonment.
 bráighe, pl. bráighe, hostage.
 bráictim, I disclose.
 bráitreachas, m., brotherliness.
 brat, m., gen., bruit, cloak, mantle.
 bréastnúigim, I purpose, design.
 bréito, m., cloth.
 bríreath, m., breaking, defeat.
 bróid, f., captivity.
 brú, bank.
 brú f., belly; gen. bronn.
 brúgair, m., landowner, farmer,
     hospitaller.
 brúinne, f., breast; dat. pl.
     brúinnib.
 buaidh, m. (formerly n.), victory;
     virtue, excellence, magic;
     property.
 buain, f., used as *vn.* of beanaim, I
     strike, &c.
 buannaist, f., quartering, billeting,
     soldiery.
 buimead, f., foster-mother.
 buin-ctor, m., tax, tribute.
 buirgeir, burgess.
 buirgesíreac, m., id.

 cablaic, m., fleet.
 cádair, m., veneration.
 cádair, venerated.
 cáin, f., gen. cána, tribute.
 carpe, m., respite.
 carpead, m., friendship, alliance.
 carpte, m., pillar.
 carpmearc, signal, alarm.
 cánaid, m., tribute.
 cantam, f., singing, reciting.
 caob, f., clod, lump.
 caomhaic, m., kindness.
 caon-dútrachtac, devout.
 caonnaic, m., moss.
 caorann, m., rowan-tree.
 caprán, m., a sickle.
 carair, f., complaint, complaining.
 cat-láctair, f., battlefield.
 cealtair, f., masq., disguise, cloak,
- ceana, sins.
 ceannúigeac, f., commerce.
 ceap, m., block, stock.
 ceapo, f., (1) art, (2) craftsman.
 ceileabhráim, I bid farewell.
 céim, f., step, degree, circumstance;
     way.
 ceir, f., question; pl. ceaird.
 ceolán, m., a little bell.
 ciarrá, waxed.
 cri, what? c. pá, why?
 cimeac, m., prisoner.
 cineadh, m., race.
 cinnim (1), I decide.
 cinnim (2), I excel.
 cion, m., gen., ceana, esteem, re-
     gard, repute.
 ciorgaill, circle.
 ciorgáin, f., tribute.
 claochloch, m., changing.
 claoim-bréac, f., false judgment.
 cloigean, m., skull.
 cnáipe, m., button.
 cuead, f., groan.
 cnuairc, m., gathering.
 cóigeara, m., provincial king.
 coill, f., breaking (a law).
 comhdeact, f., act of accompan-
     ing; i sc., in attendance on.
 comhdear, equally adapted, indif-
     ferent.
 comhdear, m., gen., -cta, keeping,
     watch.
 comheargair, m., fight.
 comhéigisim, I compel.
 comhéighe, f., hosting, expedition.
 comhfhil, m., kindred.
 comhpe, f., protection.
 comhneartmáir, strong.
 comneal-báta, m., excommuni-
     cation, interdict.
 coirpe, m., cauldron.
 coirsgim, I hinder.
 colba, m., post, door-post.
 colg, m., beard of barley.
 colltar, m., coulter.
 comhagallamh, f., conversation.
 cornall, m., fulfilling, fulfilment.

- comaoim, *f.*, favour.
 comhaibh, *m.*, heir, successor.
 combáid, commbáid, *f.*, affection, partiality, alliance.
 comhbál, *f.*, meeting, assembly.
 commaoideadh, *m.*, boasting.
 commór, equal.
 commónaim, I convene, join (battle), agree, settle.
 comhrag, *m.*, fight.
 comhruagán, *f.*, smiting.
 compad, *m.*, gen., comparta, compact.
 conntabairt, *f.*, danger.
 Cospáir, *m.*, Lent.
 copair, *f.*, fringe, border.
 corsgar, *m.*, triumph.
 corsgrád, triumphant.
 cornaim, I defend.
 cornath, *m.*, gen. coranta, defence.
 cráibteac, pious.
 crann-corp, *m.*, casting of lots.
 crann raignéal, chancel-screen.
 crann-tabaill, *f.*, slipp.
 créact, *f.*, wound.
 creanaim, I spend, expend (*ne, on*).
 criostnugadh, *m.*, trembling.
 cró, *gen.* craoi, *m.*, hut, celt.
 crólige, *f.*, wasting.
 crunn-bláata, round wattles.
 cuibhrigte, bound, fettered.
 cuil, *f.*, fly.
 cul, *m.*, back; *an* culaitb, behind;
     an scúlaitb, backwards; *cop an*
     scúl, abolish.
 curha, *f.*, gen. -b, sorrow.
 curha (corha) *f.*, gen., *id.*, and -b, condition, reward.
 curhain, now curfum.
 cumat, brief.
 cupata, gallant.

 vabat, *f.*, vat.
 válim, I distribute.
 vangean, *m.*, fastness.
 vála (*pl.* of vål, state condition), as prep. with gen., as regards.
 vatto, fosterchild.

 valtaidh, *m.*, fostering, maintenance.
 vaoipre, *f.*, bondage.
 vaoisgean-rlasg, *m.*, rabble.
 váract, *f.*, madness, violence.
 veal, *m.*, brooch.
 veapbaid, *m.*, trial, test.
 veapóile, *f.*, wretchedness, meanness.
 veig-solac, wise, prudent, experienced.
 veocán, *m.*, deacon.
 viamair, dark, secret; *as subst.*
     secret part, recess.
 vibeint (vobint), *f.*, banishment.
 vifpeangs, *f.*, rapine.
 vibum, I expel, banish.
 vísperette, not to be believed.
 visean, *m.*, protection.
 visear, own, special; loyal, faithful.
 vimear, *m.*, contempt.
 viocon, *m.*, removing, putting away.
 viogál, *f.*, vengeance, avenging.
 viomda, *f.*, indignation.
 vioríct, *m.*, directing.
 visot, *f.*, less.
 viseac, *f.*, loyalty.
 vísneab, *f.*, hermitage
 víultaim, I refuse; *v. vo*, I renounce.
 vligim, I ought, am bound; I deserve.
 vligteac, lawful.
 vlinh, *f.*, mass, cloud.
 vlinct, close, compact.
 vocamal, *m.*, difficulty.
 vo-fáirnéire, indescribable.
 vóig, *f.*, hope, trust; opinion.
 vodramg, *f.*, hardship.
 vóineann, *f.*, bad weather.
 vóirpe, *m.*, oakweed.
 vóirb, *f.*, worm.
 vóirtim, I pour, spill.
 vreas, *m.*, bard.
 vroic-fáirvine, *f.*, prophecy of Hl.
 vroibeadóir, *m.*, bridge-maker.
 vrong, *f.*, multitude, people.
 vú, meet, due.

v <u>da</u> b, <i>m.</i> , trouble.	f <u>ar</u> ó ð , <i>m.</i> , retaining, detaining.
v <u>da</u> l, <i>n.</i> , inherited right.	f <u>ar</u> ó ð im, I stop, check.
v <u>da</u> lg <u>ur</u> , <i>m.</i> , tribute, due, lawful claim.	f <u>e</u> a <u>c</u> t, time, occasion.
v <u>di</u> l, <i>f.</i> , element.	f <u>e</u> a <u>d</u> mann <u>a</u> c, <i>m.</i> , steward.
v <u>du</u> n <u>ab</u> , <i>m.</i> , fortress.	f <u>e</u> a <u>p</u> ann cl <u>ar</u> ði <u>ñ</u> , sword-land.
v <u>ú</u> t <u>a</u> ig, <i>f.</i> , gen. v <u>ú</u> t <u>ic</u> ce, country.	f <u>e</u> a <u>r</u> , in phr. i <u>f</u> f. v <u>ó</u> i <u>b</u> , they know.
v <u>ú</u> t <u>tu</u> g, <i>m.</i> , hereditary right.	f <u>e</u> i <u>ð</u> om, <i>m., gen.</i> f <u>e</u> a <u>ð</u> ma, operation,
	effort, use, function.
e <u>a</u> c <u>t</u> (<u>a</u> c <u>t</u>), condition, stipulation.	f <u>e</u> í <u>le</u> , <i>f.</i> , hospitality.
e <u>a</u> c <u>t</u> ra, <i>f.</i> , expedition.	f <u>e</u> ill-be <u>ar</u> t, <i>f.</i> , treacherous act.
e <u>a</u> c <u>t</u> ra <u>n</u> n, <i>m.</i> , foreigner.	f <u>e</u> iac, <i>m., gen.</i> f <u>e</u> it, raven.
é <u>a</u> u <u>á</u> il, <i>f.</i> , spoil, gain.	f <u>e</u> ian-bo <u>t</u> , <i>f.</i> , hunting-booth.
é <u>a</u> u <u>á</u> ra <u>ba</u> c, useless.	f <u>e</u> inn-rg <u>é</u> al, <i>m.</i> , romantic tale.
e <u>a</u> g <u>or</u> , <i>m.</i> , order, arrangement, array.	f <u>e</u> io <u>ð</u> ða, angry.
é <u>a</u> g <u>ca</u> o <u>im</u> , I complain.	f <u>e</u> io <u>ð</u> ba <u>ð</u> , <i>f.</i> , wood.
é <u>a</u> g <u>cu</u> a <u>ir</u> , infirm.	fion <u>g</u> al, <i>f.</i> , murder of a kinsman.
e <u>a</u> g <u>na</u> , <i>f.</i> , wisdom.	fion <u>g</u> al <u>a</u> c, <i>m.</i> , murderer, traitor.
é <u>a</u> l <u>ó</u> ð, <i>m.</i> , departure, flight, elopement.	fionn <u>a</u> im, I find out.
e <u>a</u> l <u>ta</u> , <i>f.</i> , flock.	fio <u>rn</u> ge, <i>m.</i> , fresh water.
é <u>a</u> ru <u>a</u> , <i>m.</i> , refusal.	f <u>ic</u> ce <u>al</u> , <i>f., gen.</i> fiddle, chess.
e <u>a</u> rr, <i>m.</i> , end.	f <u>le</u> a <u>ð</u> , <i>f.</i> , feast.
e <u>a</u> ra <u>onta</u> , <i>f.</i> , disunion, enmity.	fó <u>br</u> am, I attempt, set about, mean.
e <u>a</u> ra <u>onta</u> c, hostiile, violent.	fog <u>ar</u> , <i>m.</i> , sound.
e <u>a</u> ra <u>ba</u> ð <u>a</u> c, needy, in want.	fog <u>al</u> , <i>f., gen.</i> fog <u>la</u> , plundering.
é <u>a</u> rg <u>ð</u> a, <i>m.</i> , moon.	fog <u>ra</u> (<u>b</u>), <i>m.</i> , proclaiming.
e <u>a</u> rg <u>ai</u> u <u>m</u> , I curse.	fog <u>ur</u> , near, comp., foug <u>re</u> .
e <u>a</u> rg <u>z</u> ar, <i>m.</i> , fall.	fou <u>rc</u> ea <u>al</u> , <i>m.</i> , instruction.
e <u>a</u> rg <u>z</u> ora, <i>m.</i> , enemy.	fou <u>rh</u> ding <u>im</u> , I press.
é <u>i</u> o <u>ip</u> , in phr. bu <u>ð</u> é <u>i</u> o <u>ip</u> , it would be possible.	fou <u>rh</u> ine <u>a</u> c, violent.
e <u>i</u> o <u>ip</u> = i <u>o</u> i <u>ip</u> .	fó <i>ip</i> im, I help, save, rescue.
é <u>i</u> gean <u>-</u> a <u>il</u> , <i>f.</i> , hard plight.	fou <u>rt</u> ill, strong.
é <u>i</u> gr <u>e</u> , <i>f.</i> , poetry ; (collect.) posts.	fou <u>ng</u> te <u>at</u> , secret.
e <u>in</u> a <u>c</u> = <u>in</u> a <u>ek</u> .	fonn, <i>m.</i> , land.
é <u>i</u> m <u>ó</u> ð, I refuse.	fop, (archaic), on.
é <u>i</u> pic, <i>f., gen.</i> é <u>i</u> ap <u>ca</u> , fine, required.	fou <u>rá</u> il <u>m</u> , I order, command.
é <u>i</u> rim, <i>f.</i> , course, outline (of story).	fou <u>rá</u> pe (<u>prop</u> ri <u>á</u> pe), <i>f.-</i> guard, watch.
f <u>ai</u> ll, <i>f.</i> , neglect.	fop <u>ba</u> ir, <i>f.</i> , siege.
f <u>ai</u> nr <u>é</u> ir, <i>f.</i> , relating, telling.	fop, <i>m.</i> , halt, stay.
f <u>ala</u> , <i>f.</i> , - <u>ó</u> , enmity.	f <u>or</u> long <u>ð</u> ort, <i>m.</i> , encampment, siege.
f <u>al</u> tan <u>ur</u> , <i>m.</i> , id.	f <u>re</u> a <u>go</u> al, <i>m.</i> , serving (of food, &c.).
f <u>ao</u> ri <u>u</u> on, <i>f.</i> , confession.	f <u>ri</u> oc <u>na</u> m <u>a</u> c, careful, attentive.
f <u>ao</u> th <u>ai</u> m, I consent to.	f <u>ri</u> ot <u>-bu</u> al <u>ð</u> , <i>m.</i> , repercuision.
f <u>á</u> pat, <i>m.</i> , wilderness.	f <u>ri</u> ot <u>á</u> la <u>m</u> , <i>m.</i> , serving, waiting upon.
f <u>á</u> rig <u>ð</u> im, I fly waste.	f <u>ro</u> in <u>ab</u> , <i>m.</i> , test, trial.

- fuaðað, *m.*, carrying off.
 fuðra = fóðra.
 fuðsláð, *m.*, ransom.
 fuimleð, *m.*, waiting, delaying.
 fuimeann, (*foimeann*), *f.*, host, troop.
 fuimtann (*foimtann*), *f.*, sufficiency, due number.
 fuimtæt, *f.*, help.

 gá, *m.*, gen. gáoi, spear.
 gá, *int. adj.*, what?
 gá=cá, where?
 gábáltað, *m.*, conquest.
 gáir, *f.*, cry.
 gármim, I call.
 gallán, *m.*, pillar-stone.
 gær, in phr. i ngeær, near.
 geallað, *m.*, gen. -áið, promise; geallath, *gen.* -áiðh, *id.*
 geannmað, chaste.
 geanráð, uttering complaints.
 geom, *f.*, birth, offspring.
 geintlíð, magical.
 geir, *pl.* gearf, spell, tabu.
 gall, *m.*, hostage.
 gallaim, I submit.
 galr, *m.*, bar, prohibition.
 gleic, *f.*, struggle.
 glán, *f.*, generation.
 gob, *m.*, beak.
 goil, *f.*, valour.
 gon, *f.*, gen. *pl.* góin, wound.
 gráð, *m.*, grade, degree.
 gráin, *f.*, horror.
 græfaræt, *f.*, instigation.
 græfaræm, I excite, instigate.
 græim, *m.*, hold.
 gríðarægim, I stir up.
 gríðaræm, *id.*
 gnoo, soon.
 gnog, *f.*, stud of brood mares.
 gnian, *m.*, bottom (of sea).
 gudir, *f.*, danger.
 guilim, I weep.
 h' = t', t', thy.
 iððaim, I close.
- iðríméirge, *f.*, matins.
 iall-čraonn, *m.*, sandal.
 iðrath, afterwards, thereupon, then.
 iðpla, *m.*, jarl, earl.
 imcian, very long, far.
 imedla, *f.*, great fear.
 imeall, *m.*, edge, border.
 impríðe, *f.*, intercession.
 imreasán, *m.*, strife.
 imrim, I inflict, practise (death, deceit, &c.).
 imfniómáð, anxious, distressed.
 inçinn, *f.*, brain.
 inðéanta, to be done.
 inneall, *m.*, arranging, fitting, setting up, array; state.
 innilt, *f.*, handmaid.
 innhe, *f.*, wealth.
 iðc, *m.*, payment, retribution.
 iððal, *m.*, idol.
 iððan, pure.
 iððairt, *f.*, offering, sacrifice.
 iðomarbáð, *f.*, dispute, contention.
 iðomáineð, *m.*, reproaching.
 iðomorro, indeed, however, but moreover, now.
 iðomráitteæd, famous.
 iðomruðað, *m.*, skirmishing.
 ionær, *m.*, tunic.
 ionær = i n-ðr.
 ionnærðaim, I expel.
 ionnáur, *m.*, wealth.
 ionnraic, upright.
 ionnrað, *m.*, invading, harrying.
 ionnraigé (-gáð), *f.*, approach, in phr. o'i., towards, to.
 iontaðoða, to be trusted.
 iontwigte, to be understood.
 iorðail, *f.*, fight.
 itge, *m.*, petition.
 iubær, *m.*, yew.
 iublárðe (ioðlarðe), heathen.

 laðt, *m.*, milk.
 laðtna, grey.
 láim-ðia, *m.*, idol.
 lán, full; a l. (*lis.* its full), many.
 látaip, *f.*, place, presence.
 leac, *f.*, flagstone.

Leathán, *m.*, importuning.
 Leagáid, *f.*, legacy.
 Leathnáct, *m.*, new milk.
 Leatg, reluctant.
 Leattphomáct, partial.
 Liá, *m.*, *pl.* -gá, stone.
 Liairg, *m.*, physician.
 Lingim, I leap.
 Lion, *m.*, full number.
 Liorfá, importunate, tedious.
 Lón, *m.*, provisions.
 Longphort, *m.*, stronghold, camp.
 Lór, enough.
 Longairpeáct, *f.*, investigating.
 Lor, in phr. a lor, owing to.
 Luacáin, *f.*, rushes.
 Luadá, *m.*, mentioning.
 Luag, *m.*, speed.
 Luéig, *f.*, mouse.
 Luéct, *m.*, *gen.* loéctá, people.
 Luigeas, smallness.
 Luingeas, *m.*, fleet.

 Maéaire, *m.*, plain.
 Maéadoin, *m.*, youth.
 Maé. (originally *n.*); *gen.* maíge, maige, *pl.* *id.*, plain.
 Maic-cléireáct, *m.*, a young cleric.
 Maróm, *f.*, rout.
 Marign, *f.*, woe, moan.
 Marímeadúir, *m.*, forgiveness.
 Marón, *f.*, remaining.
 Marla, *m.*, insult.
 Méala, *m.*, sorrow.
 Meall, *m.*, lump.
 Meas (1), *m.*, thinking, estimation, judgment.
 Meas (2), *m.*, fruit.
 Miad, *m.*, measure, sack.
 Miap, *f.*, dish.
 Míceáilíde, mad, reckless.
 Miocónigim, I destroy.
 Miol, *m.*, animal.
 Mionnaigim, I swear.
 Miúr, *f.*, piece, bit.
 Miorgair, *f.*, spite.
 Miúr, (-iúg), in phr. iñ m., it is time.
 Moic-éirge, *f.*, early rising.

Moég, *m.*, thrall.
 Moegráine, *f.*, servitude.
 Molc, *m.*, wether.
 Muicré, *m.*, swineherd.
 Muimín, *f.*, trust, reliance.

 Naéar = naé *no* before past tense,
     as nár = ná *no*.
 Néall, *m.*, cloud; faint.
 Neamh-choimhleáil, *m.*, non-fulfilment.
 Neamh-ugróreáil, innocent.
 Neamh-éadairigteáil, go *n.*, without leave.
 Ni, *m.*, thing; *gen.* neit.
 Nochtáim, I reveal, tell.
 Nuimhí, *f.*, number.

 Óig-péir, *f.*, complete submission,
     nomage.
 Oisgré, *m.*, heir.
 Oisgréaict, *f.*, inheritance.
 Obad, *m.*, refusal.
 Ógláchair, *m.*, service.
 Oile = eile.
 Oileathain, *f.*, nourishing, rearing.
 Oinead, *m.*, honour, generosity.
 Ómáin, *f.*, fool.
 Oírlbeart, *f.*, exploit.
 Oírlbhíre, *f.*, reproach.
 Oírldeas, right, fitting.
 Oírléill, *f.*, lying in wait, readiness.
 Oíreáct, *m.*, assembly.
 Oíreáctúir, *m.*, *id.*
 Ollath (ullath), ready.
 Ollath, *m.*, *gen.* -an and ollath,
     ollamh.
 Onchú, *f.*, wolf.
 Ongad, *m.*, anointing.
 Opráith, *f.*, hand, keeping.
 Oraib, *m.*, pause.
 Otar, *m.*, sick or wounded man.
 Otar, *m.*, sickness.
 Peal (archaic), *m.*, horse.
 Pórt, *m.*, bank.
 Préamh, *f.*, root.
 Príobláid, *f.*, privilege.
 Príomhriopácta, principal, distinguished.
 Príomhn, *f.*, meal.

- þuball, *m.*, tent.
 þárdim, I say.
 þann, *f.*, part, party; *pl.* -ta. partizans.
 þaobair, I tear, break.
 þeon, *m.*, way.
 þat, *m.* (formerly *n.*), good fortune.
 þé, *f.*, time, life.
 þeabrad, *m.*, play, sport.
 þeactaire, *m.*, steward.
 þeathcorað, *m.*, van, head (of army).
 þeanna, *pl.* of þinn, star, constellation.
 þeilig, *f.*, graveyard.
 þeimear, time, lifetime.
 þeite, *m.*, ram.
 þeitteac, *m.*, settlement, reconciliation.
 þiafraim, I serve.
 þiöre, *m.*, knight.
 þinn, *f.*, point.
 þioet, *m.*, shape, disguise.
 þiofð-þorð, *m.*, royal fortress
 þiosgrasð, *f.*, (collect.), kings.
 þoicim, I reach, come to.
 þogain, *f.*, choice.
 þoi-leatán, very broad.
 þuagaim, I expel.
 þuðracs (þuðracs), *m.*, prescriptive right.
 þádale, *f.*, luxury.
 þainne, *f.*, avarice.
 raldaip, *f.*, psalter.
 þanntuigim, I covet, desire.
 þaoi, *m.*, learned man, scholar.
 þaor-ðlanna, freemen.
 þaor-ðlanna, freeborn.
 þaor-ðáil, *f.*, privilege.
 þárusð, *m.*, violating.
 reac, in phr. f. r., in turn.
 réad-ðompta, *m.*, monument.
 réanaim, I deny, refuse.
 reargaineact, *f.*, comfort.
 reicne, skull.
 reing-lige, *f.*, wasting away.
 réao, *m.* treasure; *gen.* reoro, *pl.*
 reoide.
- reite (reiðe), hide.
 reoð (reið), beyond, rather than.
 reol-ðrann, *m.*, mast.
 rgaile, *f.*, shadow, reflection.
 rgannrað, *m.*, scattering, dispersing.
 rgaui, *f.*, herd, flock, number, some.
 rgaoilim, I let loose.
 rgát, *m.*, shadow, protection.
 rgérðim, I vomit, eject.
 rgemlead, *m.*, skirmishing party; *pl.* rgemleata.
 rgath, *f.*, beauty.
 rglobaim, I snatch.
 rgloppaim, I slip.
 rgolb, splinter.
 rgop, *m.*, troop (of horses), stud.
 rgot, *f.*, wisp.
 rgubéir, *m.*, squire.
 riabra, *m.*, phantom, demon; *pl.* id.
 riðað, *m.*, swelling.
 riðe, blast.
 riðead, *m.*, dropping.
 riðeð, *m.*, gazing.
 rinnim, I play (music).
 riðð, riot, *f.*, peace.
 riðað, peaceful.
 riðað, *m.*, sowing.
 riðim, I seek, demand.
 riúp, *f.*, gen. reatrac, dat. riðip, sister.
 riðbrot, *f.*, chain.
 riðanð, *m.*, surety, guarantee.
 riðactaim, I bow, kneel.
 riðactaim, *f.*, kneeling, prostration
 riðenne, *f.*, slipperiness.
 riðarai, *f.*, thigh.
 riðobrot, *m.*, scraping, scratching.
 riðor, *m.*, side; *pl.* riðera.
 riðað-ðurðean, *f.*, army.
 riðge, *m.*, trickling, flowing.
 rocaðe, rocurðe, *f.*, host, multitude, number.
 roðma, mild.
 roi-bær, *m.*, good custom; in *pl.* good manners, morals.
 roiteac, *m.*, vessel.
 ro-labæta, affable.

- ʃr̥d̥aiʃn, *f.*, struggle.
 ʃr̥d̥er̥ið, *f.*, cattle, wealth.
 ʃr̥óll, *m.*, satin.
 ʃt̥oc, *m.*, trumpet.
 ʃuaɪnneɑ̄r, *m.*, ease.
 ʃúgnað, *m.*, play, banter.
 ʃuɪl, *f.*, (1) eye, (2) hope.
 ʃum, *f.*, sum, amount; summary, substance; care, heed.

 tæct̥aɪm, I choke.
 tafanɪ, *m.*, chasing.
 tairg̥ɪm, *f.*, offer.
 tairng̥eart̥að, *m.*, Prophesied One.
 tairng̥ið, *f.*, prophesying.
 tairg̥ið, *f.*, keeping, store.
 tait̥-liaɪg̥, *m.*, gen. -leɪg̥a, surgeon.
 taoißeac̥, *m.*, chief, leader.
 tær, over, beyond, past, in spite of.
 tár, *m.*, contempt.
 tærcaɪnne, *f.*, scorn.
 tág̥amal, famous.
 téað, *m.*, a rope.
 teat̥, *m.* (originally *n.*) gen., tige.
 toige, dat. tois̥, acc. teac̥, house.
 teac̥, teac̥ta, evoy.
 teagháil, *f.*, encounter.
 teallac̥, *m.*, hearth, fire.
 teannam̥, I tighten, contract.
 teapmann, *m.*, sanctuary.
 téarñó, *m.*, recovery.
 tearg̥aim, I cut.
 teic̥im (teit̥im), I flee, fly.
 teil̥g̥im, I fling, throw.
 terpe, *f.*, scarcity.
 tillim, I turn, return.
 timpíseac̥, *f.*, serving.
 tinneárm̥að, hasty, quick.
 tioblaðað, *m.*, gift; accompanying.
 tioblaic̥im, I accompany.
 tiomna, *m.*, will, testament.
 tláit̥, weak, cowardly.
 tobað (tabðað), *m.*, levying, raising (tribute).
 tog̥aim, I choose.
 tog̥aɪm, *f.*, summoning.

 tog̥əpm̥að, exorcist.
 tóghaím, I raise, build.
 tóghaíl, *f.*, raising, building.
 tog̥aim, I desire.
 tóil, *f.*, pursuit.
 toipling̥im, = tuipling̥im.
 tois̥, in phr. vo t̥, on account of.
 toipmað, *m.*, increase, burden.
 t̥raerg̥raim, I overthrow, throw down.
 t̥réim̥re, *f.*, period.
 t̥réin-míleð, *m.*, champion.
 t̥riallaim, I journey, march.
 t̥rioca(t̥), t̥riuða, thirty; t̥. céad̥, cantred.
 t̥riog̥teac̥, *m.*, footsoldier.
 t̥romi-fluað, *m.*, mighty host.
 t̥riog̥að, *m.*, fasting.
 t̥uaírg̥neac̥, *m.*, striker, smiter.
 t̥uaipim, in phr. f̥a t̥, towards, to.
 t̥uaírg̥eart̥, *m.*, the north.
 t̥uat̥, *f.*, tribe, district.
 t̥uað, *m.*, omen, presage, foreboding.
 t̥uaðarðað, *m.*, wages, donation.
 t̥uaðg̥aim, *f.*, smiting.
 tubairt̥, *f.*, misfortune, disaster.
 tuile, *f.*, flood.
 tuilleath, *m.*, wages.
 tuipling̥im (tois̥), I descend, dismount.

 uaill-miðanac̥, ambitious.
 uaith, *f.*, cave.
 uaithan, *m.*, dread.
 uaðbáð, (uaðbáð), *m.*, terror.
 ué! alas!
 uðaðt̥, *m.*, will, testament.
 unge, *f.*, ounce.
 urha, *m.*, copper.
 urħal, humble, subject, obedient.
 urħar, *m.*, casting, hurling.
 urħubað, *m.*, eclipse.
 urħamanta, daring.
 urħur, latter fuħur, easy.

INDEX OF PERSONS.

The Numbers refer to the Pages.

- ailté, 68.
 anle, 4.
 anuisear, 81.
 anúr, f., 41.
 aod, 64.
 aod ó neill, 74, 75, 76, 77.
 aod mac anuiseas, 49, 50, 53-58.
 aodán mac gábhraín, 38, 39, 56.
 aoríe, f., 88, 96.
 aroán, 4.
 ait mac Cuinn, 20.
 ait mac Ólaimhneacháin, 91.

 bacrach Ógaoi, 9-11, 32.
 baordán mac nínnéadá, 53.
 baotán, 57.
 béalca, 12, 13.
 Beda, 51.
 béisbionn, f., 67.
 blátnair, f., 14-17.
 buanoub, 38, 39.
 brian bóráin, 73-85.
 briúr, 66.
 buadachán, 67, 72.
 buidéas, 21, 22.

 Cáimín, 43, 48.
 Cairebre Cinn Óait, 18.
 Cairebre Lífeascáir, 20, 21.
 Cairebre Riocht-foada, 38.
 Cambreus, 86.
 Caoránach, 80.
 Capolur Cnutur, 81.
 Catál Ó Conchubair, 74.
 Cataoip móir, 43, 93.
 Catbaó Ógaoi, 3.
 Ceallac mac Seán Ógáill, 63, 64.
 Ceallacán Cairebhl, 67-72.
 Ceann bearráidé, 10.
 Ceann Séagáin, 63.
 Ceannball mac Muireigéin, 60, 62, 66.
 Ceat mac mágda, 8, 9, 12, 13.
 Céileascair, 63, 64.

 Ciaraín, 52.
 Cinnéide = Cinnéidí, 67-69, 73, 77.
 Clann Tuircéir, 70, 71.
 Clann Uíbhreac, 3-6.
 Coigearán, 80.
 Colam Cille, 48-58.
 Colla meann, 35-37.
 Colla uair, 35-37.
 Colla ó Chrios, 35-37.
 Colmán mac Ólaimhneacháin, 53.
 Connall, 53, 62.
 Connall, 71.
 Connall Ceartaí, 7, 12, 13.
 Connall Cloigéac, 53, 54.
 Conaing mac Duinn Cuain, 80.
 Conchubair abhras-ruad, 93,
 Conchubair mac neadá, 3-11, 17, 32.
 Congalac, 69.
 Conn, 59.
 Connla Caoin-briasthraí, 40.
 Cormac Cár, 60, 67.
 Cormac Conloingeoir, 3-6.
 Cormac mac Airt, 20-24, 26-33, 37.
 Cormac mac Cuileannáin, 59-66.
 Cormac mac Moltá, 63.
 Corngraí, 69.
 Cráiptine, 2.
 Criomhthann, (=Colam Cille), 58.
 Cú Culainn, 7, 14-17.
 Cú Rí (Cú Raoi), 14-17.
 Cuarnán mac aodá, 52.
 Cuimin foada, 42, 48.
 Cuimin mac Colmain, 53.

 Dáirine, f., 18, 19.
 Deagáid, 69.
 Dealbhaot, 70.
 Deileann Ógáid, 27.
 Dearbholgáill, 86.
 Deirbhre, 3-6.
 Ólaimhneacháin mac aodá Rón, 62.
 Ólaimhneacháin mac Cealbháill, 66.

- Óláraíocht māc fearángra, 42, 44,
     45, 52, 53.
 Óláraíocht māc Muircheadáin, 86-99.
 Óláraíocht móir māg Caorlaig, 99.
 Domhnall māc Aodha, 54.
 Domhnall ó Órlaith, 99.
 Domhnall māc Eadra, 52.
 Domhnall ó Faoláin, 72.
 Donn Cuan māc Cinnéidhe, 69,
     80.
 Donncaidh māc Órlaith, 82-84.
 Donncaidh māc Caorla, 69, 70.
 Donncaidh māc Domhnall Reamhair,
     90.
 Donncaidh māc Flóinn, 67, 68.
 Donncaidh māc Siolla Óráir, 83,
     84, 85.
 Dub Comair, 35, 36.
 Dub Laetna, 66.
 Dublaine māc Éanna Ónaid, 21, 22.
 Dubhcaidh Ósail uileadh, 3, 4, 5.

 Éadair, f., 20.
 Eitne Óláraíochta, f., 21.
 Eocaird Aingeann, 18.
 Eocaird māc Áiríseáil, 74, 77.
 Eocaird (māc Muireadair), 38.
 Eoghan māc Ógarta, 5, 6.

 Fáctna māc Seanca, 40.
 Faileadh fionn, 70, 71.
 Fearángra Cair-fiaclach, 26, 27.
 Fearángra Duibh-neádar, 26, 27, 28.
 Fearángra foilt-leathair, 26, 27.
 Fearángra foigh, 37.
 Fearángra māc mic Eadra, 52.
 Fearángra māc Rónáig, 3-6.
 Feisíonimh māc Ósail, 3.
 Feirfeirtine, 17.
 Fiachaird aicid, 43.
 Fiachaird māc fearángra, 5.
 Fiachaird muilleadar, 30, 31, 60, 67,
     82, 83.
 Fiachaird Spaoibhíne, 35.
 Fiánghal, 71.
 Fingín Fárlaig, 9.
 Fionnacáta, 19.
 Fionncaidh, 26.
 Fionnútan, 53.

 Fíteal, 23.
 Fí渟, f., 18, 19.
 Flaitheasacht māc ionannainéim,
     59-61, 63, 66.
 Flaithe, 23, 24.
 Flann Sionna māc Maoilreacleann,
     62, 65, 66, 67.

 Gabhrán ní alban, 38.
 Siolla Comháill ó sléibhe, 74.
 Sormhairt ingean Ósail, 72.
 Sormhairt ingean Muircheadáin, f., 79.
 Suairfe māc Colmáin, 42-48.

 Henrí ní Sagart, 87, 88.
 Herimont Morti = Hervey of
     Mount Maurice, 89, 90, 99.
 Hugo de Gundeuil, 102.
 Hugo Delacy, 100, 101.
 Humfrie Bolum, 102.

 Iapla ó Stéannguill = Rírdearbh
     māc Gilbeirt, 88, 89, 93, 95, 99.
 Iollann māc Sgoinnláin, 50.
 Íorá Criost, 9, 10, 11, 32.

 Labhráid Lóngreac, or Labhráid
     Loigc, 1, 2, 93.
 Labhráid ó Tuatail, 96.
 Laoghaire māc Riangaibh, 15.
 Laoghaire, 41.
 Laoghaire Ósail, 7.
 Laoghaire Loigc, 93.
 Leabharlám, f., 3, 4.
 Longárgán, 69.
 Loigcán māc Laetna, 60, 67.
 Luigaird Láig, 26-29.
 Luigaird māc Laoghaire, 41.

 Mac Ósail, 48.
 Mac Siolla Óráir, see Donncaidh.
 Mac Léinín, Colmáin, 62.
 Maghnur, 71, 72.
 Maine māc Conchubair, 5.
 Maoilgeann Óraoi, 32.
 Maoilreacleann, 73-78.
 Maoilreacleann ó Faoláin, 94, 96.
 Maol mórdha, 79, 80, 81.
 Maonaí māc Siadair, 61, 62, 65.

meadhb, f., 3, 5.
 meis uifneac, 4.
 mer-Geogra, 7, 8, 9.
 micéal arcaingeal, 41, 42.
 Miles Goghan (mílir fósgáin), 96, 97.
 mocha (mo Cua), 46-48.
 mochua (mo Cúda), 48.
 mog nuadat, 59.
 mog ruib, 81.
 molaire (mo Láiré), 52.
 móri, f., 68.
 monan mac maoim, 18, 32, 40.
 murceartach mac airmidair, 70.
 murcaidh Círeac, 35-37.
 murcainn, f., 66.
 murir mac Geapait, 88, 92-95,
     101.
 níspéasadh mac bhráin, 79, 80, 82.
 níspéasadh mac flóinn, ní míde, 86,
     100.
 níspéasadh mac flóinn, ní Laißeán, 72.
 nascire mac uifneac, 4, 5.
 oiliill, 5.
 oiliill ólom, 60, 70.
 páiriaig, 32, 41, 67.
 páirtailón, St. Bartholomew, 95.
 Philip de Brus, 101.
 Philip de Hastings, 101.

Ralph Griffin, 88.
 Réamann le Sráir, Réamann
     Delagros, 94, 96, 98, 99.
 Rígoeaghrí mac Gilbeirt, Earl of
     Strigil, 88.
 Roibeárt mac nearntaigh, 102.
 Roibeárt mac Siabha, 88-95, 101.
 Ruairí Ó Concubair, 86, 87, 89,
     90, 91, 92, 97, 100.

Séadhb, 71.
 Sean mac Áighe, 40.
 Seanda mac Cúil Cláoin, 40.
 Sgánnán Mór, 50, 55-58.
 Siota mac Siota, 69.
 Sinead Círó, f., 42.
 Sitric mac Iormáin, 72.
 Sitric mac Tuirseáir, 67, 68, 71, 72.
 Stanhurst, 94.
 Tadhg mac Céim, 26-29, 70.
 Tairjeac, 41.
 Tígearnán Ó Ruairc, 86, 87, 97.
 Tiobraidhe, 68.
 Tomáir (à Becket), 98, 101, 102.
 Tor, 71, 72.
 Tuataile Teadcthair, 18, 19.
 Uigaine móri, 93.
 Uilliam mac Aldelmel, 100, 101.
 Uilliam mac Geapait, 94.

INDEX OF PLACES AND TRIBES.

- alba, Scotland, 4, 14, 36, &c.
 aro maca, Armagh, 69, 70, 71.
 aro-acad Sléibe Fuaio, near New-town-Hamilton, Co. Armagh, 10.
 Át Ceit, 12.
 Át Cliat, Dublin, 28, 68, 69, &c.
 Át Fuao, on the Boyne at Rosnaree, 33.
 Át i, Athy, Co. Kildare, 83.
 Át Luain, Athlone, 77, 78.

 Baganbon, Bagenbon promontory, Co. Wexford, 89.
 baile Áta Cliaet, Dublin, 101
 beanna boirce, the Mourne Mountains, 15.
 bearfha, the Barrow, 83.
 bóinn, the Boyne, 32, 33.
 b. tár na mág, 47.
 Óreatain (*pl.* of Óriot), *gen.*
 Óreatain, the Britons; Britain, 38.
 Óreatain, Britain, Wales, 88, 90.
 Óréighe, now counties of Leitrim and Cavan, 12, 13, 55, &c.
 Bristoe, Bristol, 87.
 Óruig Meic an Óig = Óruig na Óimne near Stackallan Bridge, Co. Meath, 27, 33.
 Óuirpeann (Óuirpeann), Burren, Co. Clare, 46.

 Caireal, Cashel, 60, 67, 72, 99.
 Canterbury, 98, 101.
 Caipn acaid leistoeirg, in Farney, Co. Monaghan, 37.
 an Carrairg, 92.
 Ceall Dara, Kildare, 66.
 Ceanannus na mhdé, Kells, 21.
 Ceann beara, 17.
 Ceann Coraib, Kinvara, 79, 80, 81.
 Ciappaing, Kerry, 15.
 Cinéal Conaill of Tír Chonaill (Co. Donegal), later the O'Donnells, &c., 58.
 Cinéal neogáin of Tír Eogain,
 Tyrone, later the O'Neills, 74, 75, 76.
 Clann Colmáin, a sept in West-meath, later the Uí Maoileac-Láinn, 76.
 Clanna Deabhaib, a warrior clan of West Munster, 16.
 Clanna Néill = Cinéal gConaill and Cinéal neogáin, 52, 74.
 Clann Cuiléin, tribe name of the MacNamaras of Clare, 69.
 cláir Cille Dá Luá, in district of Killaloe, 80.
 Cluain Táirb, Clontarf, 81, 82.
 Cluain Uama, Cloyne, Co. Cork, 62.
 Cnoc Lunge, Knocklong, Co. Limerick, 30.
 Cnoc Rathfrann, Knockgraffon, Co. Tipperary, 31.
 Coill Láimhige, 10, 11.
 Connacht, *pl.* the people and province of Connacht, 3, 5, 8, &c.
 Connæte locha Íarman, Co. Wexford, 89.
 Corca Lingdeas, a tribe and territory = the diocese of Ross in SW. of Co. Cork, 77.
 Corcas, Cork, 72, 81, 99.
 Críoc Connúnaid, in territory of Fermoy, Co. Cork, 31.
 Críoc Róisroeid, in territory of Fermoy, Co. Cork, 31.
 Criannta Cinn Comair, near Dowth on the Boyne, 27, 28.
 Cuailgne (Cuailnge), Cooley in Co. Louth, 5.
 Cuan an Óainb, 89.
 Cúl Óreinne, in the barony of Carbury, Co. Sligo, 52, 53.
 Cúl Peada, 52, 53.
 Cúl Ratán, Coleraine, 52, 53.

 Óál náparde, a tribe and territory of E. Ulster, 53.

- Dál gCáir, the ruling tribe of Thomond, 60, 67, 69, &c.
- Dál Riata, a tribe from N. Antrim, which colonized Argyle, 38, 39, 50, &c.
- Danair, the Danes, 70, 78.
- Dealbhna, a Dalcassian family possessing the barony of Delvin in Meath, and six other districts in Leath Chuinn, 70.
- Desmond, Desmond, 70, 82.
- Desphuimhain, *pl.*, the men of Desmond, 33.
- Déise, *pl.*, the Decies, Co. Waterford, 63, 72, 95, 96.
- Díreart Uíarmaná, Castledermot, Co. Kildare, 61, 62.
- Dóire Ólá Úaot, 9.
- Droichead Léitglinne, Leighlinbridge, Co. Carlow, 63.
- Druim Ceat, near Newtownlimavady, Co. Derry, 49, 50, 51, 54.
- Druim Dámháine (Dámgáine), Knocklong, Co. Limerick, 30.
- Druim Inearglunn, Dromiskin, Co. Louth, 28.
- Dub-comair, the confluence of the Blackwater and the Boyne, 35.
- Dub-glaire, in Tirconnell, 58.
- Duib-eaglaír, 56.
- Dún Dealgan, Dundalk, 71, 78.
- Dún Domhnaill, 94.
- Durrow, Durrow in Queen's Co., 57.
- Dúrlas Suaine, near Kinvara, Co. Galway, 46, 47.
- Eamain, Navan Fort, near Armagh, 5, 7, 10, &c.
- Eataplae, Glen of Aherlow, in Tipperary, 26.
- Éile, *pl.*, a tribe and territory in King's Co. and Tipperary, 26, 27.
- Éire, Ireland, 5, 12, &c.
- Éireannraig, the Irish, 78.
- Fearna Mór Maobhós, Ferns, Co. Wexford, 87, 89, 91, 99.
- Fearnánag, Farney, Co. Monaghan, 5, 6, 37.
- Fine Gall, Co. Dublin north of the Liffey, 92.
- Fiodh Saible, Feegile, in King's Co. 79.
- Fionnghlaire, 15, 17.
- Fír Falga, Manxmen, 14.
- Fír Muighe, Fermoy, Co. Cork, 31, 69.
- Fír Roif, in the South of Co. Monaghan, 8, 10.
- Frainc, France, 87, 100.
- Frainc, *pl.*, gen. Franc, the French, 102.
- Gábra, 20.
- Gáileangdáig, a tribe settled in Meath, &c., 70.
- Gall, the Anglo-Normans, 90, 91, 92, &c.
- Gaoil, the Gaels, 72, 73, 77, &c.
- Gargúinn, Gascony, 98.
- Sláinte an Eara, 28.
- Sléann Ólá Loc, Glendalough, Co. Wicklow, 56, 80.
- Sléann Máma, near Newcastle Lyons, 8 miles W.S.W. of Dublin, 80.
- Sléann Ríge, the valley of the Newry river, 37.
- Sléannánachan, Glanworth, County Cork, 67.
- i, Loua, 49, 50, 51.
- Innr Cataig, Scattery Island, in the Shannon, 59, 60, 66.
- Innr Cealtnac, Holy Island, in Lough Derg, 48, 48.
- Innr Eogain, Inishowen, Co. Donegal, 56.
- Innr Fionn-gall, 68.
- Innail, the Jews, 11.
- Innris, Erris, Co. Mayo, 70.
- Innriðe, the Jews, 10.
- Láigin, *pl.* the people and province of Leinster, 7, 9, 10, &c.
- Láthruinge, 10.
- Leat Cuinn, the northern half of Ireland, 74, 86.
- Leat Moig, the southern half of

- Ireland, 59, 60, 73, 77.
 Léim an Eit, 53.
 Léitgleann, Leighlin, Co. Carlow, 64.
 loc Sáman (loc scápmán), Wexford, 77, 81, 88, &c.
 locláinn, pl., gen. -lann, dat. -lannaib, Norsemen, 67, 69, 81, &c.
 loclánnait, Norsemen, 59, 67, 71, &c.
 Luigne, a tribe possessing the barony of Leyney, Co. Sligo, 70.
 Luimneac, Limerick, 72, 81, 99.
 Magh Druas, the E. of Co. Meath, and N. of Co. Dublin, 26, 37.
 Magh Cloinne Ceallaig, 83.
 Magh da Caoimh, 73.
 Magh Luath, later Magh na dAth, Maynooth, Co. Kildare, 18.
 Magh Muccruine, a plain near Athenry, Co. Galway, 20.
 Magh nAilbe, a plain in Co. Carlow and Co. Kildare, 63, 64.
 Magh nAthb, a plain on the borders of Tipperary and Kilkenny, 66.
 Magh nealta, the plain to the east of Howth, 81.
 Magh Sléact, a plain in Co. Cavan, 55.
 Manann, the Isle of Man, 14.
 Marburgh Muige Sléact, 55.
 midé, Meath, 74, 76, 78, &c.
 Muai, the river Moy, in County Sligo, 70.
 Munster, Munstermen, 68, 69, &c.
 Mullac Maighean, Mullaghmast, Co. Kildare, 82.
 Muirth, Munster, 15, 29, &c.
 Oileac, Greenan-Ely in Inishowen, Co. Donegal, 74.
 Oirgialla, a tribe possessing the present counties of Louth, Armagh, Monaghan, and part of Fermanagh, 19, 86, 87.
 Oirgialla, sg. and pl., Ossory, 31, 50, 55, &c.
 pict, gen. pl. 51.
 poire Láirge, Waterford, 68, 72, 77, &c.
 purgadóir naomhaig, St. Patrick's Purgatory, Lough Derg, 86.
 Ráit Ceannair, 55.
 Ráit Maighean, at Mullaghmast, 83.
 Ráit naoi = Cnoc Ratfann, 31.
 Róip na Rioch, Rosnaree, on the Boyne, 33.
 Sagrain, gen. Sagran, dat. Sagraib, Saxons, English; England, 38, 51, 87, &c.
 Samain = Cnoc Samna, Knock-sawna, Co. Limerick, 27.
 San Dáibhí, St. David's, Pembroke-shire, 88.
 Scuit, pl., gen. Scot, the Scots, 51.
 Siol neogain = Cinéal neogain, 60, 67.
 Sionainn, the Shannon, 42, 80, 100.
 Sliaib an Óigear, 79.
 Sliaib gCrot, Mount Grud, Co. Tipperary, 26.
 Sliaib fhuair, the highest of the Fews Mountains, Co. Armagh, 10.
 Sliaib Margy, Queen's County, 63.
 Solcón, Solloged, Co. Tipperary, 15.
 Spann bhoim (Sliab bhoim), a river in W. Kerry, 15.
 Tailte, Teltown in Meath, 35, 44.
 Teat Cleitig, on the Boyne, 32.
 Teamhair, Tara, 18, 22, 28, &c.
 Tip Conaill, Tirconnell, County Donegal, 70.
 Tip Luigheac, in Tirconnell, 58.
 Tuat Oíráin, near Tara in Meath, 22.
 Uí Cinnrealaig, a tribe of South Leinster, in Co. Wexford, 77, 91.
 Uí Chosgarán, 80.

- ui Eacáit Mumhan, a tribe of S.W.
Cork, 77.
- ui Faolge, Offaly, in part of Kil-
dare, King's County and Queen's
County, 79.
- ui Faolán, in Co. Kildare, 79.
- ui Liatáin, barony of Barrymore,
Co. Cork, 41.
- ui Muirpeadair in South County
- Kildare, 79.
- ui Néill, the descendants of Niall
Naoighiallach, 19.
- úlaid, pl., gen. úlaid, Ulstermen,
Ulster, 3, 4, 5, &c.
- últair, Ulstermen, 8.
- umall, the baronies of Burrishoole
and Murrisk, Co. Mayo, 70.

